

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СЕМЕНЮК АНТОН ЮРІЙОВИЧ

УДК 378.091.3:[7.05:63].071,1(043,3/.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ХУДОЖНИКІВ-КОНСТРУКТОРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Педагогічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. Ю. Семенюк

Науковий керівник: Курлянд Зинаїда Наумівна, доктор педагогічних наук,
професор

Одеса – 2019

АНОТАЦІЯ

Семенюк А. Ю. Формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів в процесі професійної підготовки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» МОН України, Одеса, 2019.

Дисертаційне дослідження присвячене проблемі формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів в процесі професійної підготовки. Розглянуто та презентовано стан розробленості проблеми формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у межах їх професійного становлення.

Схарактеризовано специфіку професійної підготовки художників-конструкторів у закладах вищої освіти, що ґрунтується на системній роботі з оволодіння теоретичними знаннями в галузі теорії, історії, практики образотворчого мистецтва (малюнок, колір, колорит, основи композиції, техніка, технологія художніх матеріалів, переважання творчої уяви, образного мислення, художнього смаку); застосування основних методів, професійних способів і навичок в проектно-художньої діяльності, вміння використовувати теоретичні знання в професійній творчій діяльності; використання сучасних дизайнерських прийомів для візуалізації авторської ідеї. Серед змістових циклів професійної підготовки виокремлено: художні (володіти теоретичними, методологічними, практичними питаннями фундаментальних дисциплін), естетичні (курс спеціальних дисциплін), інженерні (розвиток логічного, образного мислення), соціальні (орієнтація на національні цінності; концептуальне розуміння багатокультурності світу, загальних етичних цінностей і принципів).

Враховуючи результати методологічного аналізу наукової літератури, визначено основу проблеми формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів, що ґрунтується на особистісному, компетентнісному, культурологічному, аксіологічному, інтегральному підходах.

Виявлено, що дефініція «культура» характеризується як сукупність матеріальних, духовних цінностей; як діяльність людей із відтворенням соціального буття; як складна цілісність, яка містить мистецтво, знання, закони, здібності, звички тощо.

Науково-педагогічні розвідки дозволили узагальнити поняття «художня культура», яка розуміється як складне утворення, що об'єднує всі види мистецтва, процес художньої творчості, його результати, систему заходів зі створення, збереження, розповсюдження художніх цінностей, виховання митців, які є найголовнішими носіями досліджуваного явища.

Визначено, що художня культура майбутніх художників-конструкторів – це багатогранне динамічне утворення, що відображає здатність фахівця-дизайнера гармонійно та конструктивно перетворювати дійсність за естетичними законами; здатність ініціювати трансформацію абстрактних творчих інтенцій у предмети довколишнього світу; готовність до реалізації художником-конструктором творчого потенціалу у професійній діяльності.

До структури художньої культури майбутніх художників-конструкторів, яка є інтегративним формуванням, компоненти якого органічно взаємопов'язані, включають змістову, функційну сутність досліджуваного феномена, входять: інтеграційний, індивідуальний, процесуальний компоненти. Критеріями та показниками художньої культури майбутніх художників-конструкторів виступають: професійний (мистецький тезаурус, професійно-орієнтовані знання, знання основ комп'ютерного проектування), естетичний (естетичний смак, естетична свідомість, естетичні здібності), технологічний (проектні вміння, дизайнерські вміння, творчі вміння).

Аналіз наукової літератури з питань удосконалення системи професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів дозволив визначити педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів: залучення майбутніх художників-конструкторів до творчої художньої діяльності професійного спрямування з використанням комп'ютерних технологій; усвідомлення майбутніми художниками-конструкторами необхідності реалізації естетичної складової в майбутній професійній діяльності; забезпечення педагогічної підтримки професійного становлення майбутніх художників-конструкторів.

Розроблено модель формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів, що містить такі блоки: цільовий (мета, завдання формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів), методологічний (підходи, принципи формування), змістовий (компоненти, методика), діяльнісний (педагогічні умови), результативний (критерії, рівні сформованості, результат).

Результати дослідження засвідчили, що впровадження запропонованої моделі та методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у межах формувального експерименту позитивно вплинуло на підвищення рівня сформованості художньої культури майбутніх дизайнерів.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що: уперше визначено сутність і структура художньої культури майбутніх художників-конструкторів, розроблено модель формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів; виокремлено критерії зазначеного феномена (професійний, естетичний, технологічний), показники, рівні сформованості; розроблено та апробовано методику та педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів; доповнено та розвинуто категоріально-понятійний апарат із теми дослідження; подальшого наукового розвитку набула методика та педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що фактичні матеріали, теоретичні положення, результати та висновки дисертації можуть бути використані в діяльності професійних, вищих навчальних закладів на теоретичному (удосконалено зміст навчальних дисциплін основних циклів підготовки, виробничої практики), методичному (розроблено методіку діагностики рівня сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів) рівнях. Розроблений спецкурс «Художня культура» може бути включений до навчального плану як вибіркова дисципліна, факультативний курс, заняття гурткової роботи. Матеріали дисертації можна використовувати під час викладання навчального курсу підготовки майбутніх художників-конструкторів «Культурологія».

Ключові слова: культура, художня культура, майбутні художники-конструктори, формування, педагогічні умови, модель формування, професійна підготовка, заклад вищої освіти.

SUMMARY

Semenyuk A. Y. Formation of artistic culture of future designers in the process of professional training. – Manuscript copyright.

PhD Thesis in 13.00.04 «Theory and Methods of Professional Education» specialty. State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», Ministry of Education and Science of Ukraine. Odesa, 2019.

The dissertation research is devoted to the problem of the formation of artistic culture of future artists-designers in the process of professional training. The state of development of the problem of the formation of artistic culture of future artists-designers within their professional development has been reviewed and presented.

Characterized by the specificity of professional training of designers in higher education institutions, based on systematic work on mastering theoretical knowledge in the field of theory, history, practice of fine arts (drawing, color,

color, composition, technique, technology of artistic materials, the predominance of creative imagination, figurative thinking, artistic taste), the application of basic methods, professional ways and skills in design and artistic activities, the ability to use theoretical knowledge in professional creative work; use of modern design techniques to visualize the author's ideas. Among the content cycles of vocational training, there are: artistic (own theoretical, methodological, practical issues of fundamental disciplines), aesthetic (special courses), engineering (development of logical, figurative thinking), social (orientation to national values, a conceptual understanding of multiculturalism of the world, common ethical values and principles).

Taking into account the results of the methodological analysis of scientific literature, the fundamentals of the problem of shaping the artistic culture of future designers, based on the personal, competence, culturological, axiological, integral approaches, are defined.

It is revealed that the definition of «culture» is characterized as a set of material, spiritual values; as the activity of people with the reproduction of social being; as a complex integrity, contains art, knowledge, laws, abilities, habits, and the like.

Scientific and pedagogical intelligence has allowed to generalize the concept of «artistic culture», which is understood as a complex education, combines all types of art, the process of artistic creativity, its results, a system of measures to create, preserve, disseminate artistic values, educate artists who are the main bearers of the phenomenon under study. .

It was determined that the artistic culture of future designers-designers is a multifaceted dynamic education, reflecting the ability of a specialist designer to harmoniously and constructively transform reality according to aesthetic laws; the ability to initiate the transformation of abstract creative intentions into objects of the surrounding world; readiness for realization by the artist-designer of creative potential in professional activity.

The structure of artistic culture of future artists-designers, which is an integrative formation, the components of which are organically interconnected, include the substantive, functional essence of the phenomenon under study, includes: integration, individual, procedural components. Criteria and indicators of artistic culture of future designers are: professional (artistic thesaurus, professional-oriented knowledge, knowledge of computer design basics), aesthetic (aesthetic taste, aesthetic consciousness, aesthetic abilities), technological (design skills, design skills, creative skills) .

Analysis of the scientific literature on the improvement of the system of professional training of future artists-designers allowed to determine the pedagogical conditions for the formation of artistic culture of future designers-designers: attracting future designers-designers to the creative artistic activity of the professional direction using computer technologies; awareness by future designers and designers of the need to implement the aesthetic component in their future professional activities; providing pedagogical support for the professional development of future artists-designers.

A model for the formation of artistic culture of future designers-designers has been developed. It contains the following blocks: target (goal, tasks of shaping the artistic culture of future graphic designers), methodological (approaches, formation principles), informative (components, methodology), activity (pedagogical conditions), effective (criteria, levels of development, result).

The results of the study showed that the introduction of the proposed model and methodology for the formation of artistic culture of future designers-designers within the formative experiment had a positive effect on increasing the level of formation of artistic culture of future designers.

The scientific novelty of the research lies in the fact that: for the first time, the essence and structure of the artistic culture of future artists-designers has been determined, a model has been developed for the formation of artistic culture of future designers-artists; criteria of the specified phenomenon (professional, aesthetic, technological), indicators, levels of formation are highlighted; developed

and tested methods and pedagogical conditions for the formation of artistic culture of future artists, designers; supplemented and developed categorical conceptual apparatus on the topic of research; further scientific development has received methods and pedagogical conditions for the formation of the artistic culture of future artists-designers.

The practical significance of the study lies in the fact that factual materials, theoretical positions, results and conclusions of the thesis can be used in the activities of professional, higher educational institutions on the theoretical (the content of educational disciplines of the basic training cycles, work experience) has been improved, methodical (a method of diagnosing the level of artistic culture of future artists-designers) levels. The special course «Artistic Culture» can be included in the curriculum as a selective discipline, an elective course, and classes. The dissertation materials can be used in teaching the training course for future artists-designers «Cultural Studies».

Key words: culture, artistic culture, future design artists, formation, pedagogical conditions, model of formation, professional training, institution of higher education.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Семенюк А. Ю. Наукові підходи щодо формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*. Випуск 21, книга 3 том 2. Київ: Гнозис, 2017. С. 256–266.
2. Семенюк А. Ю. Педагогічні умови реалізації моделі формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки. *Науковий журнал Scientific Journal ScienceRise: Pedagogical Education*. № 3 (23), Харків, 2018. С. 4–7.
3. Семенюк А. Ю. Модель формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів. *Наукове електронне видання «Освітологічний дискурс»*, № 1-2 (20-21), Київ, 2018. Режим доступу до журналу: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/481>
4. Семенюк А. Ю. Технологія формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки: *Scientific Journal ScienceRise: Pedagogical Education*. №1 (21). Харків, 2018. С. 13–16.
5. Семенюк А. Ю. Результати експериментального впровадження методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів: *Scientific Journal ScienceRise: Pedagogical Education*. №2 (22). Харків, 2018. С. 8–11.
6. Семенюк А. Ю. Зміст і структура художньої культури майбутніх художників-конструкторів. *European Humanities Studies: State and Society*. № 4, Краков, Польща, Fundacja im. M. Reja. С. 127–138.
7. Семенюк А. Ю. Роль художньої культури у професійній діяльності художника-конструктора. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: м-ли Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 18–21 травня 2017 р.)*. С. 111–112.

8. Семенюк А. Ю. Методичний інструментарій дослідження художньої культури майбутніх художників-конструкторів. *Наукова Україна: проблеми сучасності та перспективи майбутнього*: м-ли VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 26–27 грудня 2017 р.). С. 43–47.

9. Семенюк А. Ю. Наукові підходи щодо формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки: *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*: м-ли XII Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 23–25 листопада 2017 р.). С. 17–19.

10. Семенюк А. Ю. Особливості професійної підготовки художників-конструкторів в історичній ретроспективі. *Ключові питання досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.*: м-ли Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 25–26 січня 2019 р.). С. 110–111.

11. Семенюк А. Ю. Особливості становлення художньої культури майбутніх художників-конструкторів: практико-орієнтований аспект. *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології*: м-ли Всеукраїнської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 8–9 лютого 2019 р.). С. 26–28.

12. Семенюк А. Ю. Художня культура майбутніх фахівців як предмет наукових досліджень. *Психолого-педагогічні проблеми соціалізації особистості в сучасних умовах*: м-ли Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 1 березня 2019 р.). С. 22–24.

ЗМІСТ

ВСТУП	13
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-КОНСТРУКТОРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	
1.1.1 Специфіка професійної діяльності майбутніх художників-конструкторів	20
1.1.2. Своєрідність професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів у закладах вищої освіти	29
1.2. Сутність та структура феномена «художня культура майбутніх художників-конструкторів»	45
1.3. Педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки	76
Висновки до першого розділу	109
Список використаних джерел у першому розділі	111
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-КОНСТРУКТОРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	
2.1. Результати констатувального етапу експерименту з формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки та їх аналіз	129
2.2. Модель і методика формування художньої культури майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки та її реалізація	151
2.3. Результати прикінцевого етапу експерименту з формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі	

	12
професійної підготовки та їх аналіз	182
Висновки до другого розділу	189
Список використаних джерел у другому розділі	191
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	196
ДОДАТКИ	199

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний динамічний розвиток українського суспільства, радикальні зміни в соціально-економічній, інформаційній, науково-технологічній, культурній сферах життєдіяльності соціуму спричинили руйнування ідеалів, цінностей, норм, образів. Настав час переоцінки багатьох цінностей людей, перебудови їхнього менталітету, зміни всієї картини світу. Свідомість суспільства виявилася неготовою до ситуації трансформації поглядів, думок, суджень, оцінок, що вимагає зміни ролі культури, зокрема художньої. Саме художня культура є дієвою формою внутрішнього суспільного контролю, що перешкоджає появі негативних, свідомих чи підсвідомих агресивних емоцій, які виникають у складній ситуації в країні. Художня культура відіграє особливу роль у процесі стабілізації та регуляції життєдіяльності людей, виступає потужним чинником соціального розвитку. Пронизуючи всі аспекти людської життєдіяльності, від основ матеріального виробництва до проявів людського духу, художня культура впливає на побут, дозвілля, сферу мислення, спосіб життя суспільства, особистості, характер її поведінки, форми, стилі спілкування людей, цінності, норми поведінки.

Культура, як інтегративний компонент змісту освіти, була предметом наукових пошуків В. Бондаря, Ф. Гоноболіна, Н. Кузьміної, Л. Мітіної, О. Мороза, С. Сисоевої, В. Сластьоніна та інших учених.

Феноменологію художньої культури досліджено у науковому доробку: філософів (М. Бердяєв, І. Зязюн, М. Каган, О. Лосєв та ін.); педагогів (Л. Масол, Н. Миропольська, О. Рудницька, Г. Шевченко та ін.); мистецтвознавців (В. Громов, А. Канцедікас, Т. Кузнецова, А. Салтиков та ін.).

Теорію та методику формування і розвитку художньої культури фахівців представлено в наукових джерелах за такими аспектами: формування художньої культури майбутніх фахівців ґрунтується на розвитку особистісних характеристик майбутніх фахівців (Н. Вересоцька, З. Макар); у

формуванні художньої культури значущим є технологічний аспект, створення професійно-значущої інформації (А. Крицька, Ю. Срібна); формування художньої культури відбувається через творчу самореалізацію, всебічне розкриття талантів (А. Терешкун, В. Радкевич); формування художньої культури майбутніх фахівців пов'язують з пізнанням цінностей творчості, розвитку емоційно-почуттєвого сприймання, переживання (С. Карпова, Л. Оршанський, В. Томашевський); формування художньої культури має ґрунтуватися на ідеях особистісного, культурологічного, технологічного підходів, принципах інтеграції, професійної спрямованості, зв'язку теорії з практикою (О. Фурса, С. Шабельник).

Сутність і структуру художньої культури майбутніх фахівців мистецького профілю висвітлено в працях таких учених, як: О. Буднікова, Т. Гриценко, Г. Доліновська, Б. Єрасова, А. Кондратюк, М. Каган, М. Лазарєв, Л. Матвєєва, Т. Мітяшкіна, А. Микуліна, К. Прокоф'єва, В. Радкевич, Л. Рапацька, та інші. Специфіку методики формування художньої культури майбутніх фахівців представлено в дослідженнях Г. Богатирьової, О. Буднікової, Н. Дударєвої, А. Зайцевої, Л. Карпович, О. Красовської, М. Лазарєва, В. Медведєвських, Б. Тимків, О. Чистюхіної та ін.

Проблеми художньо-конструкторської діяльності (дизайну) були предметом наукового пошуку таких учених: В. Аронов, В. Глазичьов, О. Генісаретський, І. Герасименко, Н. Васильєв, В. Даниленко, Н. Ковешнікова, Є. Лазарєв, В. Медведєв, Н. Райлі та ін. В. Прусак обґрунтував організаційно-педагогічні основи підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти України; О. Трошкін дослідив розвиток ініціативності майбутніх дизайнерів у процесі освітньо-творчої діяльності; О. Фурса аналізує дизайн-освіту в мистецьких коледжах; професійне навчання майбутніх дизайнерів досліджували О. Боднар та ін.

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених проблемам професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів (дизайнерів), питання формування їхньої художньої культури залишається актуальним.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури та власного практичного досвіду роботи було виявлено низку суперечностей між:

- культуротворчою природою професійної діяльності художників-конструкторів (дизайнерів) і вузькотехнологічним підходом до змісту їхньої професійної підготовки у закладах вищої освіти;
- необхідністю цілеспрямованого формування художньої культури в майбутніх художників-конструкторів та недостатньою її актуалізацією в сучасному освітньому процесі;
- потенційними можливостями професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів до формування їхньої художньої культури та недостатньою розробленістю навчально-методичного забезпечення для їх реалізації;
- потребою організації систематичної цілеспрямованої діяльності щодо формування художньої культури в майбутніх художників-конструкторів в освітньому середовищі закладу вищої освіти та відсутністю комплексу педагогічних умов, що його забезпечують.

Вищезазначене зумовило вибір теми дисертаційного дослідження **«Формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Мультиплікативна парадигма професійного становлення фахівців» (№ 0114U007157), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Автором досліджено проблему формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у закладах вищої освіти.

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 4 від 27.11.2014 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук при НАПН України (протокол № 5 від 23.06.2015 р.).

Мета дослідження – науково обґрунтувати та експериментально апробувати модель і методику формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки.

Завдання дослідження:

1. Науково обґрунтувати сутність феномена «художня культура майбутніх художників-конструкторів»; уточнити поняття «художня культура».

2. Виявити структурні компоненти, критерії, показники, схарактеризувати рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

3. Науково обґрунтувати педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у закладах вищої освіти.

4. Розробити й експериментально перевірити модель і методику формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх художників-конструкторів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст та методика формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

Гіпотеза дослідження: формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки буде ефективним, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

– залучення майбутніх художників-конструкторів до творчої художньої діяльності професійного спрямування з використанням комп'ютерних технологій;

- усвідомлення майбутніми художниками-конструкторами необхідності реалізації естетичного складника в майбутній професійній діяльності;
- забезпечення педагогічної підтримки професійного становлення майбутніх художників-конструкторів.

Методи дослідження: для розв’язання окреслених завдань, досягнення мети, перевірки гіпотези дослідження використано загальнонаукові методи теоретичного рівня: вивчення й аналіз філософської, соціальної, психолого-педагогічної літератури з проблеми професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів для побудови моделі та з’ясування педагогічних умов формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів; методи емпіричного дослідження (анкетування, спостереження, бесіди, вивчення практичної діяльності студентів під час проходження практики, самооцінка, психологічні методики, тестування тощо) – для визначення стану сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і прикінцевий етапи) застосовано з метою перевірки дієвості моделі та методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів; кількісний та якісний аналіз результатів дослідження з використанням методів математичної статистики – для визначення ефективності методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

Базою дослідження виступили Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Дрогобицький державний педагогічний університет імені І. Франка. В експериментальній роботі задіяно 242 студенти.

Наукова новизна дослідження. *уперше* визначено педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів (залучення майбутніх художників-конструкторів до творчої художньої діяльності професійного спрямування з використанням комп’ютерних технологій; усвідомлення майбутніми художниками-конструкторами

необхідності реалізації естетичного складника в майбутній професійній діяльності; забезпечення педагогічної підтримки професійного становлення майбутніх художників-конструкторів); визначено структуру художньої культури майбутніх художників-конструкторів (інтеграційний, індивідуальний, процесуальний компоненти), виокремлено критерії зазначеного феномена (професійний, естетичний, технологічний), показники (за професійним критерієм: мистецький тезаурус, професійно-зорієнтовані знання, знання основ комп'ютерного проектування); за естетичним критерієм: естетичний смак, естетична свідомість, естетичні здібності; за технологічним критерієм: проектні вміння, дизайнерські вміння, творчі вміння), рівні сформованості художньої культури (високий, задовільний, низький); розроблено й апробовано модель формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів (етапи: теоретико-інтерпретаційний, практико-зорієнтований, індивідуально-творчий); подальшого наукового розвитку набула методика формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що фактичні матеріали, теоретичні положення, результати та висновки дисертації можуть бути використані в діяльності професійних та закладів вищої освіти на теоретичному (удосконалено зміст навчальних дисциплін основних циклів підготовки, виробничої практики), методичному (розроблено методичку діагностики та формування рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів) рівнях. Розроблений спецкурс «Основи формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів» може бути включений до навчального плану як вибіркова дисципліна, факультативний курс, заняття гурткової роботи.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес впроваджено в освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1707 від 20.12.2018 р.), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського» (довідка № 133 від 15.03.2019 р.), Одеської державної академії будівництва та архітектури, архітектурно-художнього інституту (довідка № 05-36 від 16.02.2018 р.), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 144-н від 09.04.2019 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечено положенням щодо цілісності особистості, опорою на результати психолого-педагогічної науки, доцільним поєднанням комплексу теоретичних та емпіричних методів дослідження, адекватних його меті, завданням, предмету і гіпотезі; порівняльним аналізом даних, одержаних за різноманітними методами дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки і результати дослідження викладено на міжнародних («Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017 р.), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2017 р.), «Ключові питання досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.» (Львів, 2019 р.), «Психолого-педагогічні проблеми соціалізації особистості в сучасних умовах» (Київ, 2019 р.)); усеукраїнських («Наукова Україна: проблеми сучасності та перспективи майбутнього» (Харків, 2017 р.), «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології» (Запоріжжя, 2019 р.)) науково-практичних конференціях.

Основні результати дослідження викладено у 12 публікаціях автора, зокрема: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – в зарубіжному періодичному науковому видання, 6 – апробаційного характеру.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний текст дисертації становить 190 сторінок. У тексті вміщено 11 таблиць, 3 рисунки, що обіймають 2 сторінки основного тексту. У списку використаних джерел 213 найменувань. 3 додатки викладено на 80 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 280 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-КОНСТРУКТОРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У першому розділі дисертації схарактеризовано особливості формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки. Проаналізовано основні наукові підходи до розуміння сутності дефініції «художня культура майбутніх художників-конструкторів», визначено зміст, структуру художньої культури майбутніх художників-конструкторів. Увагу зосереджено на обґрунтуванні педагогічних умов формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

1.1.1. Специфіка професійної діяльності майбутніх художників-конструкторів

Сучасне динамічне суспільство, радикальні зміни у соціально-економічній, інформаційній, науково-технологічній, культурній сферах життєдіяльності соціуму підвищують рівень вимог до професіоналізму представників нової молоді генерації, які мають вирізнятися спроможністю швидко адаптуватися до нових умов, виконувати різноманітні складні проекти, завдання в межах визначеного обсягу компетенції, бути конкурентоспроможними на ринку праці, мати визнання на загальноєвропейському та світовому рівнях.

Важливу роль у сучасних змінах відіграють фахівці культурно-мистецької професії – *художники-конструктори (дизайнери)*, які, виконуючи художньо-творчу діяльність, вирішують низку естетичних, функціональних, технолого-економічних, експлуатаційних завдань формотворення,

зкладають основи естетичного ставлення людини до світу, що сприяє досягненню цілісності та гармонійності розвитку особистості [41, с.225].

Синтез наукової, художньої та технічної діяльності художників-конструкторів генерує новоутворення – *проект або дизайн* як художнє проектування, у якому забезпечується єднання наукових знань, інженерно-технічного мислення, художньо-образної уяви, що спрямоване на формотворення предметного довкілля [136, с.175].

У довідкових джерелах [137, с. 441] зазначено, що *художник-конструктор* є спеціалістом із проектування промислових виробів, а слово *design* означає задум, проект, креслення, малюнок.

У науково-педагогічних розвідках учених окреслюються історичні аспекти становлення теорії та практики естетичного виховання студентської молоді в Україні (А. Тарасенко, Т. Тюльпа та ін.), висвітлюються питання взаємозв'язку естетичного виховання студентів з їх духовним розвитком (Л. Кондрацька, О. Наконечна та ін.), використання різних видів мистецтва (А. Козир, Т. Тушева та ін.) з метою формування естетичних інтересів (В. Бутенко та ін.), смаків (В. Бабенко, В. Радкіна та ін.), ідеалів (І. Зязюн та ін.), розвитку естетичного досвіду та культури (М. Нечепоренко та ін.).

Професійна діяльність художника-конструктора (дизайнера) була предметом досліджень А. Барташевич [6], Л. Безмоздин [8], В. Віслушкін [25], В. Даниленко [37], Є. Лазарєв [78], З. Макар [84], Л. Маліновська [89], Г. Пономарьова [120], І. Рижова [129], В. Чижиков [160], П. Шпара [169].

Вчені явище «*дизайн*» розглядають по-різному: одні – як творчу діяльність [169, с. 142], інші – як інженерне проектування [25, с. 85], треті визначають як спільну проектувальну діяльність інженера та художника [6, с. 123], четверті характеризують як сплав конструктора і художника [32, с. 68].

Отже, єдиного погляду на представлене явище у науковців немає, оскільки *художник-конструктор (дизайнер)* має кілька напрямів професійної діяльності, а саме:

- дизайнер поліграфії (створення макетів, верстка);
- фітодизайнер (озеленення будинків, офісів);
- ландшафтний дизайнер (благоустрій територій);
- дизайнер інтер'єрів (благоустрій квартир, офісів);
- веб-дизайнер (створення сайтів, банерів);
- дизайнер одягу (створення нових моделей одягу);
- фуд-дизайнер (створення зображень страв для меню, кулінарних книг);
- дизайнер принтів на одяг [22, с. 11].

Більше того, фахівець кожного з вищезазначених напрямів поєднує в собі:

- різні галузі знань: естетику, техніку, технологію, ергономіку, економіку, безпеку життєдіяльності тощо [41, с. 226];
- загальні для витворів мистецтва категорії: сполучення кольорів, їх взаємовплив, вплив кольорів на психічно-емоційний стан спостерігача, композиційне рішення (контраст, ритм, симетрія), просторове відношення елементів композиції та сприймання її в цілому (гармонія, баланс, форма), статистика та динаміка композиції, стиль, техніка;
- виконання ергонометричних вимог: антропометричних, психологічних, фізіологічних, гігієнічних [22, с. 11].

Предметом дизайнерської діяльності є створення гармонійної, змістової, виразної форми об'єкта, в якій відбивається цілісне значення його споживної цінності. Тому художник-конструктор (дизайнер) відрізняється від інших художніх, мистецьких, інженерних професій. Дизайнер перебуває на «перетині» матеріальної та духовної діяльності, основним його завданням є задоволення не лише матеріальних, але й духовних потреб людини, суспільства. Крім фахових умінь та навичок фахівець має володіти природно-науковими, технічними, естетичними знаннями, вивчати та застосовувати досвід живопису, скульптури, архітектури, прикладного мистецтва [84, с. 109].

Водночас постає питання – чим же відрізняється професійна діяльність інженера-конструктора, дизайнера та художника, тобто фахівця з образотворчого мистецтва.

Проаналізуємо погляди науковців у цьому контексті.

Дослідник З. Макар зазначає, що від інженерної діяльності в техніці та художньої в мистецтві художньо-конструктивна (дизайнерська) діяльність, як проектна відрізняється тим, що дизайнер має бути зорієнтований на цілісну морфологію матеріально-предметного світу, створення в ній різних просторовочасових форм, структур, застосовуючи засоби, розроблені людством за період багатоміліардної історії [84, с. 112].

Суголосної думки дотримується В. Медведєв зазначаючи, що інженерне проектування зорієнтоване на технічну реалізацію робочої функції об'єкта розробки при дотриманні вимог конструктивності, технологічності, економічності його виготовлення в промисловому виробництві.

Задовольняючи вимоги рентабельності виробництва, інженер-конструктор прагне до задоволення вимог споживача об'єкта, що втілюються у властивостях функціональності, надійності, довговічності, безпеки, зручності в експлуатації. Тобто інженер не ставить завдання досягнення естетичної досконалості об'єкта розробки, оскільки це прерогатива художника-конструктора, з яким він співпрацює.

Творча діяльність у сфері образотворчих мистецтв спрямована на духовно-ціннісне відображення всього світу, що оточує людину, багатьох форм людського буття, духовного світу самої людини, його діяльності, переживань, світобачення, світовідчуття, ідеалів. Це відображення реалізується через призму індивідуального ставлення художника до зображуваного з урахуванням специфіки втілення художнього задуму в конкретних видах і жанрах мистецтва. *Дизайн* же не зображує світ і людину у всьому різноманітті проявів його буття, а виражає ставлення до людини, значення, сенс для людини всіх тих об'єктів, які їм проектуються [93, с. 78].

Дослідник С. Шабельник також доводить розбіжність між діяльністю дизайнера та художника-прикладника. Автор вважає, що дизайнер у процесі своєї діяльності руйнує уявлення про красу як естетичну категорію, що застосовується лише для характеристик позитивно-досконалих предметів й явищ, вводячи нові еталони, задані матеріально-технічним, соціальним розвитком суспільства. В цьому випадку краса і користь мають взаємодіяти нерозривно. Це поєднання якостей речі в єдиний комплекс визначає організацію процесу конструювання. Для художника-прикладника створення естетичної цінності є основним завданням. Усі властивості створюваного предмета для нього виступають як обмежувальні умови його творчості, які він повинен враховувати [162, с. 154].

Проаналізуємо нормативні джерела, за якими здійснюється підготовка майбутніх художників-конструкторів у нашій країні.

Кваліфікація **«Художник-конструктор (дизайнер)»**, відповідно до освітньо-професійної програми підготовки, освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця, має чітку модель майбутнього спеціаліста, паспорт, структуру підготовки. Тому система підготовки у закладі освіти таких фахівців має відповідати соціально-професійним вимогам, зазначеними у паспорті.

Художник-конструктор сьогодні має бути всебічно підготовленим фахівцем, який поєднує у собі знання інженерно-технічної галузі, основи формотворення, ергономіки, проектної графіки, композиції тощо.

Зафіксуємо, що художник-конструктор – це фахівець, який виконує роботи з художнього, художньо-декоративного оформлення вітрин, приміщень, будівель, виготовлення деталей, фрагментів інтер'єру, панно, стендів, декоративних споруд [86, с. 36].

У галузевому стандарті вищої освіти України, який містить освітньо-кваліфікаційну характеристику молодшого спеціаліста галузі знань 0202 «Мистецтво», напряму підготовки 6.020207 «Дизайн», кваліфікації 3471 «Художник-конструктор», зазначається, що цей стандарт відображає

соціальне замовлення на підготовку фахівця з урахуванням аналізу професійної діяльності та вимог до змісту вищої освіти з боку держави та замовників фахівців. У стандарті зазначено, що випускники повинні відповідати вимогам освітньо-кваліфікаційного рівня молодший спеціаліст, які передбачають спеціальні вміння та знання, достатні для здійснення виробничих функцій певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у вказаних видах економічної діяльності [107, с. 10].

Ми не ставили за мету у дослідженні аналізувати всю нормативну базу з підготовки майбутніх художників-конструкторів. Хочемо лише зазначити, що особистісно-професійними рисами майбутнього художника-конструктора, які забезпечують успішність виконання професійної діяльності мають бути: творчі, художні здібності, аналітичні здібності, високий рівень розвитку уяви, розвинуте просторово-образне мислення, хороші зір і окомір, почуття гармонії, смаку, здатність сприймати, розрізняти широкий спектр кольорів, їх відтінків, відкритість для сприйняття нового, художня культура [153, с. 64], яка виконує першорядну роль у становленні професіонала дизайнерської справи.

Майже всі *професійні функції художника-конструктора*, які зазначені в Державному стандарті, пов'язані зі здатністю та вмінням перетворювати дійсність за певними естетичними законами, удосконалювати формотворення наявних художніх моделей реальності, викристовувати власні творчі нахили та здатності для художнього оформлення результатів матеріального виробництва.

На нашу думку, принципового значення для підготовки фахівців напряму «дизайн» та «художник-конструктор», має сформована художня культура.

У дослідженнях науковців (Н. Борисенко [17], С. Карпова [62], А. Микуліна [95], Л. Михайлова [96], В. Радкевич [126], І. Розенсон [130], та інші) підтверджується важливість художньої культури у професійній діяльності спеціалістів культурно-мистецької сфери, зокрема художників-

конструкторів, де художня культура виступає як одна з галузей культури, спрямованої на розв'язання завдань інтелектуально-чуттєвого відображення буття в художніх образах, різних аспектів забезпечення творчої діяльності [126, с. 175].

У дослідженнях Л. Михайлової доведено необхідність для фахівця художнього профілю володіння досвідом народної художньої культури на різних історичних етапах. Художня культура, на думку науковця, – це творча діяльність сучасників, успадковані способи, форми художньої діяльності, вироблені минулими поколіннями, успадковані художні цінності, передані традиції способів, засобів сприймання творів мистецтва [96, с. 98].

І. Розенсон акцентує на тому, що основна мета *дизайну* полягає в упорядкуванні речей в оточенні людини. Така сама мета гармонізації хаосу закладена в основу зусиль культури з моменту її зародження, і дизайн включений у відповідний творчий процес як його складник. З позиції автора, у дизайну немає власної, особливої мети поза спільної мети, переслідуваної культурою [130, с.24].

За дослідженнями С. Карпової, майбутній фахівець здатний до компетентного виконання своїх професійних обов'язків у випадку володіння розвиненою художньою культурою, яка передбачає:

- наявність стійкого прагнення критично оцінювати художню цінність результатів своїх художніх проєктів,
- зіставлення своїх художніх задумів та проєктів із наявними художніми стилями та напрямками,
- самостійне визначення власних помилок і способів їх подолання,
- розуміння теоретичних знань основ теорії композиції,
- зображення предметів на площині,
- знання виражальних можливостей художньо-графічних матеріалів, технік малюнка як інструмента для вільного вираження свої творчих ідей,
- досконале володіння знаннями принципів, засобів конструктивно-логічного моделювання,

- спроможність оцінити ефективність, доцільність застосування обраних засобів у проектній діяльності,
- наявність власних зображальних прийомів, способів, технік під час розробки, поданні власної ідеї,
- вміння розв'язувати композиційні задачі різного ступеня складності,
- навички виконання начерків, ескізів по пам'яті та за уявою,
- доцільне, продуктивне використання різноманітних художньо-графічних матеріалів для вільного вираження власних ідей [62, с. 65].

С. Прищенко, вивчаючи *художню культуру майбутніх дизайнерів* в історичному контексті, зазначає, що «специфіка культури полягає в накопиченні культурних відмінностей, збереженні попереднього досвіду протягом часу та передачі такого досвіду наступним поколінням» [113, с. 338]. На думку автора, дизайнерська діяльність є невід'ємним складником художньої культури, оскільки забезпечує процес створення, функціонування в суспільстві художніх цінностей, традицій, визначає стратегію національного відродження [122, с. 337].

Професійна діяльність художника-конструктора вирізняється апріорі творчим характером.

Творча діяльність визначається вченими (О. Рудницькою, О. Леонтєвим, Л. Масол) як особливий вид соціальної діяльності художника, спрямованої на передачу культури і досвіду, накопичених людством, на створення умов щодо особистісного розвитку й виконанню ним соціальних ролей.

Професійно-творча діяльність – це цілеспрямована, багатоступенева система способів дій художника, що володіє інструментарієм, засобами й продуктивними технологіями, а також системою вмінь вирішувати завдання своєї діяльності щодо формування мотивів, ціннісних орієнтацій художника в результаті особистісно-орієнтованого навчання (за О. Ткачуком) [151, с.55].

Неможливо розглядати професійну діяльність художника-конструктора (дизайнера) поза естетичним контекстом.

Згідно Національної державної комплексної програми естетичного виховання молодого покоління, акцентувати слід на естетичних «началах», які закладаються на етапі становлення особистості, «пронизують усе життя людини, її працю, побут, відносини з людським оточенням. Естетичне виховання впливає на людину різноманітно, різнобічно збагачує її духовний світ і удосконалює її діяльність. Воно сприяє формуванню творчих здібностей особистості» [101.30]. У програмі наголошується, що «естетичне виховання покликане формувати свідомість людей в дусі поваги і приязні, товарищескості і дружби, передбачаючи взаємодію культур, подолання національної обмеженості, естетичного сприймання, підвищення культури міжнародних відносин. Активна взаємодія національних культур ефективно розвиває естетичні потреби, художні смаки та уподобання багатьох національностей» [101. 31].

Тому, зосередження уваги під час професійної підготовки майбутніх дизайнерів на елементах естетичного виховання, яке формує естетичне ставлення людини до дійсності, естетичні цінності в мистецтві, сприймання, переживання, естетичний смак, ідеали, здатність до творчості за законами краси [56с. 32], сприяє розвитку естетичної та художньої культури особистості.

Отже, професійна діяльність художника-конструктора є складною, багатокомпонентною та багатопрофільною. Проаналізуємо своєрідність професійної підготовки майбутніх фахівців-дизайнерів у закладах вищої освіти на сучасному етапі, оскільки саме у площині професійної підготовки закладаються основи набуття майбутніми спеціалістами художньої культури як професійно-значущої якості.

1.1.2 Своєрідність професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів у закладах вищої освіти

Звернімося до сучасного стану підготовки майбутніх художників-конструкторів у закладах вищої освіти.

Дотримуємось такої логіки: аналіз історичного екскурсу в процес розвитку дизайнерської освіти, усвідомити передумови її утвердження в сучасному суспільстві, де дизайнерська освіта розуміється як цілеспрямована художньо-проектна діяльність, що поєднує професійні та наукові знання на основі розуміння проблем людського життя і спілкування з оточуючим середовищем [150. С.8].

Проаналізуємо становлення *дизайн-освіти* в Україні.

Згідно досліджень Б. Голик [33], В. Даниленка [37], О. Єршової [48], Ю. Звенігородської [54], О. Кайдановської [60], З. Макара [85], В. Радкевича [126], Р. Розенталя [131], Ю. Срібної [141], П. Татіївського [147], А. Терешкун [148], О. Фурси [157], С. Шабельника [162], Р. Шмагало [167] в Україні становлення дизайнерської освіти починається за часів Київської Русі IX-XIII ст., де при монастирських малярнях, у цехових об'єднаннях майстри-ремісники проводили навчання з метою оволодіння професійних навичок.

З-поміж освітніх закладів України, що здійснюють підготовку молодших спеціалістів дизайнерів найбільш відомі: Брянківський коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка, Вище художнє професійне училище №3 (Івано-Франківськ), Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну, Грицевське вище художнє професійне училище №19, Дніпропетровський коледж технологій і дизайну, Дніпропетровський театрально-художній коледж, Донецьке художнє училище, Житомирський коледж культури і мистецтв ім. Івана Огієнка, Житомирський технологічний коледж, Запорізький

електротехнічний коледж Запорізького національного технічного університету та інші.

У деяких вищезазначених закладах спеціальність 5.02020701 «Дизайн», кваліфікація – художник-конструктор (дизайнер), освітній рівень – молодший спеціаліст передбачає підготовку фахівців за спеціалізаціями, наприклад: дизайн одягу, графічний дизайн, дизайн меблів, ландшафтний дизайн.

Дисципліни навчального плану дизайнерів забезпечують: фундаментальну, гуманітарну, соціально-економічну підготовку; професійно-практичну підготовку та необхідні знання, уміння дослідницької і підприємницької роботи у сфері дизайну; формування професійної культури. До базових дисциплін у підготовці молодших спеціалістів-дизайнерів відносяться: основи психології; економічна теорія; основи правознавства; історія світового мистецтва; основи теорії дизайну; основи креслення і нарисної геометрії; основи інформатики і комп'ютерної техніки; етика ділового спілкування; серед спеціальних дисциплін варто відзначити: основи кольорознавства; основи проектної графіки; основи формоутворення; макетування; реклама; фітодизайн; ландшафтний дизайн [86, с. 68].

Незважаючи на вищезазначене, проблема функціонування та розвитку сучасної дизайн-освіти в Україні зумовлена, на думку О. Фурси, низкою об'єктивних чинників, а саме:

- становлення ринкових відносин, збільшення неякісної імпоротної продукції спричинили потребу підготовки професійних дизайнерів;
- підйом економіки, збільшення товарів вітчизняного виробництва, які призначені як на внутрішній ринок, так і на експорт, потребують праці високопрофесійних фахівців, яких можна підготувати, збільшуючи державне замовлення;
- спрямованість на європейську інтеграцію України, яка сприяє вирішенню проблем гуманізації середовища життєдіяльності людей [158, с. 113].

У наукових джерелах висвітлено методологічні засади формування світовідношення студентів освітніх закладів культурологічного спрямування I-II рівнів акредитації засобами мистецтва, які ґрунтуються на філософських положеннях про сутність людини та її взаємини із світом, про екзистенціальну і трансцендентну сутність людини, філософські концепції світовідношення, сучасні аксіологічні теорії, культурологічні аспекти взаємозв'язку світогляду і мистецтва, концептуальні позиції становлення професійної освіти в Україні, в тому числі й культурологічної спрямованості, положення теорії і практики використання мистецтва у формуванні духовної культури особистості [57, с.15]

З позиції В. Титаренка, О. Фурси, до основних завдань української дизайнерської освіти відносяться не лише професійна підготовка (впровадження в освітній процес програмно-цільового методу проектування, що полягає у розробці дизайн-програм, які відображають різноманітні аспекти проектування, виробництва та використання виробів; перехід від оволодіння раціональними методами проектування до культурологічних підходів у формуванні окремих ключових компетенцій і професійної компетентності загалом, не виключаючи при цьому оволодіння способами художньої творчості, стилізації, пошуку аналогів проектних зразків, запозичення аналогів із інших видів мистецтва), але й становлення творчої особистості, здатної реалізувати потреби суспільства, вдосконалити соціально-культурну сферу, стати організуючим мотивом виробництва і соціального управління, із власною світоглядною позицією, з розвиненим художнім смаком, із культурно-освітнім, господарським мисленням, спроможного самостійно осмислити сутність і зміст соціального замовлення, обрати для його виконання необхідні засоби [150, с. 288][158, с. 113].

Недивлячись на те, що освітні заклади дизайнерського профілю функціонують у рамках чинного законодавства: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти у XXI ст., Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Концепція

розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні, – потреби сучасного суспільства, вимоги виробництва, його інноваційний характер не збігаються із освітніми цілями професійної підготовки дизайнерів [51, с. 10] [52, с. 5].

Проте ефективність процесу формування художньої культури в рамках професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів (дизайнерів), на думку В. Радкевича, спроможна забезпечити реалізацію таких парадигм, а саме:

- культурної, основу якої становлять цінності культуровідповідної освіти, що спрямована на активне освоєння майбутніми художниками-конструкторами способів поведінки, діяльності, творчої взаємодії, співробітництва, культурний розвиток, самореалізацію в мистецькому середовищі;
- соціокультурної, що зумовлює необхідність оволодіння професією як культурно-історичною моделлю діяльності людини;
- соціо професійної, згідно з якою професіоналізм діяльності виступає важливою умовою соціального захисту майбутніх художників-конструкторів, їх конкурентоздатності на ринку праці;
- суб'єктнодіяльній, яка інтегрує сукупність ідей щодо формування професіоналізму, творчості на основі створення умов, що забезпечують розвиток особистості майбутнього художника-конструктора, як творчого суб'єкта професійно-художньої діяльності;
- особистісно зорієнтованої, що спрямована на розвиток особистості майбутніх художників-конструкторів, пов'язана з розробленням способів реалізації особистісно зорієнтованих цілей навчання, виховання, зумовлює необхідність зміни стилю взаємодії між викладачами і студентами, розвиток в останніх таких якостей, як самостійність, повага до загальнокультурних цінностей, народних традицій, до людей, до себе;
- когнітивної, згідно з якою забезпечується проектування освітньої діяльності, її відображення в освітніх програмах, підручниках, навчальних,

методичних посібниках стану наукового знання, способів оволодіння ним, інформаційне наповнення процесу формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів, способів засвоєння ними теоретичних знань, видів професійної діяльності;

– функціональної, яка забезпечує підготовку студентів до професійної діяльності з урахуванням соціально-економічних вимог, особистісним і суб'єктивним розвитком фахівця;

– компетентнісної, що передбачає випереджувальне оновлення змісту, форм навчання, художньо-естетичне виховання, соціалізацію особистості майбутнього фахівця в культурно-освітньому й професійному середовищі, формування глобального, поліфункціонального, толерантного мислення, комунікабельності, готовності до особистісного, професійного самовизначення в умовах полікультурної взаємодії [126, с. 169].

Розглядаючи характерні особливості художньої культури майбутніх фахівців для окреслення властивостей художньої культури майбутніх художників-конструкторів, зосередимо увагу на тому факті, що художня культура є одним із важливих елементів професійної підготовки майбутніх дизайнерів. Саме процес професійної підготовки, включаючи відповідні складники (мету, структуру, зміст), поєднуючи різні методи, форми прояву, актуалізує домінування художнього компонента. Цей компонент є ефективним засобом становлення художнього творчого мислення майбутнього художника-конструктора, дозволяє майбутньому дизайнеру зв'язати людину з культурою як системою цінностей. Дизайн – це, насамперед, проектно-художня діяльність, що потребує вмінь вирішувати базисні творчі завдання та вимагає творчого підходу в організації освітнього процесу.

І. Заргарян до складників професійної підготовки майбутніх дизайнерів відносить: орієнтовний, інтелектуально-пізнавальний, спонукальний, мотиваційний, виконавчий компоненти, які визначають професійну

спрямованість особистості, рівень розвитку професійно важливих здібностей [53, с. 152].

Здійснюючи аналіз освітньо-професійних програм підготовки дизайнерів зі спеціальності «6.020207 *Дизайн*», галузі знань 0202 «Мистецтво», автор простежує зміст підготовки фахівців за такими циклами: художні (володіти теоретичними, методологічними та практичними питаннями фундаментальних дисциплін), естетичні (курс спеціальних дисциплін), інженерні (розвиток логічного, образного мислення), соціальні (орієнтація на національні цінності; концептуальне розуміння багатокультурності світу, загальних етичних цінностей і принципів). Система підготовки майбутніх дизайнерів здійснюється в ході оволодіння студентами певним змістом професійних дисциплін, які забезпечують їх готовність до професійної діяльності. Серед особливостей професійної підготовки майбутніх дизайнерів науковець виокремлює: оволодіння теоретичними знаннями в галузі теорії, історії, практики образотворчого мистецтва: малюнок, колір, колорит, основи композиції, техніка, технологія художніх матеріалів, переважання творчої уяви, образного мислення, художнього смаку; застосування основних методів, професійних способів і навичок у проектно-художньої діяльності, вміння використовувати теоретичні знання в професійній творчій діяльності; використання сучасних дизайнерських прийомів для візуалізації авторської ідеї, грамотно вживати у своїй діяльності професійну лексику [53, с. 153].

Не слід забувати і про той факт, що майбутні художники-конструктори не мають бути позбавлені в процесі професійної підготовки художньо-естетичних аспектів підготовки.

Так, Т. Векерик зазначає, що підготовка майбутніх дизайнерів має включати у себе художній розвиток особистості зі стимулюванням таланту, творчих задатків, вміння бачити, сприймати прекрасне в мистецтві та оточуючому середовищі. Кожний дизайнер має розвинути почуття, естетичний смак, моральні якості, вміння цінувати досягнення світової та

національної культури. Тому у процесі професійної підготовки мають бути створені відповідні умови, які забезпечили розвиток вище окреслених властивостей. За для цього, з позиції автора, кожен майбутній дизайнер має бути ознайомлений із зразками образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва через навчальні дисципліни (Рисунок, Живопис, Композиція, Кольорознавство). Такі заняття створюють середовище для розвитку естетичної, творчої, гармонійної особистості, яка спроможна відчувати та зрозуміти справжні цінності життя, прагнути до краси [24, с. 89].

У дослідженнях В. Прусака обґрунтовано педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у ЗВО, а саме: гуманізації (розвиток гуманітарного світобачення, загальної культури, моральної відповідальності, естетичного чуття, просторово-часової уяви, вільного володіння засобами відображення інформації тощо); культурологічності (використання культуротворчих чинників, передусім таких як: мовні, національно-архетипні, символічні засоби вираження всезагального тощо); екологізації (засвоєння основ екології; екологічний підхід до творення речей та об'єктів життєдіяльності людини; розвиток екологічного мислення дизайнерів; введення екологічних питань до програм фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін; розробка та впровадження відповідної наскрізної програми; включення в навчальний план дисципліни “Екологічний дизайн”); соціологізації (дизайн як соціальний аспект сучасного суспільства); креативності (доцільність формування творчих вмінь, зокрема таких, як: застосування отриманих знань і вмінь у новій ситуації, уміння бачити структуру об'єкта, його можливу нову функцію, альтернативне розв'язання проблеми тощо); прогностичності (формування цілісної системи параметрів дизайн-діяльності) [124, с. 132].

На думку В. Кардашова, дизайнер має бути не лише фахівцем у створенні та реалізації образів, він має володіти художньо-естетичними якостями (естетичні потреби, смаки, емоційну чутливість, естетичну

культуру, відчуття естетичної насолоди), що складають основу його професійного розвитку, які є професійно значущими [61, с. 30].

У працях В. Пузанова зазначено, що *дизайнерська освіта* має закладатися у сфері мистецтва та дизайні. Саме мистецтво, яке соціальне явище, набуває особливого значення у професійній підготовці дизайнерів, оскільки дозволяє сформуванню етичних та естетичних настанов. Через опанування навчальних дисциплін (Рисунок, Живопис, Графіка, Скульптура, Композиція, Кольорознавство, Історія мистецтв), які сприяють розвитку образного мислення, творчих якостей, на думку науковця, має формуватися професіоналізм майбутніх дизайнерів [125, с. 17].

М. Яковлев стверджує, що *дизайн-освіта* – важливий важель зростання культури та добробуту будь-якого суспільства. Оскільки художньо-естетична, проектна, візуальна культура людей – це не лише показник самої культури, а й ознака соціально-економічного розвитку суспільства. Значну роль у цьому процесі надається закладам освіти та мистецтва. Завдяки професійній підготовці майбутніх дизайнерів із акцентуванням уваги на естетичній та художній напрямки підготовки, вирішується низка питань, пов'язаних із формуванням ціннісної свідомості у студентів, проблем відносин форм і функцій, краси і користі в дизайнерських проектах, проблем естетичного ефекту та художнього змісту [174, с. 182].

Слід також зазначити, що в останні десятиліття здійснено серію ґрунтовних досліджень (В. Бутенко [21], Л. Кондрацька [66], О. Отич [110], Г. Падалка [112], О. Рудницька [109], О. Шевнюк [165]), які акцентують на педагогічних аспектах у професійній підготовці фахівців мистецької галузі.

Так, В. Бутенко зосереджує погляд на культурологічному підході до організації естетичної освіти, виховання молоді, в основу якого покладене осмислення будь-якого явища дійсності, яке знаходиться у тісному зв'язку з об'єктивним і суб'єктивним, соціальним і особистісним, минулим і майбутнім, художнім і естетичним. Це осмислення спрямоване на ствердження потенціалу дійсності та людини, розвиток і зміцнення

об'єктивних передумов суспільного та особистісного життя. Автор зазначає, що цей процес є виразним у мистецькій діяльності, коли перед художником, дизайнером, композитором постає завдання розкрити сутність суспільно-історичних процесів [21, с. 15].

У дослідженнях О. Отич зазначається, що у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей важливу роль відіграє педагог професійного навчання, який має бути компетентним у сфері мистецтва, його становлення як педагога має відбуватися в умовах творчої взаємодії на засадах педагогіки мистецтва. Саме педагог професійного навчання має поєднувати у собі не лише педагогічні функції, репрезентувати невичерпність педагогічного, творчого потенціалу мистецтва, а бути здатним виступати засобом навчання, виховання, розвитку людини упродовж життя, бути основою гуманізації освіти, компонентом її змісту, чинником соціалізації особистості, сходиною до творчої індивідуальності, культурної ідентифікації, елементом соціокультурного, естетичного середовища освітньо-професійного закладу [110, с. 96].

Г. Падалка вважає, що у контексті мистецької соціокультурної діяльності актуальним є те, що в більшості освітніх закладів мистецького профілю професійну підготовку студентів зорієнтовано в основному на академічні форми, популярні жанри мистецтва лишаються поза увагою. Внаслідок цього випускники не завжди спроможні задовольнити очікування пересічних представників молоді. Заакадемізованість мистецької підготовки, відсутність професійно-практичного цілепокладання, з позиції науковця, можуть викликати серйозні труднощі в соціально-культурній діяльності майбутнього фахівця. Автор у вирішенні означеної проблеми пропонує зосередити увагу на соціально-практичній відкритості навчання майбутніх фахівців, що реалізується через розробку спеціальних методик для залучення студентів до активних форм професійної діяльності; перенесення акценту на практичний аспект навчання, подолання академічної замкненості

освітніх програм; впровадження технологій навчання, які радикально вивільняють час для самостійних занять студентів [112, с. 132].

Праці О. Рудницької містять ідеї мистецької освіти, а саме: найхарактернішими ознаками специфіки художньої форми є її цілісність та самодостатність; сприйняття, розуміння мистецького твору містить не тільки констатацію конкретного артефакту, а й намагання усвідомити, що саме становить цей факт у смисловому відношенні, досягнути його як вираження образного смислу; принципом відтворення смислу в мистецтві є символічність, що визначає художню цінність твору; мистецьке спілкування є процесом пошуку смислу через розкриття символічних значень твору та їх особистісне усвідомлення; вираженість у художньому явищі суб'єктивного світобачення митця передбачає глибоко особистісний характер його сприйняття; мистецький твір є результатом співвідношення того, що пізнається, і того, хто пізнає, що зумовлює відмінності його розуміння та оцінки, однак не заперечує можливості схожих моделей індивідуальної інтерпретації [109, с. 15].

О. Шевнюк, вивчаючи процес професійної підготовки майбутніх фахівців мистецької галузі, акцентує на оволодінні студентами художньо-естетичного досвіду, яких характеризує як «інтегроване особистісне утворення, яке є результатом художньо-естетичної діяльності, змістовним боком його є естетичне ставлення до мистецтва» [165, с.124]. До структури цього явища автор включає: когнітивний компонент як художню ерудованість; афективний компонент як художню емпатійність; сенсорний компонент як сприйнятливність до художньої форми [165, с.125].

На думку Л.Оружі, в науковій і практичній діяльності значна увага приділялася вивченню філософсько-естетичних, культурологічних, мистецтвознавчих, ергономічних аспектів дизайну. При цьому в педагогічній науці та практиці проблеми підготовки майбутніх фахівців із дизайну все ще не отримали достатнього системного та обґрунтованого висвітлення [105, с. 64].

Дизайнерська освіта розглядається авторкою як соціально-педагогічна система, в якій здійснюються становлення та художній розвиток особистості через залучення її до творчої діяльності, спрямованої на формування гармонійного предметного середовища, що найбільш повно задовольняє матеріальні та духовні потреби суспільства [105, с. 78]

Вчені зосереджують свою увагу на проблемі формування художньої культури у художників-конструкторів через призму особистісного підходу (З. Макар [84], Н. Вересоцька [23]); компетентнісного (Ю. Срібна [141], А. Крицька [72]); культурологічного (А. Терешкун [148], В. Радкевич [126]); аксіологічного (С. Карпова [62], Л. Оршанський [106]); інтегрального підходів (О. Фурса [157], С. Шабельник [162]).

У дослідженнях Н. Вересоцької зазначено, що метою освітніх закладів, що здійснюють підготовку дизайнерів, є формування всебічно розвиненої особистості фахівця, яка здатна реалізувати та вдосконалити основні закони формоутворення, кольорознавства, матеріалознавства, гармонійності поєднання основних якісних і кількісних характеристик дизайн-проекту. На думку науковця, такий фахівець має володіти художньо-конструкторським мисленням, художньою спостережливістю, розвинутою зоровою пам'яттю, сформованою системою знань, умінь, художньо-естетичною культурою, художнім смаком, творчою ініціативою, володіти різними видами словесного, колірно-графічного проектування. Н. Вересоцька вважає, що розвиток та формування вищезазначених якостей та властивостей особистості можливе за умови застосування в освітньому процесі майбутніх дизайнерів творчу, дослідницьку діяльність, завдяки якій студенти можуть самовиразитися, доторкнутися до прекрасного, ознайомитися з загальнолюдськими естетичними ідеалами [23, с. 64].

Проблемою формування художньої культури у майбутніх дизайнерів, яка ототожнюється з художнім смаком, переймається А. Крицька. Художній смак, для науковця, – це здатність особистості сприймати, переживати, оцінювати естетичне значення художніх творів, вміння виокремити з

багатьох зразків найкращий відповідно до естетичного ідеалу та на цій основі розвивати особистісні творчі потенції у власній діяльності.

Художній смак, на думку вченого, є складником професійної компетентності майбутніх дизайнерів, яка характеризується як інтегральна, цілісна система, що складається із взаємопов'язаних компонентів: когнітивного (естетичний досвід, естетичний ідеал, естетична оцінка), емоційного (естетичне почуття, естетичне сприйняття, естетичне переживання), мотиваційного (естетичні потреби), психофізіологічного (здібності особистості). Процес формування художнього смаку як складника професійної компетентності майбутніх дизайнерів, на думку автора, містить такі компоненти:

- цільовий (розкриває цілі, завдання до формування досліджуваного явища);
- змістовий (включає напрями формування художнього смаку студентів);
- організаційно-діяльнісний (містить методи, засоби, форми формування);
- результативний (передбачає прогнозований результат, аналіз, корекцію [72, с. 156].

Серед педагогічних умов формування художнього смаку (культури) у майбутніх дизайнерів А. Крицька визначає:

- 1) використання об'єктів художньої культури, які мають художню цінність;
- 2) організація накопичення досвіду естетичної «наочності»;
- 3) оволодіння студентами алгоритмом аналізу художніх творів [72, с. 164].

А. Терешкун, як представник *культурологічного підходу* проблему формування художньої культури у майбутніх дизайнерів розглядає з призми творчої самореалізації, всебічного розкриття талантів студентів, де творча особистість виступає генератором художніх творів, художньо-мистецьких ідей. З одного боку, на думку дослідника, складник змісту професійної підготовки дизайнерів спрямовується на розвиток індивідуальних особливостей, професійних інтересів, формування свободи вибору, культурне самовизначення на основі прийняття культурних і соціально-значущих вартостей. З іншого боку, творча особистість є виразником

духовності народу, дизайнерський скарб, що несе код народу у вічність, забезпечуючи зв'язок поколінь у різних параметрах, вимірах духовного життя, громадських споруд, дизайн вулиць, площ, міст [148, с. 79].

На основі культурологічних положень процес професійної підготовки та формування художньої культури майбутніх дизайнерів розглядає В. Радкевич. Науковець вважає, що об'єднання в єдину систему знань (загальнохудожніх, спеціальних), практичних умінь на засадах синтезу народного мистецтва й технологій сучасного художнього виробництва, інтеграції змісту, видів професійно-теоретичної, професійно-практичної підготовки зумовлює ефективну професійну підготовку майбутніх дизайнерів. У процесі формування художньої культури майбутніх фахівців дослідник підкреслює важливість створення майстрами дизайнерської справи авторських шкіл, які дозволять розвинути у вихованців високий рівень національної свідомості, громадянськості, відповідальності за збереження духовно-культурної спадщини українського народу, сформувані індивідуальний стиль професійно-художньої діяльності, прийомів, способів виготовлення та оздоблення художніх виробів на основі етнокультурних традицій народного мистецтва. На думку В. Радкевича, зміст навчального матеріалу професійної підготовки фахівців має здійснюватися на основі загальнодидактичних та специфічних принципів: науковості, гуманізації, гуманітаризації, фундаменталізації, культуровідповідності, естетизації, екологізації, природовідповідності, системності, індивідуалізації і диференціації, доступності, наступності, інтеграції, ціннісних орієнтацій особистості в декоративно-вжитковому мистецтві, самореалізації особистості в художньо-творчій діяльності, урахування регіональних особливостей народного мистецтва, єдності теорії і практики в художньому розвитку фахівця. Такий підхід, із позиції автора, дозволить зберегти культурні вартості, що передаються від покоління до покоління в інтересах особистості, суспільства, держави [126, с. 215].

В рамках *аксіологічного підходу* проблема формування художньої культури майбутніх дизайнерів, на думку С. Карпової, реалізується засобами пізнання цінностей творчості, розвитку емоційно-почуттєвого сприймання, переживання, ставлення до довколишнього середовища з метою змістового збагачення рівня духовності, культури, соціально-значущих цінностей краси, творчості, пізнання, праці. Для дослідника художня культура майбутніх фахівців визначає естетичні норми, художні цінності, якими слугується спеціаліст під час створення проектів, професійної діяльності. На думку автора, художня культура фахівця складається з: когнітивного (обізнаність у художніх принципах, способах їх втілення в процесі створення об'єктів), операційного (вміння практично втілювати художніми засобами задуми, ідеї), ціннісного-орієнтаційного компонентів (бажання, прагнення, потреби створювати об'єкти за певними художніми канонами). С. Карпова зосереджує увагу на педагогічних умовах формування художньої культури у майбутніх фахівців: 1) професійна спрямованість спеціальної художньої підготовки студентів, 2) інтегрування змісту, завдань професійно-зорієнтованих та спеціальних художніх дисциплін, 3) поетапна актуалізація практико-зорієнтованих навичок образотворчої діяльності студентів у процесі розробки проектів [62, с. 67].

Л. Оршанський *формування художньої культури майбутніх дизайнерів* аналізує з позиції вдосконалення змісту дизайнерської освіти, художньо-творчої дизайн-діяльності, активізації її соціальної спрямованості з перетворення дійсності, створення речей високої функціональної значущості, естетичної цінності. Основна мета мистецьких освітніх закладів: сформувати у майбутніх дизайнерів уміння адаптувати експансію нових, мало відомих об'єктів до мистецького простору сучасності та водночас утримати традиційні, маніфестуючи ціннісно значущі для суспільства культурні зразки дизайнерських проектів. На думку науковця, цінності є визначальним компонентом культури, каталізатором соціальної мотивації, регулятивним чинником людської діяльності, що реалізуються в ціннісних соціальних,

гуманістичних установках людей, мистецтві, художній творчості, оскільки в цінностях загальнолюдська значущість відтворюється на рівні специфічного, конкретного, особливого та індивідуального. Оскільки культура, у дослідженні вченого, володіє певною спрямованістю на збереження, продукування та поширення художньої інформації, то дизайнери з розвинутою художньою культурою спроможні виконати високу культурну місію: завдяки своїм творам підвищити ціннісні характеристики довколишнього середовища, асимілювати багатфункціональні властивості естетичних, художніх і соціальних цінностей культури. Дизайнерська підготовка має бути спрямована на задоволення смаків споживачів у реалізації актуальних для соціуму естетичних ідеалів, цінностей, культурних зразків, оптимізуючи процес вдосконалення способу життя, соціально-екологічних, духовно-практичних функцій предметного середовища, пов'язаних із ним цінностей [106, с. 139].

У дослідженнях О. Фурси процес формування художньої культури майбутніх дизайнерів має відбуватися на засадах *інтегрального підходу*, який передбачає синтез в єдиний комплекс тенденцій уявлення про професійне становлення дизайнерів:

- впровадження у систему освіти особистісно зорієнтованого підходу;
- оволодіння методами і дотримання принципів компетентнісного підходу;
- активна розробка на теоретичному рівні та спроби реалізації культурологічного підходу;
- теоретико-методичні дослідження і залучення аксіологічного та акмеологічного підходів.

Науковець стверджує, що сутність і зміст формування художньої культури дизайнерів має визначити парадигма, яка стверджує рівноправне, творче взаємовідношення особистості майбутнього фахівця і світу, гармонійне співіснування людини і природи, пріоритет духовного начала, якості над кількістю споживаних благ, дотримання принципів співвіднесення реальності з тими ідеальними уявленнями про навколишній світ, про себе,

свою фахову діяльність, які виступають в якості ціннісних норм: моральних, професійних, художніх орієнтують майбутнього дизайнера, його навчальну та проектну діяльність у реальному соціокультурному контексті [158, с. 10].

С. Шабельник наголошує на тому, що сучасні вимоги суспільства та держави, потреба у зростанні конкурентоздатності продукції та послуг виробництв різних сфер економіки потребують ефективних способів професійної підготовки майбутніх дизайнерів. Тому, на думку дослідника, формування художньої культури майбутніх дизайнерів має ґрунтуватися на ідеях особистісного, культурологічного, технологічного підходів та принципах інтеграції, функціональної повноти, професійної спрямованості, особистісної орієнтації, зв'язку теорії із практикою, активності, свідомості в навчанні, доступності, що забезпечують вибір форм, методів, засобів взаємодії під час організації, здійсненні процесу формування художньої культури майбутніх дизайнерів [162, с. 10].

Отже, проблема формування художньої культури у майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки передбачає зосередження уваги: на визначенні сутності та характерних ознак мистецької професії – художники-конструктори (дизайнери), завдань і обов'язків фахівців цієї справи, виокремленні компетентностей, знань, умінь, навичок, особистісних якостей, властивостей, що забезпечують успішність виконання професійної діяльності фахівців дизайнерської сфери, серед яких художня культура відіграє важливу роль у становленні конкурентоспроможного спеціаліста, розвитку культури суспільства загалом.

Проведений історичний екскурс у процес розвитку дизайнерської освіти, де становлення художньої культури займає чільне місце, усвідомлення передумов її утвердження в сучасному суспільстві, методологічний аналіз наукової літератури, завдяки якому визначено основні підходи щодо формування художньої культури майбутніх дизайнерів (особистісний, компетентнісний, культурологічний, аксіологічний, інтегральний) створюють передумови для визначення сутності, структури,

критеріїв, показників, рівнів художньої культури майбутніх дизайнерів, що набуває великого значення у процесі усвідомлення проявів, особливостей розвитку, формуванні дослідницьких позицій, які потрібно здійснювати в рамках компетентнісного підходу, що дозволяє створити базові основи для проведення повноцінного експерименту з впровадження методики формування досліджуваного явища.

1.2. Сутність та структура феномена «художня культура майбутніх художників-конструкторів»

Аналіз досліджень з проблеми формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у вітчизняній, зарубіжній літературі дозволив з'ясувати факт про те, що зазначене питання потребує ретельного вивчення сутності та змісту дефініцій «культура», «художня культура» «художня культура майбутніх фахівців». Тому розглянемо насамперед основні сутнісні характеристики культури, що присутні в педагогічних джерелах.

Характерно, що поняття «*культура*» (від лат. culture – «обробіток», «обробляти») в термінологічному словнику визначається як сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії; історично набутий набір правил усередині соціуму для його збереження та гармонізації [68, с. 112].

Філософський енциклопедичний словник *культуру* тлумачить як діяльність людей із відтворення та оновлення соціального буття, включених в цю діяльність її продукти та результати [154, с. 379].

Термін «*культура*» був виокремлений англійським дослідником Е. Тайлером, який зазначав, що культура – це складна цілісність, яка включає в себе знання, вірування, мистецтво, мораль, закони, звичаї, здібності, звички, що набуваються і досягаються людиною як членом суспільства [145, с. 34].

У дослідженнях К. Прокоф'євої, доведено, що поняття «культура» з'явилося в епоху античності та застосовувалося для тлумачення процесу обробки ґрунту. Суспільство середньовіччя сприймало культуру як прагнення до ідеалу, бездоганності. Для соціуму нового часу культура визначала ступінь виховання, інтелекту, здатність дотримуватися норм етики, художню діяльність. Сьогодні, зазначає автор, культура – це неоднозначне, полісемантичне, багатозмістове поняття, яке стосується людини та її діяльності, що має характер відтворювання. На думку дослідника, культура визначає людське у людині, ступінь, міру її формування, розвитку, реалізацію соціальних сил у різній діяльності, вона містить природні об'єкти, предмети, створені людиною і духовні явища [123, с. 133].

О. Соя культуру розуміє як комплекс матеріальних, духовних надбань суспільства, символічних продуктів розвитку особистості (задатків, знань, здібностей, творчих сил, ціннісних орієнтацій) та технологій здійснення будь-якої цілеспрямованої діяльності в умовах конкретного середовища існування людини [140, с. 36].

Культуру як сукупність матеріальних і духовних цінностей, які відображують активну творчу діяльність людей в освоєнні світу, в ході історичного розвитку суспільства, сприймає Є. Подольська [119, с. 24].

Для О. Попчука, культура – це системне явище, що об'єднує сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань, яких суспільство, людина досягали протягом свого розвитку [121, с. 21].

У працях А. Могильного культура – це способи та технологія людської діяльності в усіх сферах; галузь духовного життя людей [91, с. 42].

Ю. Осокіна культуру розуміє як систему, що складається, функціонує у взаємодії об'єктивної та суб'єктивної форм; раціонального та емоційно-почуттєвого складників; культурно-інноваційних механізмів і властивих культурі способів забезпечення собі тотожності; процесів виробництва, розповсюдження та привласнення культурних цінностей [45, с. 256].

На думку О. Столяренко, культура характеризується як всезагальна сутнісна основа людської діяльності, яка задає нормативні рамки людської поведінки соціальних суб'єктів, а її елементами виступають знаки, знакові системи, що об'єктивують соціальні символи: норми, цінності, знання про світ, людину, та їх інтерпретації [143, с. 53].

Дослідження Б. Єрасова свідчать, що *культура* – це духовний компонент людської діяльності, складник і умова всієї системи діяльності, що забезпечує різні сторони життя людини, процес і результат духовного виробництва. Науковець вважає, що культура розкриває свій зміст через систему норм, цінностей, значень, ідей, знань, які отримують вираження в системі моралі, права, релігії, мистецтві, науці. На думку дослідника, культура може розглядатися:

- як особлива сфера і форма діяльності, пов'язана з мисленням, заняттями художньою культурою, прийнятими нормами поведінки;
- як загальний рівень розвитку суспільства, його освіченості, раціональності на шляху «від дикості до цивілізованості»;
- як сума громадських досягнень, завдяки яким людина виділяється з природи і виходить за рамки біологічної детермінації;
- як специфічна система норм, цінностей, смислів, що відрізняє одне суспільство від іншого та сприяє інтеграції, надає самобутності;
- як духовний вимір будь-якої діяльності, в якому формуються мотиви, принципи, правила, цілі, смисли діяльності. Вивчаючи культуру як особливу сферу, форму діяльності, що має свій зміст, структуру, взаємодіє з іншими сферами буття, Б. Єрасов акцентує на тому, що культура характеризує рівень життєдіяльності суспільства, створює своєрідне поле спілкування, в якому формується суспільство та прагне до високих зразків діяльності та поведінки [44, с. 68].

З позиції М. Кагана, феномен «культура» доцільно розглядати в ракурсі трьох модальностей:

- людської, в якій культура представлена як культурний потенціал людини, що виступає як творець культури та її творчості;
- процесуально-діяльнісної, в якій культура виступає як способи людської діяльності, опредмечення, розпредмечення та спілкування людей, учасників обох процесів;
- предметної, в якій культура характеризує багатоманітність матеріальних, духовних, художніх творів, що утворюють «другу природу» явищ [59, с. 263].

Отже, аналіз джерел наукової розвідки дозволив з'ясувати, що культура як поняття, багатогранне, має значну кількість визначень та тлумачень, характеризується дослідниками як система матеріальних і духовних цінностей, як результат розвитку особистості, як форма діяльності, як система нормативних орієнтацій, як система цінностей особистості, суспільства в цілому, як світ, наповнений людським змістом.

Дослідження К. Прокоф'євої містить низку концепцій, які характеризують поняття «культура» та різняться відмінними рисами визначень зазначеного феномена:

- онтологічна концепція розглядає культуру як зміст соціального життя, штучний світ, створений людством;
- аксіологічна концепція характеризує культуру як ціннісно-сміслові основи діяльності, поведінки та спілкування людей;
- гносеологічна концепція виокремлює культуру як пам'ять, досвід людства, інформаційний простір епохи;
- антропологічна концепція визначає культуру як втілення сутності людини, її ментальності, своєрідності відношення до світу та життя [123, с. 133].

Крім того, у дослідженнях Т. Гриценка [35], Б. Єрасова [44], М. Кагана [59], К. Прокоф'євої [123] акцентується на різноманітності проявів, функцій, типів, видів культури.

Так, Т. Гриченко, С. Гриченко, А. Кондратюк у характеристиці культури виокремили підгрупи:

- побутову культуру (особливості народів певної території),
- політичну (чинник, зумовлений соціально-економічними відносинами різних народів у різні часи),
- правову (рівень упорядкування правових відносин),
- художньо-творчу (багатоаспектність, багатовимірність людської художньої діяльності),
- технічну (взаємозв'язок людини та машини), виробничу (етичні відносини між членами виробничих колективів) [35, с. 47].

Соціокультурні періоди людства науковці типологізують як культури: Стародавнього світу, Середньовіччя, Нового та Новітнього часу, Стародавнього Сходу, Античного світу, епохи Відродження, абсолютизму та Просвітництва, епохи промислового перевороту та соціальних зрушень тощо [35, с. 36].

До важливих функцій культури Т. Гриценко, С. Гриценко, А. Кондратюк відносять:

- людинотворчу (засвоюючи досягнення культури, людина пізнає себе, визначає своє місце в суспільстві, світі, мету свого життя);
- інформативну (збагачення людини попереднім досвідом),
- регулятивну (завдяки нормам і правилам відбувається організація спільного проживання людей);
- аксіологічну (встановлення ціннісних пріоритетів);
- гедоністичну (спрямування на отримання задоволення, насолоди) [35, с. 58].

У працях А. Юдіна культура наділена особливими функціями, а саме:

- фіксація інформації у різноманітних текстах;
- здійснення комунікації в суспільстві в часі (передання інформації від покоління до покоління) та в просторі [171, с. 126].

Серед найважливіших *функцій культури* Б. Єрасов визначає:

- функцію виробництва нових норм, цінностей, значень, знань, духовна творчість;

- функцію накопичення, зберігання та передання культури.
- функцію цілепокладання, яка фіксує цілі, перспективи та проекти людської діяльності;
- комунікативну функцію, що характеризує взаємодію між індивідами або спільнотами;
- соціалізуючу функцію культури, що визначає норми, значення як засобу соціалізації;
- компенсаторну функцію, що забезпечує різні форми духовної, психологічної розрядки, відволікання від реальних труднощів, відпочинку від життєвих проблем;
- ігрову функцію культури;
- функцію латентну (приховану), що визначає розбіжність між суб'єктивною мотивацією та реальною функцією дії [44, с. 56].

До представлених вище функцій К. Прокоф'єва додає такі:

- перетворювальна (забезпечує освоєння та перебудову світу),
- пізнавальна (відбиває прагнення людини створити власне бачення картини світу),
- функція спілкування (створює систему комунікації, обмін, взаємодію між учасниками культурного процесу),
- керувальна (забезпечує врахування загально визнаних норм людського буття),
- трансляційна (здійснює культурну спадкоємність у різних формах історичного процесу),
- рекреативна (дозволяє відновлювати духовні сили відвідуванням театрів, храмів, проводити психологічне розвантаження) [123, с. 134].

Науковець також класифікує культуру за контекстами у межах:

- певних епох (антична культура, новочасна культура),
- суспільно-економічних формацій (рабовласницька, феодальна),
- етнічних і національних спільнот (арабська, слов'янська, японська),
- соціальних спільнот (культура міста, села),

- регіональних спільнот (афро-американська культура),
- релігійних спільнот (християнська, мусульманська),
- діяльності людей у конкретних сферах життя (політична, моральна),
- способу життєдіяльності індивідів, соціальної групи, (культура особистості, класу, суспільства) [123, с. 135].

Серед основних *форм вираження культури* Т. Гриценко, С. Гриценко, А. Кондратюк виділяють такі:

- наукова (рівень розвитку суспільної думки),
- технологічна (науковий рівень розвитку суспільства),
- мистецька (художні образи),
- світоглядно-релігійна (партійна система, релігія) та інші [35, с. 165].

Б. Єрасов виокремлює такі форми прояву культури: художня продукція, релігія, право, наука, події, процеси суспільства, окремих індивідів, господарське, соціальне, політичне життя людей [44, с. 175].

За О. Столяренком культура виражається у предметних і особистих формах. Предметні форми культури проявлені в наслідках діяльності людей, у системі матеріальних і духовних цінностей (засоби, знаряддя праці, предмети побуту, наукові знання, філософські, релігійні системи, традиції, обряди, моральні принципи, норми, юридичні закони, твори мистецтва). Особисті форми культури представлені в людях як суб'єктах діяльності, носіях цінностей [143, с. 138].

Вивчаючи культуру як явище, К. Прокоф'єва пропонує характеризувати її із трьох аспектів: соціокультурної діяльності людини, наслідків цієї діяльності, ступеня розвитку дієвої особистості. Автор стверджує, що соціокультурна діяльність притаманна культурі в усі часи, її форми та засоби неоднакові у різних культурах та епохах, містить економічну, політичну, художню, наукову, моральну, релігійну сфери. У зв'язку з різноманітністю людської життєдіяльності основними результатами соціокультурної діяльності є цінності матеріального та духовного світів, де матеріальна культура визначає сукупність засобів виробництва, матеріальних

благ; духовна культура виражає сутнісні риси людини (світобачення, виховання, науку, релігію, мистецтво, творчість). Третім аспектом культури, на думку дослідника, є ступінь розвитку дієвої особистості, що визначає рівень засвоєння людиною культурних цінностей, принципів, норм, ідеалів. У цьому випадку особистість виступає як суб'єкт культурної творчості, так і як об'єкт культурного впливу, вона є структуростворюючим чинником культури. Являючи собою артефакт, особистість є творцем усіх артефактів [123, с. 136].

Подібну думку висловлював М. Каган, стверджуючи, що культура, як феномен, включає в себе те, що створює людина, та те, як вона створює. Культура, на думку вченого, є не лише продуктом людської діяльності, але й процесом перетворення світу та людини. Науковець класифікував культуру на матеріальну, духовну та художню. В матеріальній культурі вчений виокремлює дві галузі, які включають результати практично-перетворювальної та практично-комунікативної діяльності людини (матеріальні плоди виробництва, технічні споруди). До духовної культури М. Каган відносить продукти пізнавальної та ціннісно-орієнтаційної діяльності. Художня культура, на його думку, інтерпретується як особлива галузь культури, що утворилася завдяки концентрації навколо мистецтва пов'язаних форм діяльності – художньої творчості, художнього сприйняття, художньої критики [59, с. 124].

Саме від художньої культури, рівня її сформованості залежить професіоналізм та успіх діяльності людей мистецтва, які перетворюють дійсність, удосконалюють її, досягаючи універсальності в праці, гармонізують зміст і форми творів мистецтва, художніх образів.

Проблема художньої культури стає предметом наукових пошуків таких учених, як: Л. В. Радкевич [126], О. Рудницька [109], Л. О. Шевнюк [165].

За В. Радкевичем, художня культура характеризує одну з галузей культури, яка спрямована на вирішення завдань інтелектуально-чуттєвого відображення буття в художніх образах, різних аспектів забезпечення цієї

діяльності. На думку науковця, змістовим ядром художньої культури є мистецтво, що визначає механізми пізнання феномена людини та довколишнього середовища, є акумулятором цього знання, соціального суспільного досвіду. Автор виокремлює функції художньої культури: моральне осмислення, узагальнення соціального досвіду людей, формування еталонних зразків ціннісно-нормативної поведінки, свідомості, які втілюються в художніх образах [126, с. 208].

О. Рудницька *художню культуру* визначала як сукупність процесів і явищ духовно-практичної діяльності людини, яка створює, розповсюджує, опановує твори мистецтва. Автор зазначає, що художня культура має поліфункціональний, культуротворчий характер, який обумовлений її впливом на особистість [109, с. 65].

О. Єжова розглядає художню культуру як систему, єднання художньої культури суспільства, особистості, художньої діяльності. До головних характеристик художньої культури автор відносить: креативність, діалогове мислення, полікультурні орієнтації, прагнення до освоєння соціокультурного досвіду, синтез художнього та нехудожнього, локального й універсального, класичного та некласичного, інноваційного і традиційного [42, с. 34].

У дослідженнях А. Микуліної художня культура виступає складним, багатошаровим утворенням, яке об'єднує всі види мистецтва, процес художньої творчості, його результати, систему заходів зі створення, збереження, розповсюдження художніх цінностей, виховання творчих кадрів, глядацької аудиторії. Автор вважає, що художня культура пов'язана з практикою, наявністю творчого мислення, переживання, уяви, художньою діяльністю; покликана формувати внутрішній світ людини, сприяти розвитку людини як творця культурних цінностей [95, с. 102].

Н. Крилова *художню культуру* розуміє як інтегративну якість особистості, яка включає художні здібності, естетичні знання, практичні вміння, необхідні у творчій діяльності. До художньої культури дослідник

відносить три компоненти: творців продуктів художньої культури; продукти (вироби) художньої культури; споживачі художньої культури [73, с. 79].

Вивчаючи художню культуру, Л. Столович зазначив, що художня культура може розглядатися як найвищий прояв розвитку естетичної культури, як її підсистема, ядро в процесі художньої діяльності, в ході якої відбувається передання інформації, процес становлення духовних зв'язків, важливих для взаємозбагачення в процесі спілкування [142, с. 95]. Підтримує позицію Л. Столовича Г. Підкурганна, стверджуючи, що людина зі сформованою художньою культурою, здатна не лише до досягнення особистісного смислу художньої цінності, що міститься у творах мистецтва, а й бути активним учасником процесу пошуку смислу свого існування, здійснення себе. Прояв художньої культури, на думку авторів, відбувається в професійній діяльності та спілкуванні. Тому сутність та зміст художньої культури майбутнього фахівця має містити інтелектуальні, вольові якості, професійно-моральні переконання, знання, уміння, навички, що характеризують художньо-естетичну діяльність [117, с. 84].

Л. Матвєєва *художню культуру* ототожнює з мистецтвом і розуміє її як специфічне упредметнення естетичного світу людини, як художню творчість, художньо-образну форму відтворення дійсності. На думку автора, художню культуру утворює сукупність художніх цінностей, система їх відтворення та функціонування. Художня культура, з позиції науковця, містить:

- сукупність художніх цінностей (творів мистецтва);
- комплекс художніх цінностей історичної епохи;
- набір сформованих, загальноприйнятих норм, технологій мистецтва;
- творчі об'єднання виробників художніх цінностей – художників;
- художню критику [92, с. 267].

Згідно досліджень Л. Анучиної, О. Бурової, О. Уманець, О. Шило художня культура ґрунтується на художній діяльності, на рівні створення, споживання, розповсюдження, обміну, збереження мистецьких творів, на

мистецтві, як формі свідомості та пізнання світу. Носіями художньої культури, на думку вчених, є суспільство, соціальні групи, нації, окремі особистості. Основними формами прояву художньої культури, автори виокремили, предметну та особистісну (різноманітні художні твори, художні потреби, ідеали, орієнтації). Дослідники акцентують на системі художньої культури: «художня потреба – художнє творіння – художнє споживання», – яка забезпечує формування та реалізацію творчих задумів митців, що базуються на таланті, майстерності художника, змістовності його думки. Науковці стверджують, що художня культура суспільства обумовлена рівнем художньої культури споживаців мистецтва та творців. Водночас художня активність митців, споживаців художніх творів впливає на підвищення художніх потреба суспільства, сприяє підвищенню рівня художньої культури [45, с. 93].

Художня культура, за Б. Єрасовим – це діяльність, що об'єднує в собі пізнавальну, оцінну, позначальну, комунікативну функції, відображає реальність, одночасно створює особливу штучну реальність, подвоює життєвий світ, служить уявним доповненням, продовженням, іноді заміною реального життя. Автор презентує такі функції художньої культури:

- вираження прекрасного,
- пізнання реального світу,
- відображення світу ідеального,
- вираження внутрішнього світу художника,
- спілкування людей,
- прояв творчого, ігрового початку [44, с. 135].

У працях О. Щолокової, С. Шипа, О. Шевнюк, О. Семашко художня культура є однією з підсистем єдиної загальнолюдської культури, що функціонує в певному суспільстві, зумовлює суб'єктно-особистісний аспект історії, сприяє формуванню соціальної активності учасників історичних подій. Художня культура, на думку авторів, характеризує єдину форму суспільної свідомості, яка здатна проникати в сутність життєвих процесів,

глибини розуму, почуттів, зберігаючи неповторний індивідуальний світ людини. Науковці вважають, що художня культура здійснюється в системі «художнє виробництво – художня потреба – художнє освоєння, споживання художніх цінностей». Знання особливостей системи дозволяють визначити напрями, характер естетичних змін, їх рушійні сили, особливості художніх напрямів, стилів, художніх методів, засобів. Художня культура характеризується дослідниками як збірне поняття, що окреслює цілісну, специфічну сферу суспільного життя, в якій відбувається духовна, культурна діяльність, що має глобальний універсальний вплив на індивідуалізацію людини, формування її як гуманістично-творчої особистості. Рівень художньої культури впливає на соціально-естетичний потенціал творів мистецтва, багатозначність їх художнього змісту. Серед основних функцій художньої культури автори визначили:

- естетичну (відтворення естетичного ставлення людини до світу, розкриває суть мистецтва),
- інформаційно-комунікативну (мистецтво як система знаків, мова естетичного спілкування),
- виховну (формування естетичних та загальнолюдських якостей людини),
- творчо-утворювальну (створення нової художньої реальності) [135, с. 96]

Отже, аналіз наукових праць, що досліджували сутність та особливості художньої культури показав різноплановість поглядів на цей феномент. Проте численні наукові розвідки допомогли з'ясувати, що художня культура є складним утворенням, яке об'єднує всі види мистецтва, процес художньої творчості, його результати, систему заходів зі створення, збереження, розповсюдження художніх цінностей, виховання митців, які є найголовнішими носіями художньої культури. Завдяки їх діяльності, яка за змістом включає графічні, конструкторські, техніко-технологічні, контрольно-оціночні знання, вміння, ров'язується низка конструктивно-технічних суспільно важливих завдань.

Проблема змісту та структури художньої культури майбутніх фахівців стала першочерговою у дослідженнях таких науковців, як: С. Карпова [62], Л. Оршанський [106], С. Шабельник [1161] та інші.

Так, Л. Рапацька, вивчаючи художню культуру вчителів музики, розглядає її як інтегративну професійно-значущу якість особистості вчителя, що інтегрує в собі сукупність професійних характеристик, зміст яких зумовлений специфікою художньо-педагогічної діяльності вчителя. Автор зазначає, що представлена якість детермінована уявленнями про феномен художньої культури та духовно-змістовими, функціональними, морфологічними, особистісними чинниками. До складу художньої культури вчителя музики автор включає різноманітний комплекс професійних характеристик:

- системні загальнохудожні знання, які дозволяють усвідомлювати художню культуру як цілісність;
- системні музикознавчі знання, що засновані на аналізі музики в контексті художньої культури;
- професійно-педагогічні вміння в області освіти вихованців засобами різних видів мистецтв;
- досвід художньо-творчої діяльності та емоційно-ціннісних орієнтацій у світі художньої культури [127, с. 154].

Розглядаючи художню культуру молоді як якісно визначену творчу діяльність та результати цієї діяльності, В. Городбін виокремлює такі її підсистеми: художнє виробництво, мистецтво, художні комунікації, художнє споживання, керівництво, управління тощо [34, с. 18].

Вчені (Л. Оршанський, Г. Доліновська), вивчаючи художню культуру вчителя, характеризують її як інтегративну якість особистості, що визначається здатністю до активного внутрішнього мистецького діалогу. Компоненти художньої культури вчителя, у дослідженнях науковців, утворюють сформовані цінності, які реалізуються в діяльності, в яких результати суспільної культури постають як особистісні досягнення. На

думку вчених, художня культура стає при цьому надбанням особистості, її естетичним світом, завдяки якому збагачується життєвий досвід, досвід художнього бачення. Формуються художні почуття, смаки, потреби, які свого часу набувають культурно-естетичної форми [156, с. 23].

Художню культуру майбутнього вчителя музики розглядає й А. Зайцева, визначаючи це поняття як віддзеркалення внутрішнього світу особистості, багатства його змісту, що відображає життєві ідеали, спрямованість особистості на культуру її життєвого самовизначення. До складу художньої культури майбутнього вчителя музики автор включає такі елементи: мотиви діяльності, ціннісні орієнтації, базові художні компетенції, здатність до оцінки та рефлексії, потребу у творчій взаємодії, здатність до самореалізації [50, с. 35].

Питання художньої культури майбутніх інженерів-педагогів вивчала Т. Мітяшкіна, яка зазначає, що досліджуваний феномен характеризує сукупний результат продуктивної художньої діяльності соціуму (мистецтво, художні елементи матеріального, соціального середовища, науки, що вивчають художню культуру), продукт і процес художньої діяльності (створення, збереження, розповсюдження, сприйняття, оцінка, вивчення художніх творів, розвиток естетичного смаку у художників, публіки, критиків, мистецтвознавців), детермінує розповсюдження мистецтва та його пропаганда, сприймання, розуміння і насолоду з урахуванням цінностей і духовних надбань галузі. Серед основних показників сформованості художньої культури майбутніх інженерів-педагогів автор виокремлює: ціннісне ставлення, стійкий пізнавальний інтерес до художньої культури; знання про художню культуру; втілення знань у творчій діяльності. Вчений підкреслює, що формування художньої культури студентів можливе на підставі використання обґрунтованих, взаємопов'язаних загальнонаукових, педагогічних, художніх методів освітнього процесу [94, с. 340].

Здійснюючи дослідження художньої культури майбутніх педагогів-дизайнерів, О. Буднікова зазначає, що цей феномен являє собою особливий

якісний стан особистості, який формується при наявності у студента уявлень про культуру, технологію, дизайн як цілісної художньої системи. Зміст художньої культури студентів у сфері дизайнерської діяльності, на думку автора, визначається специфікою професії педагога, сприяє наданню творчого виду продуктивної діяльності, спрямованого на створення, розповсюдження цінних виробів, їх використання в повсякденній практиці [19, с. 89].

Опишемо яким чином дослідники *структурують* складний феномен «художня-культура».

У наукових розвідках С. Карпової, художня культура майбутніх архітекторів – це специфічний складник загальної культури, що характеризує естетичні норми, художні цінності, якими послуговується фахівець у створенні своїх проектів, опановує у процесі професійної підготовки до цього виду діяльності. До складу художньої культури майбутніх архітекторів автор включає: когнітивний компонент (образність у художність принципів, способах втілення в процесі створення об'єктів), операційний компонент (вміння практично втілювати художніми образотворчими засобами задуми, образи в реальні проекти), ціннісно-орієнтаційний компонент (бажання, прагнення, потреби фахівця створювати проекти за певними художніми канонами) [62, с. 65].

Культура майбутніх дизайнерів розглядається як динамічне інтегроване особистісне утворення, що дозволяє студенту здійснювати продуктивну творчу діяльність як у процесі навчання, так і в процесі професійної діяльності. До структури культури майбутніх дизайнерів учена включає: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, особистісний компоненти. Серед основних функцій культури майбутнього дизайнера авторка виокремлює:

- гносеологічну (забезпечує цілісне уявлення про професійну діяльність дизайнера, шляхи її пізнання й освоєння);

- гуманітарну (спрямована на утвердження цінності людини, загальнолюдських цінностей, формування професійно значущих якостей);
- комунікативну (забезпечує спілкування з різними суб'єктами);
- регулятивну (дозволяє регламентувати й регулювати професійну діяльність);
- інтегративну (забезпечує процес розвитку й реалізації професійної культури в професійній діяльності).

У працях С. Шабельника підґрунтям культури майбутнього дизайнера є зміст базової професійної освіти, яка складає основу загальної, професійної культури та включає: фундаментальну методологічну та світоглядну підготовку; гуманітарну підготовку; теоретичну та практичну підготовку з профільюючих дисциплін; творчу підготовку зі спеціальності; підготовку в галузі науково-дослідної роботи, формування навичок самостійної творчої діяльності [162, с. 156].

С. Шабельник художню культуру майбутнього дизайнера включає в професійну культуру та розглядає її як динамічне інтегроване особистісне утворення, що дозволяє студенту здійснювати продуктивну творчу діяльність у процесі навчання та професійної діяльності. До структури художньої культури майбутнього дизайнера науковець відносить:

- мотиваційно-ціннісний компонент як сукупність цінностей, ставлення майбутнього дизайнера до художньої діяльності (потреби, прагнення, орієнтації, переконаність у необхідності формування художньої культури, цінності, ціннісна свідомість, ціннісна поведінка, ціннісне ставлення, ціннісні устремління особистості);
- особистісний компонент характеризує сукупність особистісних, професійних властивостей майбутнього фахівця, що сприяють здійсненню ефективної художньої діяльності, зростанню особистісного потенціалу;
- когнітивно-діяльнісний компонент визначає сукупність знань, умінь, що забезпечують здійснення художньої діяльності (загальна ерудиція, суспільно-політичні, спеціальні наукові, психологічні знання) [161, с. 102].

Серед основних компонентів художньої культури майбутніх педагогів-дизайнерів О. Буднікова розглядає: створення художнього образу, проектування моделі відповідно до базового художнього образу, технологічне виготовлення виробів, їх демонстрація, організація психолого-педагогічного впливу на створення образу моделі та її впливу на особистість. Важливими критеріями розвитку художньої культури майбутнього фахівця, вважає авторка, можуть виступати: художня обізнаність, естетичне ставлення до продуктів своєї професійної діяльності, індивідуальний творчий стиль діяльності [19, с. 64].

У працях О. Отич, Я. Овсієнко порушується питання художньо-естетичної культури майбутнього кваліфікованого робітника, яку авторки пропонують розглядати з позиції мистецької діяльності, сприйняття мистецтва, оцінки ціннісних виробів. Науковці вважають, що художньо-естетична культура майбутнього кваліфікованого робітника формується на засадах діалогу, пов'язується з декоративно-ужитковим, образотворчим мистецтвами, залежить від індивідуального художньо-естетичного досвіду та художньо-естетичної активності особистості, зумовлює власну емоційно-оцінну діяльність під час сприйняття творів мистецтва, детермінує розвиток усіх сфер особистості майбутнього фахівця. У склад художньо-естетичної культури майбутнього кваліфікованого робітника автори включають: емоційно-ціннісний (художньо-естетична свідомість та художньо-естетична аксіосфера особистості); емоційно-почуттєвий (естетичні почуття, емоційна чутливість, емпатія, здатність милуватися красою); емоційно-пізнавальний (художньо-естетичний досвід, художньо-естетичний тезаурус); діяльнісний (краса, артистизм професійної дії, естетика праці, естетика середовища) компоненти [111, с. 75].

Вивчаючи художньо-професійну культуру майбутніх архітекторів, С. Карпова акцентує на тому, що представлений феномен є специфічним складником загальної професійної культури архітектора, що характеризує естетичні норми, художні цінності, якими послуговується майбутній

фахівець у створенні проектів. До структури художньо-професійної культури архітекторів автор включає такі компоненти та показники:

- когнітивний, який відображає обізнаність у художніх принципах і способах їх втілення в процесі створення архітектурних об'єктів (ступінь інформованості, зорієнтованості в предметі, способах архітектурної діяльності, знання основ теорії композиції, теорії зображення на площині, різних художньо-графічних матеріалів і технік рисунка, способів конструктивно-логічного моделювання);
- операційний, що характеризує вміння практично втілювати художніми образотворчими засобами задуми, образи в реальні архітектурні об'єкти (вміння вирішувати композиційні завдання різної складності в архітектурному проектуванні з використанням засобів образотворчої діяльності, створювати зображення архітектурних об'єктів у різному ракурсі, відтворювати зображення об'єктів, начерки по пам'яті та за уявленням, використовувати різні художньо-графічні матеріали для вираження архітектурних ідей);
- ціннісно-орієнтаційний компонент, який визначається бажанням, прагненням, потребою архітектора створювати архітектурні об'єкти за певними художніми канонами (ступінь усвідомлення цінності та художньої досконалості створюваних проектів, художніх еталонів проектної діяльності) [62, с. 68].

Отже, враховуючи наукові досягнення вищезазначених авторів, які схарактеризували сутність і структуру художньої культури майбутніх художників-конструкторів, беручи за основу факт, що художня культура є одним із найважливіших складників професійної підготовки майбутніх дизайнерів, зазначаємо, що загальноприйнятого розуміння художньої культури майбутніх художників-дизайнерів у сучасній літературі не існує. Тому завдяки різноплановим підходам, тлумаченням науковців щодо культури, художньої культури, художньої культури майбутніх фахівців

визначимо зміст поняття та обґрунтуємо структуру художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

Враховуючи результати аналізу наукових розвідок учених, визначимо поняття «художня культура майбутніх художників-конструкторів».

Художня культура майбутніх художників-конструкторів – це багатогранне динамічне особистісно-професійне утворення, що відображає здатність фахівця-дизайнера гармонійно та конструктивно перетворювати дійсність за естетичними законами; здатність ініціювати трансформацію абстрактних творчих інтенцій у предмети довколишнього світу; готовність до реалізації художником-конструктором творчого потенціалу у професійній діяльності.

Структура художньої культури майбутніх художників-конструкторів представлена такими компонентами: інтеграційний, індивідуальний, процесуальний компоненти (див. рис. 1.1).

Конкретизуючи особливості інтеграційного компонента художньої культури майбутніх художників-конструкторів, зазначимо, що цей компонент об'єднує у собі знання у сфері мистецтва, що пов'язані зі соціокультурними знаннями, загальнолюдськими цінностями, містить спеціальні знання, які дозволяють ефективно виконувати професійну діяльність тощо.

Інтеграційний компонент охоплює ґрунтовні знання з основ різних наук (філософії, етики, естетики, макроекономіки, політології, права, екології, історії, літератури, релігії, культурознавства, мистецтва, тощо), які є результатом пізнавальної діяльності фахівця, його наукового світогляду, джерелом якого є соціальний досвід, представлений у змісті засвоєних наукових знань узагальнюючого характеру. Загально-професійні знання, інтеграція наукових теорій, напрямків дозволяють сформулювати у свідомості майбутнього фахівця всебічний погляд на досліджувані явища. До основних складових елементів інтеграційного компонента художньої культури

майбутніх художників-конструкторів віднесено: мистецький тезаурус; професійно-орієнтовані знання; знання основ комп'ютерного проектування.



Рис. 1.1. Структура художньої культури майбутніх художників-конструкторів

У працях Л. Масол *мистецький тезаурус* розглянуто як чинник інтеграції знань, де тезаурус містить сукупність понять у певній галузі знань, досвід людини. Вчений зауважує, що тезаурус виконує роль інформаційної основи навчання. Чим більше інформації, нових знань, тим складнішим має бути тезаурус. Крім того, діяльність у мистецькій сфері для фахівця має супроводжуватися володінням мистецькими знаннями, які відрізняються від загальних, предметних емоційною забарвленістю, специфікою сприймання у процесі художньо-пізнавальної діяльності та художньо-образним осмисленням творів мистецтва. Мистецькі знання виступають як цілісний комплекс відомостей із різних видів мистецтва, який є результатом

спеціально-організованої художньо-пізнавальної діяльності з осягнення, узагальнення змісту, внутрішніх взаємозв'язків художніх явищ; відображення властивостей речей, предметів, явищ дійсності; пізнання дійсності, законів розвитку мистецтва, особливої сфери художньо-образного мислення [76, с. 175].

Володіння теоретичними мистецькими знаннями на високому рівні недостатньо для успішного виконання фахівцями професійної діяльності, адже найкращий результат досягається завдяки професійно-зорієнтованих знанням, які необхідно узагальнювати, систематизувати, узгоджувати з конкретними ситуаціями під час застосування на практиці [76, с. 64]. Професійно-зорієнтовані знання майбутніх художників-конструкторів, на думку Ю. Косенко, характеризуються як комплексна сукупність навчальних знань, які є важливими у майбутній професійній діяльності [70, с. 124].

З позиції вчених (В. Панок, Я. Чапак, І. Солійчук), засвоєння професійно-зорієнтованих знань, які спрямовані на виконання професійної діяльності дизайнера, дозволить майбутньому фахівцю ефективніше побудувати особисту траєкторію своєї практичної діяльності, оскільки професійна діяльність художника-конструктора об'єднує в собі не лише знання з різних наукових галузей, уміння застосовувати їх на практиці, проектуючи в творчому процесі створення образу, а й ґрунтується на матеріальних і духовних потребах людства, які, зазвичай, без врахування природничо-наукових, технічних, естетичних складових, без використання практичного досвіду, надбань архітектури, живопису, скульптури, прикладного мистецтва уявити та реалізувати неможливо [113, с. 19].

У дисертації М.Сови знайшло теоретичне обґрунтування й нове розв'язання проблема інтеграції художньо-культурологічних знань, пошук шляхів вирішення якої здійснено на основі розгляду методологічних підходів і теоретичних поглядів вітчизняних і зарубіжних учених на досягнення цілісності процесів пізнання, виявлення чинників і механізмів інтегрування та засобів компліментарності загальних і спеціальних знань. Розв'язання

проблеми дослідження відображає основні позиції у тлумаченні інтеграції знань як діалектичного процесу, що розкриває методологічну ефективність дії фундаментальних законів при досягненні високого рівня узагальнення знань; міждисциплінарний рух знань до системної цілісності; накопичення систем зв'язків у процесі пізнавальної діяльності; взаємопроникнення й взаємообмін інформації між різними галузями знання [139, с. 12].

Концептуальний аналіз теоретичних позицій виявив різноаспектність поняття інтеграції знань, що зумовлено варіативністю вирішення комплексних проблем, які постали перед наукою та освітою і вимагають багаторівневого вивчення явищ навколишньої дійсності й міждисциплінарного дослідження складних об'єктів пізнання. Узагальнення наукових підходів до розкриття сутності феномену, що досліджується, дає підстави для визначення цього поняття з позицій епістемології: інтеграція знань - цілісний процес взаємодії та взаємопроникнення різних систем знань, що виражається у виникненні їх інтегрованих форм, узагальнювальних теорій та “наскрізних” методів пізнання, концентрації та взаємообміні інформації, діалектизації та логізації, фундаменталізації та спеціалізації, посиленні міждисциплінарності та комплексності, результатом яких є нова інтегративна цілісність, що проявляється через єдність протилежних процесів конвергенції та дивергенції [139, с. 47].

Конкретизація розгляду поняття інтеграції знань у педагогічному аспекті уможливила інтерпретацію цього феномена як історичної форми єдності знання, котра утворює педагогічно організовану цілісну систему знань різних рівнів, форм, типів, видів, у якій встановлюються генетично споріднені та структурно-функціональні, зовнішні та внутрішні зв'язки і відношення між елементами конституйованої системи; як процес, котрий характеризується взаємопроникненням і взаємообміном інформації між різними епістемологічними системами та їх концентрацією, у результаті чого створюється нова інтегративна цілісність, що проявляється через діалектичну єдність інтеграції й диференціації, супроводжується виникненням нових

стикових, суміжних і комплексних галузей знання, їх фундаменталізацією й водночас заглибленою спеціалізацією. Універсальність феномена інтеграції знань детермінує різновекторну спрямованість і широкомасштабність його функціонування в освітньому просторі й соціокультурі, що здійснюється у формі комплексних програм і методик, міждисциплінарних теорій і концепцій, уніфікованого понятійного апарату і каузальних схем, моделей образу світу, загальнонаукових систем вивчення об'єктів [139, с. 58]

Не менш важливим складником художньої культури майбутніх художників-конструкторів є **знання основ комп'ютерного проектування**, які забезпечують майбутніх фахівців теоретичною базою щодо застосування сучасних інформаційних технологій у дизайні та методикою освоєння комп'ютерних програм. До того ж, знання основ комп'ютерного проектування допомагають вирішити питання художньо-творчої діяльності. Адже, як зазначає З. Макар, сучасний дизайн вийшов за межі традиційної проектної діяльності щодо формування предметного світу, довколишнього середовища, став дизайном соціального контексту, розширюючись до проектування соціальної події, конструювання способу життя, нових культурних, моральних, соціальних цінностей. Автор наголошує, що майбутній дизайнер має розуміти, що обрана ним професія передбачає здійснення особливого виду проектування, під час якого об'єкту додаються якості краси, економічності, підвищеної функціональності, ергономічності, чіткої соціальної орієнтації [86, с. 76].

Володіння знаннями у роботі з комп'ютерними програмами, призначеними для розробки дизайн-проектів, зокрема атоматичного проектування, збір інформації, аналіз сучасного обладнання для проектування, розробки пропозицій щодо використання об'єкта предмета діяльності, передпроектному аналізу, зборі вихідних даних про об'єкт проектування дозволить майбутньому дизайнеру забезпечити органічний зв'язок мистецтва зі сферою матеріального виробництва, проявити

професіоналізм в усіх його різновидах, у яких проявляється різноманітна палітра художніх рішень, образів, стилів, концепцій [31, с. 13].

Індивідуальний компонент художньої культури майбутніх художників-конструкторів пов'язаний із особистісними, професійними якостями майбутнього фахівця, які сприяють якісному виконанню функцій професійної діяльності. Крім того, індивідуальний компонент характеризується світоглядом, моральністю, ставленням особистості до соціуму, естетичним смаком, здібностями. Індивідуальний компонент охоплює змістове наповнення майбутнього фахівця, яка відображається в культурі, проявляється в особистісних новоутвореннях, цінностях, культурі спілкування, емпатії тощо. Цей компонент художньої культури майбутніх художників-конструкторів має зв'язок із усвідомленням суспільної значущості рівня культури, естетики.

З позиції В. Тернопільської, індивідуальний компонент визначається почуттями, переживаннями, що відображають ставлення особистості до культури як особистісної цінності, сформованістю естетичної свідомості [149, с. 28]. У дослідженні Г. Печерської, цей компонент включає оцінки, відчуття, ставлення до світу [114, с. 253]. Основними складовими елементами індивідуального компонента виступають: естетичний смак; естетична свідомість; естетичні здібності.

Для В. Мовчан *естетичний смак* характеризується здатністю особистості з задоволенням або без нього сприймати, оцінювати міру естетичної довершеності предметного світу, духовних явищ. Естетичний смак проявляється через оцінні судження, види діяльності, спосіб життя, ставлення до суспільних, художніх цінностей [97, с. 4]. Згідно досліджень Л. Левчук, естетичний смак є явищем глибоко індивідуальним, проте властивий соціальній сфері життя людини. Завдяки естетичному смаку майбутній художник-конструктор спроможний відобразити своє особистісне ставлення до культурної естетичної цінності, свій рівень самовизначення, проявити відповідність внутрішнього та зовнішнього світу, гармонію духу та

соціальної поведінки. Тому це явище виступає як спроможність майбутнього фахівця до індивідуального відбору естетичних цінностей, оскільки є своєрідним почуттям міри, вмінням представити достатню кількість особистісного ставлення до культури, цінностей [80, с. 62].

Важливим складником індивідуального компонента художньої культури майбутніх художників-конструкторів є *естетична свідомість*, яка, за тлумаченням Л. Газнюк, є цілісним, емоційно забарвленим відображенням дійсності в єдності сутнісних визначень, чуттєвості. Як системний образ дійсності, емоційна свідомість зумовлена емоційністю людини та містить певні властивості: естетичне почуття, естетичні потреби, естетичні відносини, естетичне сприйняття, естетичний смак, естетичну уяву, естетичне судження. Завдяки розвиненій естетичній свідомості майбутні художники-конструктори здатні за допомогою переживання продукувати нові форми дійсності, що мають чуттєвий характер. У практичній діяльності естетична свідомість існує як абстракція, що формується на основі переживання відповідно до суспільного ідеалу, ґрунтуючись на досвіді людства. У залежності від естетичного впливу явищ формуються різні рівні естетичної свідомості: чуттєво-емпіричний (уява); раціональний (погляди, естетичні судження, ідеали); теоретичний [46, с. 33].

На думку вчених (Л. Шелестової, О. Оверчук), *естетичні здібності* визначаються як сукупність індивідуально-психологічних особливостей людини, за допомогою яких з'являється можливість естетичну діяльність, естетично сприймати, переживати явища дійсності, мистецтва, оцінювати завдяки естетичного смаку, створювати нові естетичні цінності. Естетичні здібності мабутніх художників-конструкторів розвивають здатність до творчості, до створення естетичних цінностей у професійної діяльності, в побуті, в поведінці. До структури естетичних здібностей майбутніх фахівців науковці відносять: естетичну сприйнятливість як здатність сприймати об'єкти, спостерігати, бачити в них красиве, естетичне; естетичні почуття як здатність емоційно реагувати на об'єкти пізнання, висловлювати свої почуття

стосовно них; естетичні смаки як здатність висловлювати своє ставлення, давати оцінку результату пережитого в художньому образі; естетичні потреби як прагнення до створення естетичних творчих продуктів; естетична діяльність як створення власних творчих продуктів [166, с. 26].

Процесуальний компонент художньої культури майбутніх художників-конструкторів характеризує здатності особистості, які забезпечують творче вирішення завдань професійної діяльності через реалізацію умінь до здійснення якісного оцінювання, виготовлення художніх витворів із застосуванням різноманітних новітніх технологій, програм, розробки власних художніх проектів. Процесуальний компонент досліджуваного феномена відображає творчість, професійну мобільність, компетентність оскільки продукує нестандартні, проблемні завдання, розв'язання яких вимагає постійного прояву творчих можливостей майбутнього художника-конструктора. За характеристикою С. Карпової, процесуальний компонент демонструє ступінь практичної підготовленості до здійснення дизайнерської діяльності, яка передбачає вміння вирішувати композиційні завдання різної складності в проектуванні з використанням засобів образотворчої діяльності; створювати образи дизайнерських об'єктів; відтворювати зображення об'єктів по пам'яті, за уявленням; використовувати різноманітні художньо-графічні матеріали для вираження ідей [62, с. 66]. До складу процесуального компонента входять такі структурні елементи: проектні вміння; дизайнерська компетентність; творчі вміння.

У дослідженнях І. Підласого, вміння розуміються як рівень оволодіння певними знаннями, засвоєний суб'єктом спосіб виконання дій, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок, здатність людини виконувати певний вид діяльності. Автор вважає, що в основі вміння закладено розуміння взаємовідносин між метою діяльності, засобом її виконання та умови, в яких потрібно діяти [116, с. 269]. З позиції В.Ружицького, до основних *умінь художника-конструктора* відносять: сприймально-оцінні вміння; вміння оцінити мистецькі вартості художнього

образу; зображувальні (графічні, живописні) вміння; конструктивні вміння; композиційні вміння [132].

Г. Груніна зазначає, що діяльність майбутнього художника-конструктора залежить ще й від проектних умінь, які проявляються у здатності прогнозувати, представляти кінцевий продукт, результат роботи, аналізувати наявні можливості та ресурси для виконання діяльності, складати план своєї роботи, слідувати йому [36, с. 22]. В основі **проектних умінь фахівця** закладено процес проектування, що передбачає розумову діяльність із визначенням майбутнього результату перетворення дійсності з урахуванням природних, соціальних законів. Саме **проектування** зумовлює появу нової художньо-проектної ідеї, умови її раціонального втілення. Під час проектування виявляється ідеальний образ запланованого витвору, який є не реальним явищем, а є лише уявною моделлю [90, с. 176]. Для майбутніх художників-конструкторів проектні вміння дозволяють виконувати особливий вид творчої діяльності, який пов'язаний з розробкою дизайн-об'єкта за принципами функціональності, конструктивності, краси [90, с. 177].

На думку Т. Малої: 1) професійна компетентність – це інтегративна якість особистості, яка включає в себе готовність і здатність людини до здійснення професійної діяльності на основі наявних знань, умінь, навичок і професійно-особистісних якостей; аналіз змісту професійної компетентності дозволив виділити її структурні компоненти: мотиваційний, операційно-технологічний і регулятивний; 2) вивчення досліджень з проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців у ЗВО дозволило дійти висновку про домінуючу роль ідей особистісно зорієнтованої освіти, індивідуалізації й диференціації навчання, орієнтації майбутніх фахівців на самооцінку професійної компетентності, введення модульно-рейтингової системи навчання; застосування принципів професійної спрямованості, наступності, неперервності, фундаменталізації, цілісності, інтеграції професійної освіти, науки й виробництва через призму

діяльнісного підходу; 3) встановлено, що компетентний фахівець з книжкового дизайну – це суб'єкт проектної культури, здатний до творчого застосування системи міждисциплінарних знань, умінь і навичок у процесі комплексного створення книги як духовної й матеріальної цінності, який виявляє почуття професійного обов'язку та відповідальності у сфері вирішення соціально важливих завдань; спираючись на науково-методичну й естетичну діяльність, досвід і талант, здатен бачити, самостійно формулювати проблеми, обираючи способи та засоби їх вирішення; самостійно будувати та коректувати власну професійну діяльність, виявляючи здібності до конструктивної та ефективної взаємодії з професійним середовищем, орієнтуватись у розмаїтті суміжних професій і потоці нової інформації для подальшого професійного, творчого й особистісного росту [88, с. 99].

Визначено сутність і зміст книжкового дизайну як теоретичного підґрунтя формування професійної компетентності майбутніх фахівців, що складає єдину концептуальну основу й визначає практику підготовки книжкових дизайнерів у внз: 1) дизайн книги – це особливий вид проектної міждисциплінарної естетичної діяльності, що полягає в комплексному, системному формуванні книги як духовної та матеріальної цінності; 2) під змістом книжкового дизайну ми розуміємо цілеспрямовану, упорядковану та систематизовану взаємодію різних видів творчої діяльності, які поетапно розгортаються в процесі художнього проектування моделі книжкової продукції (передпроектне дослідження, розробка проектного завдання, проектної пропозиції та впровадження проекту у виробництво) [88, с. 97-105]

На думку Н. Дерев'янка, процесуальний характер проектно-образного мислення дизайнера відображається крізь чотири фази його професійної мислєдіяльності:

1) підготовчу, результатом якої внаслідок усвідомлення дизайн-проблеми, формулювання дизайн-завдання та актуалізації знань є передпроектний аналіз;

- 2) пошукову, продуктом якої завдяки функціонуванню раціонального й інтуїтивного, репродуктивного та продуктивного є ескіз проектного рішення;
- 3) вирішення, у ході якого відбувається усвідомлення переформульованої дизайн-проблеми;
- 4) завершальну, рефлексивну, результатом якої є проект дизайн-рішення.

У роботах авторки доведено, що проектно-образне мислення не є сталим явищем, воно формується та розвивається в умовах цілеспрямованого впливу шляхом оволодіння майбутніми фахівцями системою спеціальних професійних знань, умінь і навичок, створення умов для активізації механізмів їх творчої професійної мислєдїяльності [39, с. 22]

Цінним складником елементу художньої культури майбутніх художників-конструкторів є **дизайнерська компетентність**, яка, з досліджень В. Щукіної, розглядається як компонент культури, що забезпечує готовність до дизайн-діяльності, включає в себе сукупність теоретичних знань, практичних навичок, особистісних якостей, потрібних для успішної реалізації майбутньої професійної діяльності [170, с. 16]. У працях Ю. Кулінки дизайнерська компетентність тлумачиться як інтегративна якість особистості, що дозволяє результативно здійснювати свою майбутню професійну діяльність, творчо самореалізуватись у майбутньому. Автор стверджує, що у дизайнерській компетентності реалізується творчість студента через розуміння культурно-естетичних, візуально-комунікативних проблем дизайнерської діяльності, вміння поставити в ній художньо-образні, конструктивно-технологічні, комунікативно-інформаційні завдання, вирішувати їх візуально-художніми засобами [7, с. 153]. Крім того, дизайнерська компетентність демонструє спроможність майбутнього художника-конструктора без сторонньої допомоги зорієнтуватися в художньому матеріалі, скласти проектну ідею, відшукати ефективні шляхи її реалізації, знайти необхідні прийоми, засоби втілення художнього задуму,

критично оцінити результати власної дизайнерської діяльності [62, с. 66][64, с. 263].

Г. Максименко обґрунтовано наукову дефініцію «художньо-графічні вміння» та на підставі аналізу наявних наукових концепцій щодо ролі дизайну у життєдіяльності соціуму визначене її місце у структурі професійної компетенції майбутніх дизайнерів. Встановлено, що зміст художньо-графічних умінь зумовлює комплекс художніх, графічних і проектних умінь, складники якого взаємопов'язані між собою, доповнюють один одне та є ґрунтовною базою для формування таких умінь у процесі вивчення фахових дисциплін «Основи композиції», «Шрифт», «Проектування» [87, с. 15].

Неможливо представити професійну компетентність сучасного художника-конструктора без елементів етнодизайнерських умінь. На думку Л. Корницької, етнодизайн ґрунтується на традиціях народного мистецтва і сучасних технологіях дизайну, інтегрує художній і технічний, інженерний і гуманітарний складники в етнодизайнерській діяльності. Як творчий метод етнодизайнерська діяльність виступає необхідним складником у професійній освіті фахівців швейного профілю. Етнодизайнерська діяльність – це творча, інноваційна діяльність. Її результатом є художній проект, у процесі реалізації якого переосмислюються елементи етнічної культури й продукуються вже в новій стилізованій формі сучасних швейних виробів, що мають практичну і художню цінність. Водночас вони передають образність національної культури. Етнодизайнерська діяльність є засобом творчого художнього розвитку, надає освітньо-виховному процесу креативного, мистецького, етнокультурного, дослідницького характеру, сприяє гуманізації і гуманітаризації професійної (інженерної) освіти, набуттю етнодизайнерської компетентності [69, с. 34].

З позиції М. Магас, *творчі вміння*, як складник художньої культури майбутніх художників-конструкторів, є креативними діями, які гармонізують середовище, виявляються у творчій діяльності, відображають спроможність,

прагнення, готовність особистості до нестандартного вирішення стандартних завдань, результатом яких є новий або покращений продукт [83, с. 80]. Саме творчі вміння сприяють зародженню високої загальної, емоційної культури особистості, фантазії, розвиненої творчої уяви, мислення, духовної гармонії. *Творчі вміння* реалізуються через *творчу діяльність*, що підкріплюється прагненням до виявлення творчості у професії, стимулює професійне зростання [49, с. 33]. Завдяки творчим умінням майбутній художник-конструктор може розкрити індивідуальну зображувальну манеру дизайнера. З позиції О. Тарасова, в творчих уміннях закладені уміння розв'язувати творчі задачі, вміння встановлювати відносини між символами, креативність мислення [146, с. 206] через прояв цінностей, самостійності, гнучкості, варіативності мислення, дій, готовності до творчої діяльності [149, с. 14]. А. Галін стверджує, що розвинені творчі уміння майбутнього художника-конструктора дозволяють створити нові, оригінальні образи художніх витворів, вирішити низку проблемних ситуацій, залучаючи творчу уяву, мислення [28, с. 125].

Таким чином, визначений зміст та структура художньої культури майбутніх художників-конструкторів дозволила виокремити складники досліджуваного феномена, а саме: інтеграційний (мистецький тезаурус, професійно-орієнтовані знання, знання основ комп'ютерного проектування), індивідуальний (естетичний смак, естетична свідомість, естетичні здібності), процесуальний (проектні вміння, дизайнерська компетентність, творчі вміння) компоненти. Успішне формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів залежить від методики формування досліджуваного явища, що ґрунтується на знаннях про зміст, особливості становлення художньої культури, на спроможності майбутніх фахівців виявляти готовність до ефективного здійснення професійних функцій.

1.3. Педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки

У дослідженнях таких науковців, як: Г. Богатирьова [12], В. Бойчук [13], К. Бросова [18], А.Булгакова [20], Т. Волкова [26], В. Інжестойкова [58], С. Кучер [77], М.Лазарев [79], З. Макар [85], О.Надутенко [99], А. Османов [108], Л.Русакова [133] та інші, визначено основні педагогічні умови, що сприяють формуванню досліджуваного явища.

Проте, перш ніж, визначити та обґрунтувати основні педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів, слід визначимо «умова».

Словник української мови тлумачить термін «*умова*» як взаємну усну чи письмову домовленість про що-небудь, угоду, договір; обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь; правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь [137, с. 675].

Філософський енциклопедичний словник поняття «умова» презентує як взаємозв'язок між явищем та чинниками, завдяки яким явище виникає та існує [154, с. 658].

На думку, В. Шинкарука, важливою властивістю умови є те, що без діяльності людини вона не може формувати нову дійсність, а лише створює можливість нової речі як зумовленої. Автор вважає, що умови не визначають сутності речі, проте впливають на спосіб її існування [154, с. 542].

У дослідженнях А. Литвина, умова – це причина, чинники, засоби, під впливом яких відбувається розвиток особистості [81, с. 26]. В контексті дослідження цей погляд є слухним, оскільки педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів мають бути спрямовані на розвиток творчих здібностей, потенціалу особистості майбутніх дизайнерів. З позиції А. Литвина, умови, що застосовуються в педагогічних дослідженнях характеризуються як особливості організації

освітнього процесу, що детермінують результати формування та розвитку особистості, забезпечують можливість їх покращення шляхом реалізації нової парадигми освіти, застосування передових освітніх методик, сучасних, інноваційних технологій, упровадження кращого педагогічного досвіду [81, с. 26].

Такі науковці, як: Ю. Бабанський [1], О. Бережнова [7], В. Будаєв [106], В. Нікіфоров [94], О. Пехота [106], А. Старєва [106], А. Суригін [94] та ін., – поняття «педагогічні умови» розглядають у зв'язку з оптимізацією освітнього процесу.

Педагогічні умови – це система зовнішніх обставин, заходів, технологій, методичних прийомів організації освітнього процесу, що забезпечують розв'язання поставленого педагогічного завдання чи досягнення конкретної мети [74, с. 28].

На думку В. Белікова, педагогічні умови – це чинники, що спеціально створюються в освітньому процесі з метою підвищення його ефективності [9, с. 164]. І. Підласий пов'язує педагогічні умови з конструюванням освітньої системи, в якій вони виступають одним із компонентів (чинників, обставин) [116, с. 206].

Грунтуючись на методологічних засадах терміна «педагогічні умови», А. Литвин характеризує їх як комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини освітнього процесу, особистісні параметри всіх його учасників. На думку науковця, педагогічні умови сприяють цілісності навчання, виховання в середовищі освітнього закладу відповідно до вимог суспільства, запитів ринку праці, забезпечують всебічний гармонійний розвиток особистості, створюють сприятливі можливості для розкриття потенціалу, врахування потреб, формування загальнолюдських, професійно важливих якостей, ключових кваліфікацій, загальних, професійних компетенцій [81, с. 51].

Враховуючи вищезазначене, на нашу думку, педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів

будемо розглядати як чинники та обставини, які сприяють досягненню цілей професійної підготовки майбутніх дизайнерів, забезпечують готовність фахівців до художньої професійної діяльності на основі сформованості достатнього рівня художньої культури.

Педагогічні умови мають ґрунтуватися на комплексі педагогічних заходів щодо удосконалення системи професійної підготовки майбутніх дизайнерів, що забезпечать підвищення якості художньої підготовки, формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця на ринку праці завдяки розвитку художньої культури, оновлення змісту художньої підготовки за допомогою освітніх інновацій. Педагогічні умови спрямовують освітній процес не лише на оволодіння художніми знаннями, вміннями, але й на виокремлення художніх цінностей, становлення професійної мотивації, розвиток творчих здібностей особистості майбутнього фахівця, що сприяє подальшому самовдосконаленню в професійній художній діяльності.

За В. Радкевичем, професійне навчання майбутніх фахівців художніх промислів і ремесел у системі "Педагогічна майстерня майстра художнього ремесла" ґрунтується на стратегічних цілях професійно-художньої освіти, що здійснюється на основі ефективного поєднання педагогом функцій викладача і майстра виробничого навчання, індивідуалізації навчання учнів у малих групах (5–6 осіб), проведення виробничої практики на базі художніх підприємств, творчих лабораторій народних майстрів, організації етнографічних практик на базі музеїв, активної участі учнів у виставках і фестивалях декоративно-вжиткового мистецтва. Реалізація системи уможливорює створення майстрами виробничого навчання ПТНЗ художнього профілю авторських шкіл, мета яких – вироблення у вихованців високого рівня національної свідомості, громадянськості й відповідальності за збереження духовно-культурної спадщини українського народу, формування в них індивідуального стилю професійно-художньої діяльності, прийомів і способів виготовлення та оздоблення художніх виробів на основі етнокультурних традицій народного мистецтва [126, с. 93]

На думку вчених (З. Бакум [2], І. Рижова [119], Л. Саприкіна [2]), ефективність професійної підготовки майбутніх дизайнерів залежить від розвитку їхніх творчих здібностей, які дозволяють самостійно розв'язувати практичні завдання. Саме творчий потенціал сприяє розвитку мотивації до майбутньої професійної діяльності. Тому володіння творчою уявою, естетичним художнім смаком, фантазією – є важливою умовою для майбутнього фахівця мистецького профілю [2, с. 45][119, с. 172].

О. Фурса зазначає, що формування художньої культури майбутнього фахівця з дизайну залежить від зміста образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, в основу якого покладено досвід, традиції минулого, сучасні ідеї естетичного вираження просторових форм, важливих для розвитку дизайнерської творчості, від вимог дизайнерських установ, суспільства до професійної компетентності дизайнерів. Автор вважає, що такі дисципліни, як: живопис, графіка, скульптура, композиція, кольорознавство, – забезпечують високий рівень розвитку образного мислення, творчих якостей особистості майбутнього дизайнера [157, с. 13].

У дослідженнях З. Макара зазначено, що оволодіння теоретичними основами дизайнерської справи є недостатнім для повноцінного опанування цього виду мистецтва. Науковець зауважує, що для формування професійних дизайнерських навичок важливо застосовувати:

- вправи, які спрямовані на розвиток художньо-образного мислення, творчої уяви, фантазії, здатності до асоціації;
- вправи на закріплення вивчених способів композиції, формування уявлень про роль цих засобів у образному устрої авторського твору;
- вправи, спрямовані на розвиток просторового мислення, навичок моделювання тривимірних об'єктів;
- завдання, спрямовані на засвоєння простих методів проектування нескладних за пунктуацією і конструкцією виробів, оволодіння основами конструктивно-пластичного аналізу форми, розвиток здібності

конструювання об'ємів і форм у гармонійній єдності, цілісному пластичному сприйнятті, навчання основ професійної проектної графіки тощо [86, с. 138].

Слушними для характеристики процесу професійної підготовки майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей є дослідження Л. Кондрацької, яка до цього процесу включає і культурологічну підготовку майбутніх фахівців, що ґрунтується на законах філософської антропології, герменевтичної філософії, епістемології, художньої культури як форми реалізації смислу буття, сконструйованої засобами суцього. Авторка процес культурологічної підготовки майбутнього вчителя мистецтва спрямовує на формування антропологічної культури, як інтегральної особистісної якості, що постала внаслідок ініційованих особистістю активних перетворень інтелектуальної, телематичної сфер, завдяки якій відбувається реалізація людської сутності у метафізичному вимірі. Серед педагогічних умов становлення антропологічної культури майбутнього вчителя мистецтва вчена виділяє: забезпечення осмисленості особистістю базових знань із філософії, релігієзнавства, мистецтвознавства, психології та педагогіки; забезпечення афективності переживання особистістю фрустраційної ситуації «знаючого незнання» як духовної недосконалості; актуалізація естетичного інформаційного типу психіки з метою застосування методів вірогіднісної уяви; детермінованість художньої комунікації (як сугестії) феноменологічною стратегією художнього сприймання [66, с. 18].

Згідно особистісного підходу проблема професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів, в тому числі й формування в них художньої культури, з позиції З. Макара, ґрунтується на розвитку особистісних характеристик (художньо-образного мислення, творчої уяви, пам'яті, уваги, емоційно-вольової сфери), врахуванні індивідуальних властивостей. Науковець виокремлює принципи побудови професійної підготовки дизайнерів:

– методологічні (гуманізації, диференціації, демократизації, індивідуалізації, неперервності, випереджувального характеру освіти),

- дидактичні (науковості, наочності, послідовності, системності, зв'язку теорії з практикою),
- специфічні для дизайн-освітньої практики (соціальної зумовленості, інтеграції, розвитку, варіативності, художньо-професійного самовдосконалення) [86, с. 156].

Серед основних педагогічних умов формування професійних якостей та вмінь художників-конструкторів автор визначає: застосування методів, прийомів, спрямованих на розвиток художньо-образного мислення, творчої уяви, фантазії, розвиток творчого потенціалу студентів; використання інноваційних технологій для формування професійних умінь майбутніх дизайнерів, що дозволяє фахівцям відповідати потребам сучасного виробництва, інтенсифікувати освітній процес, вирішити низку проблем матеріально-технічного забезпечення навчального процесу; забезпечення мотивації до творчого саморозвитку завдяки участі в конкурсах і виставках, що сприяє самореалізації студентів, формуванню в них потреби до професійного саморозвитку [86, с. 168].

Для реалізації першої умови 3. Макар пропонує застосовувати репродуктивні творчі вправи, евристичні, композиційні, проектні, макетні методи, прийоми навчання. Другу умову, за пропозицією автора, можливо здійснити за допомогою використання інноваційних технологій навчання (проектні технології, інформаційно-комунікаційні технології, контекстне навчання). Третя умова реалізується завдяки участі студентів у конкурсах, виставках тощо [86, с. 178].

Отже, на основі вищезазначеного, провідними *педагогічними умовами* формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів було визначено такі:

- *залучення майбутніх художників-конструкторів до творчої художньої діяльності професійного спрямування з використанням комп'ютерних технологій;*

- усвідомлення майбутніми художниками-конструкторами необхідності реалізації естетичної складової в майбутній професійній діяльності;

- забезпечення педагогічної підтримки професійного становлення майбутніх художників-конструкторів.

Розкриємо сутність кожної педагогічної умови більш докладно.

Акцентуючи на педагогічних умовах формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів, наперед, розглянемо першу педагогічну умову *«залучення майбутніх художників-конструкторів до творчої художньої діяльності професійного спрямування з використанням комп'ютерних технологій»*.

Специфіка професійної діяльності сучасного дизайнера проявляється у вимогах до професійних умінь художника-конструктора, а саме: трансформувати образи культурного надбання людства у творчий задум проекту; вирішувати пропорційні, фактурні та кольорові співвідношення стосовно розробленого художнього образу; відшукати свій стиль у визначенні та художньому використанні дизайн-проекту засобами творчого втілення конкретної ідеї [157, с. 15].

До основних завдань професійної підготовки дизайнерів належать:

- розвиток здібностей до цілісного сприймання, пізнання, оцінювання, перетворення довколишнього предметного середовища;
- формування художнього світобачення, художньо-конструкторського мислення, розвиток творчих здібностей;
- досягнення високого рівня знань у галузі матеріально-художньої культури, наслідування прогресивних новаторських традицій;
- розвиток здібностей до самостійної пізнавальної діяльності; оволодіння професійними знаннями в галузі науки, техніки та мистецтва;
- навчання в професійній проектній майстерності [71, с. 165].

Спираючись на це стверджуємо, що поступове залучення майбутніх художників-конструкторів до творчої художньої діяльності професійного спрямування позитивно впливає на формування їхньої художньої культури.

В цьому контексті розглянемо поняття *«творча художня діяльність»*.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблем структури творчої діяльності (О. Леонт'єв, В. Кан-Калік, Я. Пономар'єв та ін.) дозволяє стверджувати, що процес творчості є інтегративним, тобто об'єднує окремі дії в струнку систему поетапно здійснюваних операцій.

Серед дослідників немає однаковості у визначенні системи етапів *творчої діяльності*, але більшість схиляється до наступної структури творчості: підготовчий або первинний етап – сприйняття та усвідомлення проблеми; етап дозрівання – актуалізація опорних знань, чітке формулювання завдань; етап натхнення – усвідомлення загальної ідеї розв'язання проблеми; етап свідомої роботи – осмислення та обґрунтування отриманого рішення; етап перевірки – знаходження практичних підтверджень отриманого рішення.

Тобто, для *творчої діяльності* характерні: а) наявність суперечностей, проблемної ситуації або творчого завдання; б) соціальне та особистісне значення і прогресивність, тобто внесок у розвиток суспільства та особистості; в) наявність об'єктивних (соціальних, матеріальних) передумов творчості; г) наявність суб'єктивних (особистісних якостей) передумов творчості; д) новизна та оригінальність процесу або результату; е) об'єктивна необхідність творчої діяльності для реального прогресу суспільства, охоплення творчістю всіх сфер людської діяльності.

Творча художня діяльність відноситься до специфічного виду естетичної діяльності, продуктом якої є твори мистецтва. Всі вони адресовані людині, яка може їх сприймати, якщо розуміє мову того чи іншого виду мистецтва та оцінювати її.

Творча художня діяльність у загальній професійній діяльності художника-конструктора *передбачає*:

знання закономірностей практичної реалізації візуальних художніх образів на площині (аркуш паперу, дерев'яна дошка, екран монітора тощо), у реальному й віртуальному просторі (інтер'єр класу, виставковий зал), які застосовуються в різних видах образотворчої діяльності (малюнок, живопис, композиція, комп'ютерна графіка, скульптура, кераміка тощо);

уміння створювати власні естетично значущі продукти за допомогою різних художніх матеріалів (пензлі, фарби, дерево, глина, папір, віртуальний програмний інструментарій тощо з урахуванням вимог стилю, видів і жанрів образотворчого мистецтва.

Творча художня діяльність у професійній діяльності художника-конструктора може бути такою: образотворчо-мовленнєва; вербально-образна; образно-стильова; стратегічна; продуктивно-образна.

У різних галузях *творчості творча художня діяльність* вирізняється певною специфікою. В одному випадку вона безпосередньо пов'язана з творчістю (художник-живописець), а в іншому – інтегрована (художник-дизайнер) чи опосередкована (мистецтвознавець).

Враховуючи те, що суспільство перебуває у постійному вирії науково-технічного прогресу, представлення, презентація, демонстрація, втілення художніх задумів із застосуванням комп'ютерних технологій стає звичайним зручним явищем. Комп'ютерна графіка все більше цінується та застосовується в усьому світі. Вивчення можливостей і технологічних тонкощів комп'ютерної графіки, а також широке застосування комп'ютерної графіки як допоміжного засобу стає невід'ємною частиною професійної освіти дизайнерів.

Тому дизайнеру необхідно вміло використовувати комп'ютерну графіку, впевнено володіти комп'ютерними програмами, такими як:

Windows (це базовий комплекс програм, що виконує управління апаратною складовою комп'ютера або віртуальної машини; забезпечує керування обчислювальним процесом і організовує взаємодію з користувачем);

Paint Brush (програма призначена для створення, перегляду і редагування зображень, створених на основі растрової графіки; одночасно нагадаємо, що крім растрової, в інформаційній техніці застосовується векторна графіка; у растровій графіці зображення складається з набору безлічі окремих крапок, вся сукупність яких утворює малюнок, кожна крапка має свої параметри кольоровості);

Adobe Photoshop CS6 (графічний редактор, розроблений і поширюваний фірмою Adobe Systems. Цей продукт є лідером ринку в галузі комерційних засобів редагування растрових зображень і найвідомішим продуктом фірми Adobe. Часто цю програму називають просто Photoshop (Фотошоп);

CorelDRAW X6 (це векторний графічний редактор, який розроблений та продається компанією Corel Corporation з Оттави (Канада); поточну версію продукту — CorelDraw Graphics Suite 2019 було випущено в березні 2019 року);

3ds Max (повнофункціональний професійний застосунок, графічний редактор, система для створення і редагування тривимірної графіки та анімації, розроблена компанією Autodesk;

AutoCAD (аббревіатуру «CAD» з англійської можна перекладати як «система автоматизованого проектування»; автокад (AutoCAD, ACAD) – це найпоширеніша універсальна програмна система векторної графіки, що призначена для створення двовимірних (2D) креслень та тривимірного (3D) просторового моделювання об'єктів різних галузей народного господарства (будівництва, машинобудування, картографії тощо), а також для автоматизації проектування цих об'єктів;

CorelDraw є унікальним засобом, оскільки володіє як інтуїтивністю, зрозумілістю, універсальністю, так і привабливістю інтерфейсу, що робить його доступним і затребуваним для користувачів-непрофесіоналів різного віку і професій. З іншого боку, цей редактор дуже потужний, у нього включений весь набір професійних функцій, реалізованих на високому

програмному рівні, що робить його однією з основних програм, які використовуються професіоналами в більшості видавництв, друкарень і фірм, які займаються додрукарською підготовкою. Ця програма доступна для всіх користувачів, для неї існує багато російськомовної перекладеної літератури), застосовувати Internet-ресурси, бази даних, матеріали мультимедіа (слайд-шоу, світлини, репродукції, ілюстрації, аудіо-фрагменти творів, відео-фрагменти, фрагменти кінофільмів, авторські розробки лекцій, схеми) [86, с. 98].

На нашу думку, саме залучення майбутніх художників-конструкторів до творчої художньої діяльності з використанням комп'ютерних технологій сприяє формуванню їхньої художньої культури.

У дослідженнях З. Макар, *комп'ютерне проектування* має безумовні переваги, а саме: точність побудови, оскільки жодне ручне виконання не дозволить досягти такої реалістичної картинки, завдяки *3D-програмам* дизайнер може не тільки відобразити уявлене на папері, але й перевірити, яким воно буде в об'ємі.

Комп'ютерна графіка є могутнім засобом у руках творчої людини. Доступність, різноплановість сучасних графічних програм, редакторів допомагає майбутнім дизайнерам розширити свою палітру інструментів у проектній роботі. У підготовці майбутніх дизайнерів використання *комп'ютерної графіки* дозволяє стимулювати розвиток окремих особистісних якостей, необхідних дизайнерові, зокрема, уяви, мислення; інтенсифікувати процес професійної підготовки за рахунок прискорення виконання певних навчальних завдань; надати студентам інструмент для професійної роботи, що дозволяє легко адаптуватися до умов ринку; сприяти вирішенню проблем матеріально-технічного, методичного забезпечення навчального процесу, шляхом застосування тривимірного моделювання та візуалізації. *Комп'ютерні технології* дозволяють отримати великий діапазон можливостей для професійної підготовки майбутніх дизайнерів шляхом організації різноманітної діяльності студентів, демонстрації способів

самостійної роботи з освоєння величезного пласта історії світової культури. Використання *ІКТ* сприяє залученню в інтерактивний освітній процес усіх студентів. Завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій, знання поглиблюються, сфера їх застосування розширюється, вони стають сучаснішими, а мислення, що виражається у власних узагальненнях і висновках, досягає рівня продуктивної діяльності. Включення *ІКТ* в освітній процес не лише створює реальні можливості підвищення якості та ефективності викладання, мотивації до вивчення фахових дисциплін, а й сприяє формуванню стратегій їх автономного вивчення. Переваги *електронних засобів* – це динамізм, наочність представленого навчального матеріалу. Використання даних технологій є однією з ключових умов успішної реалізації сучасних дизайнерських проектів [86, с. 114].

Проте, на думку З. Макара, застосування *комп'ютерних технологій* потребують, насамперед, вирішення таких питань:

- високу вартість *апаратного, програмного забезпечення* для створення професійного робочого місця;
- вибір із множини наявних *графічних програм* тих, що придатні для використання в якості навчального засобу; недостатність навчального часу, що відводиться стандартом на вивчення *ІКТ*;
- бажання багатьох студентів і викладачів повністю відмовитися від ручної графіки, живопису, макетування.

Зазначимо, що ручна графіка, макетування більшою мірою сприяють розвитку проектного мислення, формує чіткість, плавність ліній, правильність представлення свого концепту. Крім того, необхідно пам'ятати, що дизайнер має не лише проектувати, але й утілювати проект у життя із використанням матеріалів. Такі вміння можна отримати, лише застосовуючи традиційні технології [86, с. 118].

Ю. Яворик зазначає, що сьогодні не існує універсальної програми для обробки чи створення зображень. Проте для якісного виконання професійних завдань, слід володіти різними напрямками застосування графічних пакетів.

Науковець пропонує на різних етапах підготовки графічного зображення застосовувати інформаційно-візуальні системи різного профілю [173, с. 12].

У поліграфічно-видавничській діяльності обробку та підготовку до друку візуально-інформаційного матеріалу доцільно здійснювати за допомогою таких комп'ютерних графічних редакторів: *Adobe Photoshop*, *Adobe Acrobat*, *Adobe Illustrator*, *CorelDraw*, *Corel PHOTO - PAINT*, *QuarkXPress*, *PageMaker* [158, с. 16].

Під час роботи у тривимірній графіці у процесі створення комп'ютерного *3D середовища* у презентаційних віртуальних проектах та комп'ютерних іграх варто застосовувати: *3D Studio Max*, *Corel Bryce 5*, *Met a creation Poser*, *Maya*, *Rhinoceros* .

В архітектурно-будівельному моделюванні у процесі виготовлення макетних груп інтер'єру та екстер'єру доцільно використовувати: *AutoCAD*, *ArchiCAD*, *ArCon*, *Home Plan Pro Home Design* [158, с. 16], які дають змогу найповніше відображати задумане.

В Internet – середовищі у процесі створення мультимедійних проектів із застосуванням тексту, графіки, аудіо та відео кліпів слід користуватися: *Macromedia Flash MX*, *Macromedia Dreamweaver MX*, *Ulead GIF Animator*, *Macromedia Fireworks MX* [158, с. 17]. Оскільки завдяки саме цим прикладам програмного забезпечення можна створити мультимедійний проект найбільш зручним для використання саме в Internet –середовищі.

У результаті дослідження графічно-інформаційних технологій, Ю. Явориком було розкрито, що це технології навчання, які передбачають використання засобів комп'ютерної графіки для графічного подання навчальної інформації та управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів. На основі проведеної роботи, вбачається перспективним їх застосування в навчанні майбутніх фахівців із дизайну із спрямуванням на забезпечення повноти сприйняття, осмислення, усвідомлення навчальної інформації [173, с. 17].

Аналіз дидактичних можливостей застосування комп'ютерних графічних програм, здійснений у відповідності до сучасної класифікації графічних систем, установлює, що комп'ютерну графіку можна використовувати: у пояснювально-ілюстративному навчанні – для візуалізації навчального матеріалу; у комп'ютерному та дистанційному навчанні – для створення та розміщення графічних зображень щодо програмних засобів навчального призначення та систем дистанційного навчання; у проблемному навчанні – через засоби імітації та моделювання; у ігровому навчанні – для демонстрації явищ та процесів у навчально-ігрових програмних засобах; у практичному навчанні – як картографічні пакети, пакети інженерної графіки, графічні редактори [173, с. 15].

Комп'ютерна графіка є ефективним засобом візуалізації матеріалу при повідомленні навчальної інформації. Візуалізація лекційного навчального матеріалу у вигляді послідовної демонстрації статистичних зображень із використанням електронного мультимедійного проектора дозволяє: економити час, привернути увагу до повідомлюваної інформації; підвищити обсяг сприйняття та засвоєння матеріалу; зменшити міру забування; повторно нагадувати навчальну інформацію з метою закріплення, демонструвати матеріал у вигляді окремих кадрів, активізувати діяльність студентів під час лекції.

Система застосування графічних комп'ютерних програм у підготовці майбутніх фахівців із дизайну, заснована на поєднанні рукотворної та комп'ютеризованої образотворчої діяльності.

На основі встановленого факту про домінування у ЗВО дисциплін, які потребують великої кількості засобів унаочнення (отриманого з опорою на аналіз галузевих стандартів), інноваційним вважаємо використання програмних засобів навчального призначення у вигляді послідовної демонстрації зображень для візуального супроводження теоретичного матеріалу (лекцій), інформаційно-пошукових та тренувальних програм – у

самостійній роботі студентів-дизайнерів та при закріпленні навчального матеріалу, контролюючих.

Таким чином, можна стверджувати, що сучасне суспільство з кожним днем все більше опиняється у тісному зв'язку з комп'ютерними технологіями. Жодна сфера життєдіяльності людей не може обійтися без вирішення складних завдань за допомогою комп'ютерних технологій. Не винятком є і сфера мистецької творчості, де важливе місце займає дизайнерська галузь. Професійна діяльність дизайнера, як раніше, не обмежується лише етапом проектування.

На нашу думку, сьогодні дизайнер має вміти виконувати цілий спектр практичних операцій: розробка, візуалізація образу, конструювання будови витвору, презентація майбутньої моделі проектування із застосуванням відповідного стилю тощо. Такі види робіт не можливі без використання комп'ютерних технологій. Тому перед молодими фахівцями-дизайнерами, які мають бути мобільними в умовах стрімкої інформатизації суспільства, стоїть завдання опанувати необхідні комп'ютерні програми для якісного, швидкого, творчого виконання дизайнерських проектів, задумів. Тобто лише за такої умови створення та реалізація творчих витворів, які ґрунтуються на вибагливих вимогах замовника, стає реалістичнішою.

Підсумовуючи вищезазначене, припускаємо, що саме завдяки залученню майбутніх художників-конструкторів до творчої художньої діяльності професійного спрямування із використанням комп'ютерних технологій як умови формування художньої культури майбутніх дизайнерів забезпечується становлення інтеграційного компонента досліджуваного феномена та його складників: розширюється мистецький тезаурус, світогляд; поглиблюються професійно-орієнтовані знання, що ґрунтуються на розумінні основ теорії композиції, засадах ергономіки; вдосконалюється сприйняття сутності комп'ютерного проектування.

Розглядаючи усвідомлення майбутніми художниками-конструкторами необхідності реалізації естетичного складника в майбутній професійній

діяльності як педагогічну умову становлення художньої культури, зосередимося на естетичних основах професії «художник-конструктор».

Передусім, слід розглянути специфічні риси *концепта «естетика»* та поняття, що віддзеркалюють його практичне втілення в професії фахівця мистецького профілю.

Одним із найбільш ефективних засобів впливу на формування особистості, її духовне становлення, безперечно, є *естетика*. Зі зміною епох відбувалося своєрідне переосмислення художньо-естетичного виховання. У сучасному постіндустріальному суспільстві ідеал гармонійно розвинутої особистості також набуває нового змісту, тому система художньо-естетичного виховання потребує появи вчителя нової формації, особливо вчителя мистецьких дисциплін, який має вирішувати ряд основних завдань: розвивати в учнів відчуття краси та гармонії, здатність до спілкування з художніми цінностями, спеціальні здібності, смак, естетичний досвід і ціннісні орієнтації тощо (за Т. Агейкіною-Старченко) [1].

Видатний учитель-просвітитель В.Сухомлинський вважав, що «сприйняття, осмислення прекрасного – основа, стрижень естетичної освіченості, серцевина тієї естетичної культури, без якої почуття залишаються глухими до всього благородного та піднесеного в житті» [144].

Дослідницею І. Бондаревською проаналізовано обсяг визначень поняття *«естетичне»* на основі етимології слова та практик його вживання. Вченою доведено невідповідність між буквальним тлумаченням естетичного як «почуттєвого» та доміантними конотаціями, що конкретизують його зміст. Дослідниця зазначає, що «естетичне» відсилає до ряду опозицій – вульгарне і вишукане, загальнодоступне і елітарне, звичайне і престижне. Останнє засвідчує, що існують два модуси концепту естетичного: почуттєве як атрибутивна здатність та почуттєве як історично здобута здатність. На думку І. Бондаревської, дане розмежування було реалізоване у роботі Г.-Г. Гадамера «Істина і метод» як відмінність естетичного в широкому та вузькому сенсі слова. Спираючись на це, І. Бондаревською доведено, що

визначити це поняття через відсилання до мистецької сфери неможливо через відмінність розуміння «мистецтва» в різних культурах. В українській культурі, продовжує авторка, «мистецтво» (ars, «художество») мислили як вміння і майстерність та поширювали вживання цього поняття на різні види інтелектуальної (академічні знання), практичної (типографська справа) та духовної діяльності (творення себе). Дослідницею обґрунтовано також, що естетичне у вузькому сенсі виражає специфіку модерної культури. Будучи продуктом абстрагованої естетичної свідомості, зауважує науковець, естетичне набуває в культурі статусу належного (програма життя), престижного (естетичний досвід як цінність), самодостатнього (автономна сфера самореалізації у соціальному розподілі видів діяльності) способу ставлення [14с. 58]

Феномен *естетичного*, на думку О. Наконечної, маніфестує себе у людському бутті в різноманітних формах, що ускладнює процес його пізнання і формулювання дефініції за принципом виявлення його видових та родових ознак. Тож одним із першочергових завдань є вироблення методологічних принципів дослідження естетичного в контексті сучасної естетики і функціонування культури [100]. Осмислення *естетичного як типу духовності* є досить складним і багатоплановим, оскільки спирається як на загальнотеоретичну базу естетики, на усталені підходи, так і на нові тенденції, що виявляються в спрямуванні сучасного естетичного знання до концептуального плюралізму. Традиційна естетика, що прагнула виявити найзагальніші закономірності естетичного освоєння людиною дійсності, в нових культурно-історичних умовах шукає відповіді на питання, зумовлені реальними складнощами естетичного і художнього життя сучасної людини, опираючись на позиції плюралізму, толерантності, діалогічності [100, с. 26].

Розглянемо також поняття *«естетична освіта»*.

Передусім, звернемо до словниково-довідкових джерел, зокрема до «Енциклопедії освіти» [43]. Автори наголошують, що естетична освіта посідає особливе місце в структурі освіти, організованій на гуманістичних

засадах; вона є головним вектором розвитку гуманістичної освітньої парадигми, оскільки мистецтво усвідомлюється як скарбниця найвищих досягнень людства. *Естетична освіта*, продовжують автори, є системою образно представлених духовних цінностей, яка, засвоюючись особистістю, оберігає особистість від негативного впливу масової культури, агресивної реклами, засобів масової інформації, що поширюють ідеї насильства, жорстокості, бездуховності [43].

Дослідниця Т. Тюльпа у ході наукового пошуку обґрунтувала етапи становлення та розвитку теорії й практики *естетичного виховання молоді* в Україні:

Перший етап – 1917-1919 рр. – характеризується включенням естетичного виховання в систему загального розвитку дитини, яке відбувалося на тлі національно-визвольних змагань українського народу, відродження національної школи, проголошення її провідних засад.

Другий етап – 1920-1930 рр. – відзначається пошуком оптимального змісту, нових форм та методів, які б відобразили нові тенденції розвитку естетичного виховання на основі політики та українізації.

На третьому етапі – 1930-1937 рр. – спостерігається зниження прогресивності у розвитку естетичного виховання школярів через негативні явища соціально-політичного характеру, здійснюється ліквідація національних ознак української системи освіти, уніфікація системи естетичного виховання школярів із загальносоюзною [152].

У другій половині ХХ ст. науковий фонд збагатився низкою досліджень: специфіки естетичного виховання школярів, зокрема їх ставлення до мистецтва (В. Бутенко, 1980 р.); своєрідності естетичного розвитку особистості (І. Зязюн, 1972 р.); естетичних механізмів художнього відображення (В. Мазепа, 1980 р.); психології творчої діяльності (В. Моляко, 1978 р.); специфіки формування естетичних ідеалів та смаків майбутніх учителів мистецького профілю (Г. Падалка, 1989 р.); своєрідності формування естетичних оцінок у студентів педагогічних вищих навчальних

закладів (О. Рудницька, 1977 р.); напрямів професійної підготовки студентів педагогічних університетів до художньо-естетичної освіти школярів (О. Щолокова, 1996 р.).

На думку М. Нечепоренко, *естетичне виховання* впродовж останнього століття розглядалося як важливий складник загального процесу формування особистості дитини, учня, працівника, громадянина, що пояснюється його універсальною та інтегральною сутністю. Зазвичай, відзначалося, що в основі естетичного сприйняття світу та його оцінювання лежить почуттєва сфера, яка стосується всіх без винятку видів діяльності. Отже, узагальнюючи все раніше представлене в різних джерелах, можна дійти загального висновку, що в основі своєї *естетичне виховання і культура* містять почуття любові до прекрасного, що втілює в собі любов до самого життя, його процесу, творчості, яка спонукає до пошуку ідеалу. Любов до прекрасного надихає особу на пошук найефективнішого спрямування своїх зусиль на зміцнення і створення прекрасного в усіх його проявах. Прекрасне втілюється у позитивних намірах діяти за законами доброчинності, що сповнює увесь процес життєдіяльності глибоким його сенсом і гуманістичним змістом. У почутті прекрасного втілюються і наміри до щастя, мудрості, моральної досконалості, а опанування особою естетичною культурою спонукає її жити і діяти за законами краси [102].

Фундатор педагогіки мистецтва в Україні О. Рудницька наголошувала, що на основі понять та критеріальних узагальнень *естетики* – «своєрідної метатеорії мистецтва», у котрій інтегруються й кристалізуються найзагальніші знання про його закони, філософія мистецької освіти пояснює закономірності впливу мистецтва на людину та способи духовно-практичного осягнення художніх творів, її завдання полягають у застосуванні методологічних, культурологічних, естетичних, мистецтвознавчих принципів для розкриття теоретичних моделей сутності, світоглядного значення та місця мистецтва у загальній системі людської культури і освіти. Без такого філософського осмислення мистецька освіта багато втратила б у реалізації

свого соціально-культурного призначення як засіб духовного зростання особистості. Наведені концепції, наголошувала О. Рудницька, жодна з яких не претендує на «єдино вірну», свідчать про існування різних методологічних підходів до розуміння сутності впливу мистецтва на особистість. Тому завданням філософії мистецької освіти є не акцентування якогось одного з них, а знаходження принципових позицій консенсусу [109].

До змісту *естетичної підготовки фахівців* мистецького профілю звертались у дослідженнях О. Бараболя, О. Шевнюк та інші вчені. Автори зазначають, що естетична підготовка певну логічну структуру, де можна виділити: загальнокультурний компонент, який забезпечують предмети соціально-гуманітарного модуля; мистецько-педагогічний компонент, що передбачає формування нових мистецьких (фахових) знань і спрямований на оновлення професійної компетентності; аналітичний компонент – оцінювання розвитку професійної компетентності та визначення мети й спрямованості самоосвіти та саморозвитку фахівців мистецького профілю. [5].

На думку Л. Сморгж, *естетичний ідеал* – *головна естетична цінність*, на яку орієнтуються всі, хто має стосунок до естетично-художнього освоєння дійсності, взірць за яким звіряється все освоєне і вироблене, норма, за якою визначається вплив його продуктів на життєдіяльність людини[138].

Дослідники І. Бондаревська[14], О. Наконечна[100] вказують, що *«естетичне»* само по собі має статус «аксіологічного», воно – царство цінностей, саме тут вони найбільш сконцентровані і найбільш зримо проявляються і функціонують[100].

Відтак, можна зробити висновок, що у переважній більшості науково-педагогічних досліджень поняття «естетична цінність» та «естетичний ідеал» ототожнюються.

У контексті нашого дослідження зазначимо, що дефінітивне «поле» *естетичного ідеалу особистості* є досить значним: у Є.Громова – це емоційно забарвлений образ досконалості; у М.Гей та В.Піскунова –

уявлення про належне як про прекрасне; у Л.Столовича – образ належної краси; у О.Ларміна – цілісне, конкретно-чуттєве уявлення про ті тенденції і закономірності історичного розвитку, які обумовлюють вільний розвиток людини; у В.Муріана – конкретно-чуттєвий прообраз досконалості особистості і суспільства, їх гармонійних взаємовідносин, прообраз, що включає у себе і шляхи досягнення цієї гармонії; у Є.Яковлева – своєрідна домінанта, що визначає всю структуру естетичного ставлення; у О.Бурова – критерій естетичної оцінки дійсності; у Ю.Борєва – уявлення про гармонію та досконалість у довкіллі та культурі; у М.Кагана – картина бажаного, живий зразок того, про що мріється.

Специфіку естетичного сприйняття дійсності дослідила О. Сарнавська, довівши, що саме *естетична чуттєвість* є вихідним пунктом побудови естетичної картини світу. Для будь-якої картини світу важливою є безпосередня інтуїція цілісного сприйняття реальності. Але наукова картина світу вимагає ще й раціональні експлікації цієї інтуїції, без яких її неможливо уявити. Якщо йдеться про естетичну картину світу, провідним постає збереження безпосередності та цілісності сприйняття реальності, що лише поглиблюється упродовж естетичного сприйняття. Тому естетичне переживання це не лише вихідний момент, а й вища точка сприйняття естетичної картини світу [134].

Принципове значення в контексті нашого дослідження має наукова позиція Т. Андрущенко [2], а саме: уточнення *естетичного* як соціального феномену, як особливого способу, продукту, результату адекватного споглядально-чуттєвого, художньо-емоційного відображення тієї чи іншої предметності, реалізованої в дійсності у відповідності її внутрішній сутності в найбільш досконалій формі.

Естетичне розглядається Т. Андрущенко як особлива форма духовно-практичного освоєння дійсності, як процес, продукт і результат адекватного споглядально-чуттєвого, художньо-емоційного відображення тієї чи іншої предметності, реалізованої у дійсності в найбільш досконалій формі у

відповідності до його внутрішньої сутності [2 с. 115].

Авторка довела, що *естетичне переживання* є вихідним пунктом побудови естетичної картини світу і вищою точкою її сприйняття. На відміну від науки, для якої суб'єктивні відчуття – те, що слід виносити «за дужки», естетика зосереджена на переживаннях, навіть якщо це межує з конфліктами з іншими духовними феноменами – пізнанням, релігійним екстазом, моральним ригоризмом тощо [2, с. 149].

Наступним складником естетичного, продовжує Т. Андрущенко, є *естетичний досвід* як сукупність інтуїтивно-дійових відносин суб'єкта до реальності, що мають споглядальний, ігровий, такий, що виражає, зображує, декорує тощо, характер. Естетичний досвід допомагає людині усвідомити своє місце в Універсумі, відчутти себе органічною частиною Природи, такою, що не зливається з нею, а має свою особистісну самобутність у загальній структурі буття [2, с. 163].

Продуктивною для нас є думка Т. Андрущенко про необхідність виокремлення у естетичному ще одного компонента – естетичної свідомості. Науковець розглянула *естетичну свідомість* як важливий елемент естетичного, висвітлила її роль в структурі людської свідомості та співвіднесеність з естетичним ставленням, естетичним досвідом. У всіх дослідженнях Т. Андрущенко зазначається, що через вкрай складну її структуру і виконувані функції естетична свідомість протягом тривалого часу не виходила на рівень філософської рефлексії [2, с. 136].

Крім того, авторкою досліджено і такий компонент естетичного, як *естетична культура* – сукупність процесів, технологій, інститутів, практик, поведінки, світосприйняття, текстів, що так чи інакше відносяться до актуалізації, реалізації, фіксації естетичного досвіду людства певного етапу культурно-історичного буття або окремої людини. Найбільш повне втілення *естетична культура отримує в художній культурі* (сукупності усіх мистецтв) свого часу, тим не менше її аура охоплює практично всі основні сфери життя і, особливо, творчої діяльності людини. Тому історична

класифікація естетичної культури фактично співпадає з класифікацією історії мистецтва, але охоплює більш широке коло явищ культу [2, с. 201].

Г. Локарева вважає, що художник-конструктор оновлює світ за допомогою законів краси, естетичних характеристик витворів у результаті професійної діяльності. Творчі ідеї фахівець утілює завдяки професійним якостям, естетичному смаку, без яких не можливе виконання оригінального вирішення професійного завдання. З позиції науковця, художник-конструктор може бути унікальним фахівцем через бачення світу крізь призму художнього, естетичного. Г. Локарева зазначає, що відповідно до професійних компетенцій майбутніх художник-конструктор повинен знати локальний колір, колорит, закономірності живопису, властивості матеріалів, їх естетичні якості, особливості сприйняття художньої форми, художні, естетичні властивості кольору; вміти будувати проекційне креслення основних геометричних елементів, створювати композиційне графічне рішення, давати аналіз естетичних підходів власної проектної діяльності. Крім того, дослідник акцентує увагу на володінні майбутніми художниками-конструкторами творчою уявою, чутливим естетичним ставленням до світу, що ґрунтується на сприйнятті ознак краси в оточуючих об'єктах. Без естетичних основ, із позиції вченого, складно забезпечити творчий підхід до якісного виконання професійної діяльності художників-конструкторів [82, с. 176].

У дослідженнях учених (Л. Левчук, Д. Кучерюк, В. Панченко) художник-конструктор має три риси, які вирізняють цю професію від інших: художній талант, майстерність, естетичний світогляд. Завдяки таким властивостям художник-конструктор визначає горизонти фантазії, засоби втілення їх у витвори мистецтва, впливаючи не лише на об'єкти творіння, але й на соціальне середовище [47, с. 76].

Для М. Бахтіна *«естетичне»* – провідна риса мистецтва, що полягає у спроможності засвоювати естетичні категорії прекрасного, піднесеного, комічного тощо. Здатність мистецтва не лише відображати прекрасне, але й

вивчати його в усіх проявах задля реалізації ідей, життєвої правди у високохудожніх образах [7, с. 258]. За допомогою естетичності, з позиції Ю. Борева, формуються здатність до художніх смаків, ціннісні орієнтації людини у світі, творчість, уміння створювати нове за законами краси, розвивається візуальний, сенсорний досвід людини, активізується емоційно-почуттєва сфера [16, с. 129].

Отже, *естетичні основи в роботі художників-конструкторів* є невід'ємним складником успішної професійної діяльності. Розуміння, усвідомлення цього факту майбутніми художниками-конструкторами створює сприятливі умови для становлення естетичності, яка відображає чуттєво-емоційне, інтелектуальне ставлення майбутніх фахівців до дійсності, мистецтва, до гармонії, досконалості [97, с. 254]. Для майбутніх дизайнерів усвідомлення важливості естетичних основ у професійній діяльності супроводжується реакцією, естетичним почуттям, що проявляються в адекватності сприйняття, силі, стійкості, особливому ставленні до емоційного, інтелектуального. Проте, на думку В. Мовчан, естетичне усвідомлення залежить від освіти, виховання людини, її емоційного естетичного досвіду [97, с. 256].

Згідно спостереження В. Мовчан, у майбутніх художників-конструкторів емоційна сфера вирізняється глибиною переживань, різноманіттям змісту, яскравістю зовнішнього вираження. Грунтуючись на емоційному фундаменті, естетичні почуття впродовж навчання стають більш різнобарвними, стійкими, професійно орієнтованими. На основі сформованих почуттів, оцінок, смаків, ідеалів, теорій розвивається й усвідомлення, що естетичні категорії є передумовою професійної діяльності дизайнера [97, с. 258].

Завдяки усвідомленню майбутніми художниками-конструкторами необхідності реалізації естетичного складника в майбутній професійній діяльності як педагогічної умови становлення художньої культури формується індивідуальний компонент художньої культури майбутніх

дизайнерів, що проявляється через естетичний смак, естетичну свідомість та естетичні здібності фахівця.

У дослідженнях О. Берестенко ключове поняття дослідження розглядається в контексті широкого системно-сміслового поля, в якому представлені поняття *смак, естетичний смак, художньо-естетичний смак, музично-естетичний смак*. Визначено музично-естетичний смак як духовну здатність особистості до відбору музичних цінностей, що виявляється в індивідуальній оцінці естетичних якостей музичного об'єкту, зумовленої діалектичним поєднанням суб'єктивної їх оцінки із суспільною. Результати структурного аналізу цієї категорії дали змогу виокремити такі її компоненти: музично-естетичне сприймання, зумовлене рівнем музично-естетичної інформованості особистості; музична обізнаність, що виявляється у здатності розуміти музичні образи, зміст і форму музичного твору та орієнтації у видах і жанрах музичного мистецтва; наявність інтересу до музично-естетичної діяльності, зорієнтованість на цінності музичної культури, а також широта та стійкість музичних інтересів; здатність до об'єктивної оцінки музичного твору, до самостійного аналітичного судження відповідно до власних уподобань [11, с. 14].

Л. Гарбузенко вважає, що ефективність професійної діяльності вчителів значною мірою залежить від рівня сформованості їх *естетичної культури*, що сприяє розвитку здатності організовувати повноцінний процес естетичного виховання, долаючи недостатньо естетизований підхід до процесу навчання; формувати естетичні інтереси і смаки, творчу здатність; залучати підростаюче покоління до надбань української національної культури [30, с. 52].

Щодо специфіки світогляду саме вчителя, то нам також імponує інтерпретація цього поняття О. Ребровою: *світогляд* як найбільш суттєва, інтегративна, стрижнева *властивість особистості*, її духовний базис, визначає професійне становлення вчителя [128]. Приєднується до такої позиції та влучно доповнює її З.Курлянд, визначаючи світогляд як

інтегративне, професійно-особистісне утворення вчителя, що детермінує успішність його професійного становлення [76, с. 195].

На думку І. Зеленої, *естетичний світогляд* учителя вирізняється унікальною своєрідністю, що зумовлюється варіативним полем взаємозв'язку його структурних компонентів: емотивно-аксіологічний (естетичне сприйняття, естетичні почуття, естетичні переживання, естетичні цінності); гностично-настановчий (естетичні потреби, естетичні інтереси, естетичні здібності, естетичне мислення, естетичні знання та погляди); конативно-креативний (естетична оцінка, естетичний смак, естетичний ідеал) [55].

Уточнюємо естетичний світогляд фахівця як інтегративне професійно-особистісне утворення, яке стимулює самореалізацію педагога як суб'єкта професійно-педагогічної діяльності, забезпечує розгортання широкого спектру його детермінації у сфері краси, дозволяє ефективно здійснювати естетично-творчу педагогічну діяльність.

Спираючись на аналіз наукового фонду, в якому висвітлено різноманітні аспекти проблематики світогляду людини та своєрідність естетичного світогляду фахівця надамо визначення феномену «естетичний світогляд».

Естетичний світогляд художника-конструктора визначаємо як інтегративний особистісно-професійний конструкт, що детермінує самореалізацію педагога як суб'єкта професійно-педагогічної та мистецької діяльності, забезпечує розгортання широкого спектру його саморелізації у мистецьких координатах, дозволяє ефективно здійснювати естетико-творчу педагогічну діяльність, використовуючи культурно-естетичні еталони як критерії оцінки при вирішенні проблем життєвого та професійного характеру.

Формуючи культуру як вираження сутнісних сил людини, необхідно враховувати, що вона ґрунтується на національній культурі, як сукупності духовних та матеріальних надбань, що відображають рівень розвитку суспільства в цілому та певної етнічної групи зокрема.

Важливою умовою, яка сприятиме формуванню художньої культури майбутніх дизайнерів, є *забезпечення педагогічної підтримки професійного становлення майбутніх художників-конструкторів*.

Останнім часом у сучасній педагогічній науці парадигма супроводження стає найбільш популярною. Актуальність *педагогічного супроводу* освітнього процесу зумовлена стратегічними змінами розвитку освіти України та новітніми тенденціями в загальносвітовому освітньому просторі. В освітньо-виховній системі набуває розповсюдження особлива *культура підтримки* шляхом *педагогічного супроводу*, що розглядається як особливий вид *допомоги* супроводжуваному та забезпечує особистісний розвиток і виховання в умовах освітнього процесу, сприяє цілеспрямованому розкриттю здібностей людини, зростанню її професіоналізму, працездатності, збереженню здоров'я та життя. Ця модель діяльності в освіті набуває розповсюдження в різноманітних навчальних закладах, серед яких дошкільні, шкільні, середні та вищі професійні навчальні заклади.

У процесі *професійного становлення майбутніх дизайнерів*, який передбачає врахування вікових, гендерних, особистісних, соціально-економічних особливостей, важливу роль відіграє підтримка з боку викладачів [63, с. 253]. Завдяки педагогам розкривається індивідуальність майбутнього фахівця, формується самостійність, унікальність. Споглядаючи на студентів, їх інтереси, цілі, можливості подолання труднощів, педагоги, беручи за основу принципи гуманізму, рівноправності, довіри, поваги, спрямовують майбутніх фахівців на досягнення позитивних результатів у навчанні, спілкуванні, способі життя [168, с. 111].

На думку В. Орлова методологічними засадами *професійного становлення* майбутнього вчителя мистецьких дисциплін є визначення наукових підходів до пізнання сутності художньо-педагогічної діяльності та її розвивальної взаємодії з педагогікою, психологією, феноменологією, естетикою, мистецтвознавством. Традиційно методом і теорією наукового пізнання предметів і явищ є розкриття суперечностей, вплив на взаємодію

їхніх протилежних складників. Тобто оволодіння вихідними положеннями і способами встановлення і розв'язання суперечностей. На етапі професійного становлення вони забезпечують особистості можливість самостійно приймати рішення щодо визначення мети і змісту освіти та самовдосконалення [104, с. 43].

Педагогічною основою професійного становлення особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін є усвідомлення ними єдності спеціального і фахового знання та досвіду, самоусвідомлення власних емоційних, інтелектуальних, вольових, мистецьких можливостей особистості вчителя, рефлексивної активності.

Провідною метою і результатом дослідження є професійне становлення фахівця, яке відображає потребу у самопізнанні, самовдосконаленні і самореалізації, ступені включеності у художньо-педагогічну діяльність [104].

Теоретичні засади художньо-педагогічної освіти, що ґрунтуються на гуманістично-екзистенційній основі та особистісно зорієнтованому підході до професійної підготовки і становлення фахівця, не заперечують традиційних підходів до професійної художньо-педагогічної освіти (накопичення знань і досвіду, вивчення психолого-педагогічних принципів, закономірностей розвитку мистецтва, оволодіння методами, вміннями і навичками професійної діяльності тощо). Відповідно принципу доповнюваності: знання і рефлексія не протистоять одне одному, а взаємодоповнюються в єдиному неперервному процесі. Одне знання саме по собі безсиле. А разом вони спроможні народжувати дійсно компетентного професіонала, який бажає і вміє працювати, коригуючи розвиток його професійної художньо-педагогічної свідомості [104, с. 44].

Принципами сучасного демократичного стилю спілкування є взаємодопомога, співробітництво, діалог, що вимагають від професіонала спеціальних здібностей, широкого рольового діапазону. У ході професійного становлення молодий викладач повинен оволодіти, крім особистісного і ділового, і “конфронтаційною” манерою спілкування, яка в сучасних умовах

стає також дидактичною необхідністю, оскільки спонукає до дискусій, діалогу з опонентами [104, с. 42].

В основі професійного становлення як інтегральної якості особистості, і процесу професійної зорієнтованості лежить рефлексія, завдяки якій відбувається саморегуляція процесів сприйняття, осмислення, узагальнення, диференціації і класифікації професійних дій у художньо-педагогічних ситуаціях; здійснюється коригуючий вплив на функціонування усієї системи професійного розвитку індивіда. У професійному становленні закономірними є залежність від цільових настанов, способів педагогічного керівництва, коригування процесів пізнання і самопізнання, сприйняття і осмислення, адаптації та реалізації професійних якостей у художньо-педагогічній практиці, а також вплив означених чинників на особистісне ставлення до професійної діяльності [104, с. 51].

Структурно-функціональний аналіз професійного становлення і розвитку професійних якостей фахівця є теоретичним обґрунтуванням для вирішення проблем визначення об'єктивних критеріїв і відбору адекватних засобів вивчення індивідуальних і типологічних особливостей свідомості студентів, а врешті – виявлення типів професійної свідомості, рівнів професійного становлення, етапів розвитку художньо-педагогічної культури. Необхідність такого роду знань зумовлена потребами художньої педагогіки і, зокрема, подальшим посиленням тенденцій індивідуалізації професійної підготовки і професійного становлення, врахування фактора особистості у викладанні предметів художньо-естетичного циклу [104, с. 42-51].

У загальному вигляді *педагогічна підтримка* є системою педагогічної діяльності, яка розкриває особистісний потенціал людини, що включає допомогу учням, вчителям, батькам у подоланні соціальних, психологічних, особистісних труднощів. Педагогічна підтримка є процесом спільного з дитиною визначення її власних інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання перешкод (проблем), що заважають йому зберегти свою людську

гідність і самостійно досягати бажаних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, способі життя (за О. Газманом). [27, с. 42].

Педагогічна підтримка – це особлива технологія освіти, що відрізняється від традиційних методів навчання і виховання тим, що здійснюється саме в процесі діалогу та взаємодії дитини і дорослого, і припускає самовизначення дитини в ситуації вибору і подальше самостійне рішення їм своєї проблеми.

Скористаємось результатами наукових розмислів А. Богуш щодо своєрідності понять **«супровід»** та **«підтримка»** в педагогічному контексті.

Дослідниця зазначає, що в сучасній психолого-педагогічній освіті одним із інноваційних напрямів дослідження виокремився **«супровід»** (психологічний, педагогічний, моніторинговий, методичний, соціальний, мовленнєвий, комунікативний та ін.). Користуючись довідковими джерелами авторка фіксує той факт, що ключове поняття «супровід» у тлумачних словниках визначається як «дія» за дієсловом «супроводжувати», «проводжати, йти разом для проведення, слідувати», «супровід – це те, що супроводить яку-небудь дію, явище...товариство, оточення». Нажаль, у психолого-педагогічних словниках цей термін відсутній [65].

Сутність педагогічного супроводу освітнього процесу визначають автори по-різному. Так, із метою розкриття сутності супроводу науковці використовують поняття «супроводження», «підтримка», «взаємодія», «створення умов», «допомога», «спрямованість на діяльність».

Дослідник О.Газман, розкриваючи поняття **«педагогічної підтримки»** стверджує, що це процес спільної роботи учня з викладачем для визначення власних інтересів, цілей, можливостей і шляхів вирішення проблем (подолання перешкод), що заважають учневі на шляху його розвитку при збереженні людської гідності і при самостійному досягненні бажаних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, образі життя [27].

Н. Крилова *«педагогічну підтримку»*, характеризує як метод і форму виховання, технологію освіти, позицію педагога, як «вільне спілкування», «товариські відносини дорослого і дитини», їх «внутрішній настрій» [73,с.95].

Спираючись на це фіксуємо необхідність розглядати педагогічний супровід як особливу форму діяльності викладача, спрямовану на взаємодію з надання допомоги супроводжуваному в процесі його особистісного зростання, виборі способів поведінки, прийнятті рішень.

Відтак, під поняттям «супровід» слід розуміти таку допомогу, в основі якої лежить збереження максимальної волі й відповідальності суб'єкта розвитку за вибір варіанту вирішення актуальної проблеми. Також можна говорити про супровід як про мультидисциплінарний метод, який забезпечується єдністю зусиль педагогів, психологів, соціальних та медичних працівників і полягає у формуванні ними орієнтаційного поля розвитку, в якому відповідальність за дії несе сам суб'єкт розвитку.

З позиції О. Газмана, викладач, використовуючи різноманітні методи (тренінг, сінема-група), форми (групові, індивідуальні), засоби, допомагає майбутньому фахівцю відчувати внутрішню свободу, творчість. *Педагогічна підтримка* професійного становлення фахівця в основі повинна мати добровільність, доброзичливість, віру в потенціал студента, співпрацю [27, с. 11].

Підтверджуючи попередню думку, О. Шапран вважає, що за допомогою тренінгових технологій студенти вчаться визначати основні напрями своєї майбутньої професійної діяльності, її цілі, перспективи, формувати позитивну «Я-концепцію», удосконалювати свої рефлексивні характеристики, адаптуватися в новому професійному середовищі. Тренінгові технології в межах *педагогічної підтримки* сприяють: розвитку сили волі, цілеспрямованості студентів, адаптації їх до напруженої праці та самовдосконалення; формуванню позитивного ставлення до професії; виявленню сильних, слабких сторін кожної особистості; формуванню

почуттів обов'язку та відповідальності; співставленню запланованих цілей з власними можливостями [163, с. 194].

З урахуванням потенціалу *педагогічної підтримки*, створення можливостей роботи на основі тренінгових технологій для майбутніх художників-конструкторів – сприятлива нагода пізнати себе та інших, навчитися спілкуватися, опанувати знання, сформувати професійні уміння та навички. Під час тренінгу створюється неформальне, невимушене спілкування, яке відкриває перед групою безліч варіантів розвитку та розв'язання проблем. Тренінгові форми навчання повністю охоплюють весь потенціал студента: рівень та обсяг компетентності, самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії тощо. Тренінгове заняття дозволяє інформувати, набути професійних умінь, змінити погляд на проблему, підвищити здатність учасників до позитивного ставлення до себе, життя. Тренінгові технології не лише мають унікальні можливості мотивувати, стимулювати, створювати ситуації успіху, забезпечувати особистісне, професійне зростання, формувати, розвивати необхідні якості, але й дозволяють застосовувати інтерактивні методи, поєднувати форми колективної, групової, індивідуальної роботи [67, с. 112].

Таким чином, тренінгові технології є ключовим елементом системи активних методів навчання, які полегшують процес набуття нового досвіду, сприяють засвоєнню нових знань, розвитку активності, ініціативності, творчості, поліпшують емоційний фон спілкування, координують спільні дії учасників [13, с. 246].

Застосування тренінгових технологій у процесі професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів забезпечує інтенсивну взаємодію між учасниками, посилює взаємовплив учасників освітнього процесу через призму їхньої власної індивідуальності, особистого художньо-естетичного досвіду та досвіду художньої діяльності, що дозволяє розвивати творчі здібності майбутніх фахівців як важливу складову художньої культури [13, с. 247].

Ураховуючи вищезазначене припускаємо, що саме завдяки *педагогічній підтримці* професійного становлення майбутніх художників-конструкторів, яка ґрунтується на застосуванні у процесі навчання майбутніх дизайнерів тренінгових технологій, відбувається становлення процесуального компонента художньої культури, що проявляється через проектні вміння, дизайнерську компетентність, творчі вміння. Засобом до формування процесуального компонента може бути розроблений спецкурс, заснований на тренінгових технологіях.

Отже, аналіз багатопланової літератури з проблем художньої культури, яка розглядається науковцями з призми особистісного, діяльнісного, аксіологічного підходів; художньої культури, яка, крім специфічних рис, має різні форми вираження, функції, чинників, що спонукають до формування художньої культури майбутніх фахівців, дозволив визначити сутність та схарактеризувати особливості художньої культури майбутніх художників-конструкторів, яка розуміється як складне утворення особистості, що включає сукупність художніх здатностей у мистецкій галузі, усвідомлені почуття, мотиви художньої діяльності, готовність до реалізації творчого потенціалу через гармонійне перетворення дійсності та внутрішнього світу для продуктивного здійснення навчальних і професійних функцій. Головну увагу зосереджено на розробці структури художньої культури майбутніх художників-конструкторів, що містить змістовно-функціональні компоненти та їх складові елементи, які потребують ретельного аналізу, обґрунтування, та є важливими у процесі діагностики та формування досліджуваного феномена. Зазначені педагогічні умови мають сприяти формуванню художньої культури майбутніх художників-конструкторів, забезпечуючи становлення не лише інтеграційного, процесуального компонентів, але й складових індивідуального компонента досліджуваного явища майбутніх художників-конструкторів.

Висновки до першого розділу

Теоретичний аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури, присвячений особливостям формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки, дозволив зробити декілька висновків.

За результатами теоретичного аналізу було визначено сутність та характерні ознаки мистецької професії художники-конструктори (дизайнери), виокремлені завдання, компетентності, знання, уміння, навички, особистісні якості, властивості фахівців дизайнерської справи. Здійснений історичний екскурс у процес розвитку дизайнерської освіти, виокремлені передумови її утвердження в сучасному суспільстві, методологічний аналіз наукової літератури дозволив визначити основні підходи щодо формування художньої культури майбутніх дизайнерів, а саме: особистісний, компетентнісний, культурологічний, аксіологічний, інтегральний.

Художня культура майбутніх художників-конструкторів – це багатогранне динамічне особистісно-професійне утворення, що відображає здатність фахівця-дизайнера гармонійно та конструктивно перетворювати дійсність за естетичними законами; здатність ініціювати трансформацію абстрактних творчих інтенцій у предмети довколишнього світу; готовність до реалізації художником-конструктором творчого потенціалу у професійній діяльності.

Розроблено структуру художньої культури майбутніх художників-конструкторів, яка є інтегративним формуванням, компоненти якого органічно взаємопов'язані, мають місце у загальній структурі, включають змістову, функційну сутність досліджуваного феномена: інтеграційний, індивідуальний, процесуальний компоненти.

Визначено педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів: 1) залучення майбутніх художників-конструкторів до творчої художньої діяльності професійного спрямування з використанням комп'ютерних технологій; 2) усвідомлення майбутніми

художниками-конструкторами необхідності реалізації естетичної складової в майбутній професійній діяльності; 3) забезпечення педагогічної підтримки професійного становлення майбутніх художників-конструкторів.

Список використаних джерел до першого розділу

1. Агейкіна-Старченко Т. В. Професійна компетентність вчителів мистецьких дисциплін : навчально-методичний посібник / Т.В. Агейкіна-Старченко ; [заг. ред. В.І. Ковальчука]. – Вінниця : Нілан – ЛТД, 2010.– 160с.
2. Андрущенко Т. І. Феномен естетичного (філософсько-історичний аналіз) / Т. І. Андрущенко. – К. : Знання України, 2007. – 269 с.
3. Бабанский Ю. К. Избранные педагогические труды / Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1989. – 560 с.
4. Бакум З. П. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів одягу / З. П. Бакум, Л. В. Саприкіна // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. –2014. – № 1. – С. 44-49.
5. Бараболя О. Методична компетентність учителя образотворчого мистецтва як психолого-педагогічна проблема / Олена Бараболя //Актуальні питання художньої освіти у вищій школі. – К. : Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 2008. – С. 135–139.
6. Барташевич А. А. Основы художественного конструирования: учеб. для студентов высш. техн. учеб. заведений / А. А. Барташевич. – М. : Высшая школа, 1984. – 224 с.
7. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества /М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – 424с.
8. Безмоздин Л. Н. В мире дизайна / Л. Н. Безмоздин // Ташк. политех. ин -т им. Бируни. – Ташкент : Фан, 1990. – 311 с.
9. Беликов В. А. Образование. Деятельность. Личность : монография / В. А. Беликов. – М. : Академия Естествознания, 2010. – 310 с.
10. Бережнова Е. В. Прикладное исследование в педагогике : монография / Е. В. Бережнова. – М. ; Волгоград : Перемена, 2003. – 164 с.
11. Берестенко О. Г. Формування музично-естетичних смаків студентів педагогічних університетів у процесі художньо-творчої діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук / О. Г. Берестенко ; Луган. нац. пед. ун-т ім.

Т.Шевченка. – Луганськ, 2008. – 20 с.

12. Богатирьова Г. А. Формування художньої культури майбутніх учителів праці засобами народного мистецтва : дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Г. А. Богатирьова. – Кривий Ріг, 2007. – 326 с.

13. Бойчук В. М. Теоретичні і методичні основи художньо-графічної підготовки майбутнього вчителя технологій : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / В. М. Бойчук. – К., 2016. – 873 с.

14. Бондаревська І. А. Своєрідність естетичного в українській культурі XVII – XVIII ст. : дис. ... доктора філософських наук : 09.00.08 / І. А. Бондаревська. – К., 2005. – 511 с.

15. Борев Ю. Интеграция как средство художественного общения / Ю. Борев, Г. Радионова // Контекст. – 1983. – С. 224–244.

16. Борев Ю.Б. Эстетика.– 4-е изд. доп. / Ю.Б. Борев. – М. : Политиздат, 1988. – 496 с

17. Борисенко Н. А. Художня культура як необхідна складова професійної підготовки майбутніх учителів технологій / Н. А. Борисенко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2015. – Вип. 2. – С. 80-83.

18. Бросова К. Н. Педагогические условия формирования нравственно-эстетических идеалов старшеклассников на уроках мировой художественной культуры / К. Н. Бросова // Педагогика искусства. – 2011. – № 1. – С. 1-9.

19. Будникова О. В. Развитие художественной культуры студентов в процессе профессиональной подготовки : на примере изучения дисциплин дизайнерского цикла : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / О. В. Будникова. – Курск, 2006. – 224 с.

20. Булгакова А. В. Формирование художественной культуры подростков в эстетическом пространстве музея изобразительного искусства : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / А. В. Булгакова. – Казань, 2015. – 24 с.

21. Бутенко В. Г. Художньо-естетична освіта серед завдань сучасної школи / В. Г. Бутенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Вип. 10. – Харків, 2006, – С. 14-17.
22. Вдовченко В. Основи дизайну : програма профільного навчання для загальноосвітніх навчальних закладів з трудового навчання в 10-11 класах / В. Вдовченко, В. Тименко, Є. Антонович // Дизайн-освіта : профільне навчання старшокласників : прогр., календар. плани і не тільки. – К., 2006. – С. 11.
23. Вересоцька Н. І. Особливості вивчення курсу «Основи дизайну на уроках технологій» майбутніми учителями технологій / Н. І. Вересоцька // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – 2015. – Вип. 52. – С. 63-68.
24. Викерик Т. Д. Образотворче мистецтво у змісті професійної підготовки майбутніх дизайнерів одягу та аксесуарів / Т. Д. Викерик // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. – 2010. – Вип. 10. – С. 88-92.
25. Вислушкин В. И. Мои рисунки экспресс-рисования (продолжение, разделы 6-9) / В. И. Вислушкин. – Сыктывкар, 1993. – 146 с.
26. Волкова Т. В. Формирование художественной культуры учащихся начальных классов средствами изобразительного искусства : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Т. В. Волкова. – М., 2016. – 20 с.
27. Газман О.С. Педагогіка свободи: шлях у гуманістичну цивілізацію ХХІ століття / О.С.Газман //Нові цінності освіти. – 1996. – Вип.6. – С.10-37.
28. Галин А.Л. Психологические особенности творческого поведения / А. Л. Галин. – Новосибирск : НГУ, 2001. – 233 с.
29. Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів за спеціальністю 022 «Дизайн». – Хмельницький, 2016. – 13 с.
30. Гарбузенко Л.В. Технологія формування художньо-естетичної

компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва / Л. В. Гарбузенко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія. – 3б. статей: – Ялта : РВВ КГУ, 2014. Вип. 43. – Ч. 2. – С. 51-58.

31. Генисаретский О. И. Проблемы исследования и развития проектной культуры дизайна : автореф. дис. ... канд. искусствоведения / О. И. Генисаретский // ВНИИТЭ. – М., 1988. – 20 с.

32. Гервер В. А. Творческие задачи по черчению: Книга для учителя / В. А. Гервер. – М. : Просвещение, 1991. – 128 с.

33. Голик Б. Історико-педагогічне становлення дизайн-освіти в Україні та за її межами / Б. Голик // Педагогічні науки. – 2016. – № 66-67. – С. 228-234.

34. Городбин В. В. Диалектика формирования художественной культуры молодежи в условиях перестройки : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.02 / В. В. Городбин ; Казахский гос. ун-т им. С. М. Кирова. – Алма-Ата, 1991. – 15 с.

35. Гриценко Т. Б. Культурологія. Навчальний посібник / Т. Б. Гриценко, С. П. Гриценко, А. Ю. Кондратюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 392 с.

36. Груніна Г. М. Організація творчої та пошукової діяльності учнів / Г. М. Груніна // Завучу. Усе для роботи. – 2013. – № 13 – 14. – С. 18 – 23.

37. Даниленко В. Я. Дизайн : підручник для студ ВНЗ, які навчаються за спец. «Дизайн» / В. Я. Даниленко. – Х. : Вид-во ХДАДМ, 2003. – 320 с.

38. Даниленко В. Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури : монографія / В. Даниленко. – Х : Колорит, 2005. – 244 с.

39. Дерев'янку Н. В. Принципи формування проектно-образного мислення майбутніх дизайнерів в процесі професійної підготовки / Н. В. Дерев'янку // Теорія та практика дизайну. – 2012. – Вип. 1. – С. 21-26.

40. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників

[Електрон. ресурс]. – Київ, 2007. – Вип. 1. – С. 12. – Режим доступу : <http://www.uazakon.com/big/text129/pg12.htm>

41. Дубова Н. Роль художественно-конструкторской підготовки у професійному становленні майбутнього вчителя технологій / Н. Дубова // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Гол. ред. : М. Т. Мартинюк. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2010. – Ч. 2. – 396 с. – С. 224-229.

42. Ежова Е. Ю. Развитие художественной культуры личности в поликультурном образовательном пространстве : автореф. дис. д-ра культурологи : 24.00.01 / Е. Ю. Ежова. – Саранск, 2011. – 41 с.

43. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень ; Академія педагогічних наук України. – К., Юрінком Інтер, 2008 – 1040 с.

44. Ерасов Б. С. Социальная культурология : Учебник для студентов высших учебных заведений / Б. С. Ерасов. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 591 с.

45. Естетика : навч. посіб. / Л. В. Анучина, О. К. Бурова, О. В. Уманець, О. В. Шило; за ред. Л. В. Анучиної, О. В. Уманець. – Х. : Право, 2010. – 232 с.

46. Естетика : навч. посібн. для студ. гуманітар. спец./ Л.М. Газнюк, С.В.Могильова, Н.О. М'яснікова, Н.М. Салтан. – К. : Кондор, 2011. – 122с.

47. Естетика : Підручник / Л. Т. Левчук, Д. Ю. Кучерюк, В. І. Панченко; За заг. ред. Л. Т. Левчук. – К., 1997. – 399 с

48. Єршова О. М. Генезис підготовки фахівця-дизайнера / О. М. Єршова // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ. – Харків : НТУ «ХПІ», 2012. – Вип. 30-31 (34-35). – С. 91-100.

49. Єсіна Н. О. Творчі вміння вчителя як компонент готовності до майбутньої професійно-педагогічної діяльності / Н. О. Єсіна // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2011. – № 30-31. – С. 32-36.

50. Зайцева А. В. Гуманістичні виміри художньо-комунікативної

культури майбутнього вчителя музики / А. В. Зайцева // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наук. праць. – 2016. – №2 (76). – С. 34-44.

51. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII // Голос України, 2017. – № 178-179. – С. 10-22.

52. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII // Голос України, 2014. – № 148. – С. 4-67.

53. Заргарян И. Особенности профессиональной подготовки будущих дизайнеров на современном этапе / И.Заргарян // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. – 2013. – Ч. 2. – С. 151-157.

54. Звенігородська Ю. В. Розвиток дизайн-освіти в Україні [Електрон. ресурс] / Ю. В. Звенігородська // Питання сучасної науки і освіти. – 2013. – Режим доступу : <http://int-konf.org/konf072013/424-zvengorodska-yu-v-rozvitok-dizayn-osvti-v-ukrayin.html>

55. Зелена І. О. Педагогічні умови формування естетичного світогляду майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. О. Зелена. 2011 р. – 295 с.

56. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – С. 32 – 33.

57. Івушкіна О. В. Формування світовідношення студентів коледжу культури і мистецтв засобами мистецтва : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. В. Івушкіна ; Луган. держ. пед. ун-т ім. Т.Шевченка.– Луганськ, 2002. – 20 с.

58. Инжестойкова В. А. Реализация педагогических условий формирования профессионально-художественной культуры будущих учителей изобразительного искусства / В. А. Инжестойкова // Наука і освіта. – 2015. – № 9. – С. 67-71.

59. Каган М. С. Основы теории художественной культуры / М. С. Каган ; под общей ред. Л.М. Масоловой. – СПб. : Лань, 2001. – 288 с.

60. Кайдановська О. О. Образотворча підготовка архітекторів у вищому навчальному закладі : монографія / О. О. Кайдановська. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2013. – 368 с.
61. Кардашов В.М. Теорія і методика образотворчого мистецтва: Навчальний посібник – К.:, 2007. – 296 с. – С. 30.
62. Карпова С. М. Компоненти, критерії оцінки, показники та рівні сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів / С. Н. Карпова // Науковий огляд. – 2014. – Т. 2. – № 1-2. – С. 64-70.
63. Коджаспірова Г.М. Словник з педагогіки / Г.М. Коджаспірова, А.О. Коджаспіров. – М. : МарТ, 2005. – 448 с.
64. Комліченко О. О. Формування творчої самостійності студентів в навчальному закладі / О. О. Комліченко // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. – 2014. – Вип. 2(7). – С. 262-272.
65. Комунікативно-мовленнєвий супровід становлення україномовної особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти півдня України / заг. редакція А. М. Богущ / А.М.Богущ, О.С.Трифорова, О.І.Кисельова. – Одеса: ТОВЛерадрук, 2013.
66. Кондрацька Л. А. Теорія і технологія культурологічної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичних спеціальностей : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Л. А. Кондрацька. – Тернопіль, 2004. – 40 с.
67. Кордонська А. В. Проблемне навчання як інноваційна технологія формування особистісних якостей і творчих здібностей студентів / А. В. Кордонська, О. А. Дрючило // Науковий вісник інноваційних технологій. – 2013. – № 2 (4). – С. 111-115.
68. Корінний М. М. Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури / М. М. Корінний, Г. Г. Потапов, В. Ф. Шевченко. – К. : Україна, 2000. – 184 с.
69. Корницька Л. А. Дослідницька етнографічна діяльність майбутніх

інженерів-педагогів швейного профілю : метод. рек. / Л.А. Корницька. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – 55 с.

70. Косенко Ю.В. Основи теорії мовленнєвої комунікації : навч. посіб. [Текст]. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 292 с.

71. Котирло Т. Особливості професійної підготовки майбутніх дизайнерів-викладачів у вищих навчальних закладах / Т. Котирло // Професійне становлення особистості : проблеми і перспективи : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький, 2011. – С. 164-167.

72. Крицька А. М. Психолого-педагогічні умови розвитку професійної компетентності майбутніх дизайнерів : дис. ... канд. пед. наук : 19.00.07 / А. М. Крицька. – К., 2012. – 289 с.

73. Крылова Н. Б. Культурология образования / Н. Б. Крылова. – М. : Народное образование, 2000. – 272 с.

74. Кулінка Ю. С. Сучасні підходи до формування дизайнерської компетентності студентів при вивченні основ айдентики / Ю.С. Кулінка // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. – 2015. – Вип. 3. – С. 151-156.

75. Культурология. XX век : энциклопедия : [в 2-т.] / гл. ред. С. Я. Левит. – СПб. : Универ. книга ; ООО «Алетейя», 1998. – Т.2. : М–Я. – 446 с.

76. Курлянд З. Н. Теорія і методика професійної освіти : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Р. С. Гурін. — К. : Знання, 2012. — 390 с.

77. Кучер С. Л. Педагогічні умови формування художньої культури підлітків у позашкільних закладах / С. Л. Кучер // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Кривий Ріг, 2004. – Вип. 6. – С. 105-109.

78. Лазарев Е. Н. Дизайн / Е. Н. Лазарев. – Л. : Машиностроение, 1988. – 256 с.

79. Лазарев М. А. Освоение художественной культуры в профессиональном становлении современного учителя : автореф. дис. ...

канд. пед. наук : 13.00.08 / М. А. Лазарев. – М., 2013. – 25 с.

80. Левчук Л. Т. Естетика: Підручник / Левчук Л. Т., Панченко В. І., Оніщенко О. І. та ін; за заг.ред. Л. Т. Левчук. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 520 с.

81. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови : на допомогу здобувачам наукового ступеня / А. В. Литвин. – Львів : СПОЛОМ, 2014. – 76 с.

82. Локарева Г. В. Формування художньо-естетичного сприйняття як професійної якості в майбутнього художника-дизайнера / Г. В. Локарева // Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія. – 2017. – № 2. – С. 175–180.

83. Магас М.Б. Методика застосування веб-квест технології у процесі формування творчих умінь майбутнього вчителя початкової школи / М.Б.Магас // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах гуманізації вищої школи». – Хмельницький, 2015 – С.79–81.

84. Макар З. Ю. Вимоги до професійних знань і вмінь сучасних фахівців сфери дизайну / З. Ю. Макар // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. – Вип. 713. – С. 108-116.

85. Макар З. Ю. Специфіка викладання дисципліни проектування для молодших спеціалістів спеціальності «Дизайн» / З. Ю. Макар // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23. – С. 336-341.

86. Макар З. Ю. Формування професійних вмінь молодших спеціалістів-дизайнерів у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / З. Ю. Макар. – Вінниця, 2015. – 256 с.

87. Максименко Г. Є. Формування художньо-графічних умінь майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Г.Є.Максименко. – К., 2009. – 20 с.

88. Мала Т. В. Професійна компетентність, як ключове поняття в

процесі підготовки майбутніх фахівців з книжкового дизайну / Т. В. Мала // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 10(2). – С. 97-105.

89. Малиновская Л. П. Вопросы формирования дизайнерского мышления на уроках изобразительного искусства в начальных классах (Постановка проблемы и поиск путей ее разрешения) / Л. П. Малиновская. – Тернополь, 1993. – 183 с.

90. Марущак О. В. Формування проектної культури майбутнього вчителя технологій / О. В. Марущак, Д. М. Луп'як // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. – 2015. – Вип. 51. – С. 174-179.

91. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія / Л.М. Масол; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К. : Промінь, 2006. – 432 с.

92. Матвеева Л. Л. Культурологія : навч. посібник / Л. Л. Матвеева. – К. : Либідь, 2005. – 512 с.

93. Медведев В. Ю. Сущность дизайна: теоретические основы дизайна : учеб. Пособие / В. Ю. Медведев. – СПб. : СПГУТД, 2009. – 110 с.

94. Мітяшкіна Т. Ю. Питання формування національної художньої культури майбутніх інженерів-педагогів засобами мистецтва (декоративної символіки) / Т. Ю. Мітяшкіна // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2007. – № 18-19. – С. 339-345.

95. Микуліна А. К. Художня культура як наукове поняття та професійна якість педагога / А. К. Микуліна // Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 69 (2). – С. 100-104.

96. Михайлова Л. И. Народная художественная культура : детерминанты, тенденции, закономерности социодинамики : монография / Л. И. Михайлова. – М. : Вузовская книга, 2001. – 264 с.

97. Мовчан, В. С. Естетика : навч. посібник / В. С. Мовчан. – К. :

Знання, 2011. – 527 с.

98. Могильний А. П. Культура і особистість : монографія / А. П. Могильний. – К., 2002. – 302 с.

99. Надутенко О. Л. Творчий розвиток особистості як педагогічна умова формування художньої культури школярів / О. Л. Надутенко // Науковий огляд. – 2017. – № 8 (40). – С. 1-6.

100. Наконечна О. П. Естетичне як тип духовності : дис. ... д-ра філософ. наук : 09.00.08 / О. П. Наконечна . – К., 2004. – 567 с.

101. Національна державна комплексна програма естетичного виховання. Проект / АПН України, Інсти-т українознавства КДУ ім.Т.Шевченка ; Уклад. І.І. Зязюн, О.М. Семашко. – К., 1994.

102. Нечепоренко М. В. Формування естетичної культури студентів класичних університетів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / М. В. Нечепоренко. – Харків, 2005. – 190 с.

103. Никифоров В. И. Теория и практика высшего профессионального образования. Термины, понятия и определения : учеб.-метод. пособие / В. И. Никифоров, А. И. Сурыгин. – СПб. : Изд-во Политехн. ун-та, 2009. – 141 с.

104. Орлов В.Ф. Професійне становлення вчителя як предмет педагогічних досліджень / Орлов В.Ф. // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1 (46). – С. 42-51.

105. Оружа Л. Підготовка майбутніх фахівців з дизайну у вищому навчальному закладі : монографія / Л. Оружа ; Мист. ін.-т худож. моделювання та дизайну ім. С. Далі. – К., 2011. – 187 с.

106. Оршанський Л. Дизайн як культурно-ціннісна універсалія / Л. Оршанський, М. Курач // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – Вип. 27. – С. 138-141.

107. Освітньо-кваліфікаційна характеристика молодшого спеціаліста галузі знань «Мистецтво», спеціальності «Дизайн», кваліфікації «Художник-конструктор (дизайнер)» / розроб. М.С.Шеверун, О.І.Малахова, І.М.Заруба,

Л.А.Бабак, О.О.Грищенко. – Київ, 2008. – 39 с.

108. Османов А. М. Педагогические условия формирования художественной культуры студентов средствами декоративно-прикладного искусства / А. М. Османов // Вестник ТГУ. – 2007. – Т. 12. – Вып. 6. – С. 708-703.

109. Основи викладання мистецьких дисциплін / за заг. ред. О. Рудницької. – К., 1998. – 183 с.

110. Отич О. М. Розвиток творчої індивідуальності студентів професійно- педагогічних навчальних закладів засобами мистецтва: монографія / О. М. Отич; за наук. ред. І. А. Зязюна. – Чернівці : Зелена Буковина, 2011. – 246 с.

111. Отич О. М. Формування художньо-естетичної культури майбутніх кваліфікованих робітників у професійних та спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладах / О. М. Отич, Я. М. Овсієнко // Час мистецької освіти : зб. наук. пр. / ред. кол. : Т. А. Смирнова (голов. ред.) та ін. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2014. – С.74-83.

112. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г.М.Падалка. – К. : Освіта України, 2008.– 274 с.

113. Панок В. Г. Концептуальні питання підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації психологів-практиків / В. Г. Панок // Практична психологія у системі освіти. – К., 1996. – С. 18-41.

114. Печерська Г. О. Професійні ціннісні орієнтації вчителів / Г.О.Печерська // Психологічні науки : збірник наукових праць. – 2013. – Т. 2. – Вип. 10. – С. 252–257.

115. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посібник / О. М. Пехота, В. Д. Будака, А. М. Старєва та ін. ; за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – 240 с.

116. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології : інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти /

І.П.Підласий. – К. : Видавничий дім «Слово», 2004. – 616 с.

117. Підкурганна Г. Художньо-педагогічна підготовка фахівців дошкільного виховання в педагогічному університеті / Г. Підкурганна / СПб. : НДІХ СПб. ДУ, 1998. – 277 с.

118. Плотнікова В. В. Робоча програма з дисципліни «Комп'ютерне проектування» для студентів за спеціальністю 5.02020701 «Дизайн» / В.В.Плотнікова. – Івано-Франківськ, 2016. – 14 с.

119. Подольська Є. А. Культурологія / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, К. А. Іванова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 288 с.

120. Пономарьова Г. Ф. Дизайн та освіта : проблеми і перспективи творчого діалогу / Г. Ф. Пономарьова, Т. А. Агеєнко // Мистецтво та освіта. – 2006. – № 4. – С. 18.

121. Попчук О. В. Професійна культура документознавця : навч.-метод. посіб. / О. В. Попчук. – Рівне : РДГУ, 2013. – 80 с.

122. Прищенко С.В. Специфіка художньо-проектної культури та становлення дизайн-освіти / С.В.Прищенко // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: збірник наук. праць / Нац. академія керівних кадрів культури і мистецтв. – К. : Міленіум, 2013.– Вип. 30. – С. 336–343.

123. Прокоф'єва К. А. Поняття культури : методологія вивчення / К. А. Прокоф'єва // Альманах Національного гірничого університету. – 2005. – С.131-145.

124. Прусак В. Ф. Методологічні підходи до підготовки дизайнерів у вищих навчальних закладах / В. Ф. Прусак // Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.. – 2006. – Вип. 61. – С. 131-138.

125. Пузанов В. И. Дизайнерская модель культуры / В. И. Пузанов // Техническая эстетика.– 1989. – Вип. 11. – С. 16-19.

126. Радкевич В. О. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю : Монографія /

В. О. Радкевич ; за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : УкрІНТЕІ, 2010. – 420 с.

127. Рапацкая Л. А. Формирование художественной культуры учителя музыки в условиях высшего музыкально-педагогического образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02, 13.00.01 / Л. А. Рапацкая. – Москва, 1991. – 450 с.

128. Реброва Е. Е. К вопросу о мировоззренческой подготовке будущих учителей музыки в вузе / Е. Е. Реброва // Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського : Ювілейний збірник наукових праць учнів школи професора Р. І. Хмельок. – Вип. 6–7. – 1998. – С. 93–96.

129. Рижова І. С. Дизайн як цінність: підходи до аналізу / І. С. Рижова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. – Запоріжжя : ЗДІА, 2004. – Вип. 19. – С. 171-190.

130. Розенсон И. А. Основы теории дизайна. Учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / И. А. Розенсон. – СПб. : Питер, 2013. – 256 с.

131. Розенталь Р. История прикладного искусства нового времени / Р. Розенталь, Х. Ратцка. – М. : Искусство, 1971. – 456 с.

132. Ружицький В. А. Сутність і види професійних умінь учителів образотворчого мистецтва [Електрон. ресурс] / В. А. Ружицький // Народна освіта. – 2013. – Випуск № 3(21). – Режим доступу. : www.narodnaosvita.kiev.ua/.

133. Русакова Л. Інтегративна методологія в сучасній художній освіті / Л. Русакова // Людинознавчі студії. Педагогіка. – 2014. – Вип. 29(3). – С. 170-178.

134. Сарнавська О. В. Синестезійні витоки естетичної чуттєвості : дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.08 / О. В. Сарнавська. – К., 2011. – 174 с.

135. Світова художня культура : Від первісного суспільства до початку середньовіччя : навч. посіб. / О. П. Щолокова, С. В. Шип, О. Л. Шевнюк, О. М. Семашко. – К. : Вища шк., 2004. - 175 с.

136. Святоцький О.Д. Інтелектуальна власність: словник-довідник / За заг. ред. О.Д. Святоцького. – У 2-х т. : Том 1. Авторське право і суміжні права / За ред. О.Д. Святоцького, В.С. Дроб'язка. – К. : Вид. дім «Ін Юре»,

2000. – 272 с.

137. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970-1980. – Т. 10. – С. 441.

138. Сморгж Л.О. Естетика: навчальний посібник // Л.О. Сморгж // К.: Кондор, 2005. – 334с.

139. Сова М. О. Інтеграція художньо-культурологічних знань у системі професійної підготовки вчителя гуманітарних дисциплін : дис... д-ра пед. Наук : 13.00.04 / М. О. Сова ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2005. – 519 с.

140. Соя О. М. Формування культури самостійної роботи майбутніх учителів математики засобами інноваційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. М. Соя. – Вінниця, 2016. – 290 с.

141. Срібна Ю. А. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до навчання основ дизайну учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ю. А. Срібна. – Полтава, 2017. – 265 с.

142. Столович Л. Философия. Эстетика. Смех / Л. Столович. – Петербург, 1999. – 384 с.

143. Столяренко О. В. Виховання культури толерантних взаємин у студентської молоді : навчально-методичний посібник / О. В.Столяренко. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 248 с.

144. Сухомлинский В. А. О воспитании / Василий Александрович Сухомлинский ; сост. и автор вступ. очерков С. Соловейчик. – М. : Издательство политической литературы, 1982. – 270 с.

145. Тайлор Э. Б. Первобытная культура / пер. с англ. Д. А. Коропчевского. – М., 1989. – 573 с.

146. Тарасова О. В. Психологічні умови розвитку професійного мислення учнів професійно-технічних навчальних закладів гірничого профілю : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / О. В. Тарасова. – К., 2010. – 283 с.

147. Татіївський П. М. Особливості становлення та перспективи розвитку дизайну в Україні : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.01.03 / П. М. Татіївський. – К., 2002. – 23 с.
148. Терешкун А. В. До питання дизайн-освіти в Україні : культурологічний аспект / А. В. Терешкун // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв . Мистецтвознавство. Архитектура. – 2011. – № 3. – С. 79-81.
149. Тернопільська В. І. Система виховання соціально-комунікативної культури учнів загальноосвітньої школи у позаурочній діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / В. І. Тернопільська. – К., 2009. – 41 с.
150. Титаренко В. П. Розвиток дизайн-освіти у вищих навчальних закладах України / В. П. Титаренко // Наукові записки. – 2016. – № 2. – С.287-290.
151. Ткачук О. Розробка та використання методики «кольороструктурування» для дослідження художніх здатностей / О. В. Ткачук // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України. –2010. – № 4/5. – С. 48–54.
152. Тюльпа Т.М. Проблема естетичного виховання школярів у вітчизняній педагогічній думці на початку ХХ ст. //Педагогіка та психологія: Зб. наук. пр. – Вип. 17. – Харків: ХДПУ, 2001. – С. 163 – 168.
153. Українська мова за професійним спрямуванням для студентів спеціальності «Менеджмент організацій». Конспект лекцій / Р. М. Назар, Т. М. Гапонова. – Макіївка : ДонНАБА, 2012. – 202 с.
154. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук та ін. ; НАН України, Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
155. Философский энциклопедический словарь / Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов. – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
156. Формування художньої культури особистості вчителя у контексті

глобалізації / Л. Оршанський, Г. Доліновська // Молодь і ринок. – 2010. – № 6. – С. 22-26.

157. Фурса О. О. Організаційно-педагогічні засади навчально-виховного процесу у мистецькому коледжі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. О. Фурса ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2005. – 21 с.

158. Фурса О. Розвиток дизайн-освіти в Україні і зарубіжжі : історико-порівняльний аспект / О. Фурса // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – № 2. – С. 112-124.

159. Чаплак Я. Підготовка майбутніх психологів-консультантів до діяльності в різних моделях психологічної служби / Я. Чаплак, І. Солійчук // Науковий вісник Чернівецького національного університету. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – Вип. 490. – С. 186-192.

160. Чижиков В. В. Культура и дизайн : монография / В. В. Чижиков. – М. : МГУКИ, 2006. – 361 с.

161. Шабельник С. О. Витоки дизайнерської освіти / С. О. Шабельник // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2012. – № 37. – С. 101-105.

162. Шабельник С. О. Розкриття змісту поняття «професійна культура майбутнього дизайнера» / С. О. Шабельник // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2015. – № 48-49. – С. 153-159.

163. Шапран О. І. Проектні та тренінгові технології : їх сутність, різновиди та досвід використання у вищій школі / О. І. Шапран, Ю. П. Шапран // Проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 12. – С. 193-195.

164. Шарова Л. М. Формирование профессионально-этической культуры будущего учителя в процессе педагогического общения : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Л. М. Шарова. – Брянск, 2003. – 19 с.

165. Шевнюк О. Л. Формування художньо-естетичного досвіду майбутнього вчителя : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О. Л. Шевнюк. – К.,

1995. – 202 с.

166. Шелестова Л. В. Експериментальне дослідження особливостей розвитку естетичних здібностей у старших дошкільників / Л. В. Шелестова, О. М. Оверчук // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2015. – № 5. – С. 25-29.

167. Шмагало Р. Т. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ – середини ХХ століття : структурування, методологія, художні позиції : автореф. дис. ... докт. мист. : 17.00.06 / Р. Т. Шмагало. – Л., 2005. – 31с.

168. Шмалей С. В. Педагогічні умови професійного становлення майбутніх фахівців з туризму / С. В. Шмалей, Т. І. Щербина // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 18(3). – С. 109-118.

169. Шпара П. Е. Техническая эстетика и основы художественного конструирования / П. Е. Шпара. – К. : Высшая школа, 1984. – 211 с.

170. Щукина В. В. Развитие дизайнерской компетентности будущих педагогов профессионального обучения (дизайн) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / В. В. Щукина. – Челябинск, 2010. – 24 с.

171. Юдин А. В. Русская народная духовная культура : учеб. пособие для вузов / А. В. Юдин. – М., 1999. – 331 с.

172. Яворик Ю. В. Методичні рекомендації щодо застосування графічних комп'ютерних технологій у підготовці майбутніх фахівців дизайну / Ю. В. Яворик // Альянс наук: учений – ученому : II міжнар. період. наук.-практ. конф. : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 2005. – Т. 2. – С. 72 - 76.

173. Яворик Ю. В. Система застосування графічних комп'ютерних програм у підготовці майбутніх фахівців з дизайну : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ю. В. Яворик. – К., 2008. – 20 с.

174. Яковлев М. І. Основи формування професійного мислення художників графічного дизайну / М.І. Яковлев; відп. ред. М.І. Яковлев // Технічна естетика і дизайн : міжвідомчий наук.-техн. зб. / Укр. асоціація з прикладної геометрії. – К. : Віпол, 2004. – Вип. 3/4. – С. 181-185.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-КОНСТРУКТОРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У другому розділ дисертації описано загальну стратегію експериментального дослідження. Обґрунтовано мету, завдання, зміст констатувального, формувального етапів експерименту. Визначено критеріальну базу дослідження: критерії та показники сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів, на цій основі схарактеризовано рівні сформованості досліджуваного явища. Доведено вплив моделі на формування досліджуваного феномену шляхом її впровадження в освітній процес педагогічного закладу вищої освіти. Розроблено методику формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів, доведено ефективність педагогічних умов формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів в процесі професійної підготовки.

2.1. Результати констатувального етапу експерименту з формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки та їх аналіз

Формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів в процесі професійної підготовки передбачає не лише теоретичний аналіз сутності досліджуваного явища, але й практичне втілення його в освітній простір.

Враховуючи завдання дисертаційного дослідження, ґрунтуючись на сутності та структурі художньої культури майбутніх художників-

конструкторів, було розроблено програму дослідження явища, що складається з чотирьох етапів експерименту: підготовчий, констатувальний, формувальний, контрольний, – яка упродовж 2015-2019 років.

Підготовчий етап передбачав виконання таких завдань:

- аналіз вітчизняної, зарубіжної літератури з проблем сутності, структури та формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів;
- аналіз категоріально-понятійного апарату з теми дослідження;
- визначення структури художньої культури майбутніх художників-конструкторів; а також критеріїв, показників та рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів;
- розробка моделі, методики, визначення педагогічних умов формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

Експериментальна перевірка дієвості моделі, методики, педагогічних умов формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів відбувалась у три етапи :

- констатувальний етап дозволив здійснити діагностику вихідного рівня сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів, його структурних компонентів;
- формувальний етап дослідження передбачав проведення педагогічного експерименту, що включав упродовження моделі, методики, педагогічних умов формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів;
- прикінцевий етап надавав можливість повторно діагностувати рівень сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів, порівняти кількісні, якісні показники художньої культури експериментальної та контрольної груп.

З метою виявлення стану сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки був проведений констатувальний експеримент, в якому взяли участь 206 студентів. Було

створено дві довільні групи. У групу №1 ввійшли 104 студенти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, до групи №2 – 102 студенти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Серед основних форм отримання інформації стосовно досліджуваних параметрів було обрано комплекс діагностувальних методик, спрямованих на визначення рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів. Оскільки методики є надійними, валідними, отримані результати дали можливість зібрати кількісні та якісні дані.

Порівняльний аналіз рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів вимагав проведення процедури формалізації первинних даних у певні рівні, яка дозволяє перевести неоднорідні кількісні значення за кожною методикою в однорідні. Отже, результати за кожною методикою представлені у вигляді рівнів: високий – 3 бала, середній – 2 бала, низький – 1 бал [34, с. 254].

Оцінювання художньої культури майбутніх художників-конструкторів, її структурних компонентів здійснювалося за допомогою визначення основних статистичних характеристик вибірки. Дані результатів діагностувальних методик піддавалися статистичному аналізу з якісною інтерпретацією, змістовним узагальненням завдяки методу математико-статистичної обробки даних з використанням комп'ютерного пакету статистичних програм SPSS (версія 13.0) [28]. Визначення середньоарифметичного значення дозволило здійснити процедуру підрахунку інтегральної оцінки кожного компонента художньої культури майбутніх художників-дизайнерів, дослідити структуру феномена.

У табл. 2.1 представлено взаємозв'язок показників художньої культури майбутніх художників-конструкторів та діагностичних методик дослідження.

Вивчення рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів за професійним критерієм здійснювалося в

результаті аналізу таких показників: мистецький тезаурус, професійно-орієнтовані знання, знання основ комп'ютерного проектування.

Мистецький тезаурус майбутніх художників-конструкторів вивчався за *текстологічним тестом з художньої епістемології* [18, с. 36]. Основною метою методики є визначення рівня художніх знань, мистецького розуміння реального світу речей і явищ. Складається методика із семи тверджень, на які треба знайти одну правильну відповідь із п'яти. *Обробка та інтерпретація* результатів методики проводилася на основі представленого ключа. За кожну правильну відповідь, яка збігається з ключем, нараховується 3 бали. В результаті загальна сума балів дозволяє виявити різні рівні мистецького тезауруса майбутніх художників-конструкторів:

високий рівень сформованості мають майбутні дизайнери, які самостійно відповіли на представлені в методиці твердження, показали глибокі, систематичні мистецькі знання. Кількісні показники їх відповідей оцінюються від 15 до 21 бала;

задовільний рівень сформованості мистецького тезауруса мають майбутні дизайнери, які відповіли за твердження, використовуючи допомогу інших, мали сумнів щодо правильності відповіді, припустилися деяких помилок. Кількісні показники відповідей знаходяться в діапазоні від 8 до 14 балів;

низький рівень сформованості притаманний майбутнім художникам-конструкторам, які не зовсім вірно відповіли на запропоновані твердження, не завжди володіють основними мистецькими знаннями. Кількісні показники відповідей коливаються від 1 до 7 балів.

Професійно-зорієнтовані знання майбутніх художників-конструкторів вивчалися за допомогою *методики «Професійна готовність»* [33, с. 178]. Методика дозволяє виявити уявлення майбутніх художників-конструкторів про майбутню професійну діяльність. Складається методика з 99 запитань, на які вимагають згоди або незгоди з боку досліджуваного. Якщо респондент погоджується з даним запитанням, він має поставити знак «+», якщо не

погоджується – знак «↔». *Обробка результатів методики* здійснюється за 5 шкалами: автономність, поінформованість, прийняття рішення, планування, емоційне ставлення. Саме шкала «поінформованість» визначає особливості сформованості професійно-орієнтованих знань у майбутніх художників-конструкторів. Дана шкала містить 17 запитань. Якщо знак відповіді збігається з ключем за шкалою «поінформованість», до кінцевого результату необхідно додати 1 бал. У результаті обробки даних було визначено три рівні сформованості професійно-орієнтованих знань у майбутніх художників-конструкторів:

високий рівень сформованості мають майбутні художники-конструктори, які ясно розуміють особливості майбутньої професії, чітко усвідомлюють вимоги, які висуваються до дизайнерів, уявляють перспективи особистісного та професійного зростання у майбутній професійній діяльності. Кількісні показники відповідей за методикою знаходяться в діапазоні від 12 до 17 балів;

задовільний рівень сформованості визначає майбутніх дизайнерів, які не достатньо чітко розуміють особливості майбутньої професійної діяльності, насилу усвідомлюють вимоги, які висуваються до дизайнерів, не до кінця уявляють перспективи особистісного та професійного зростання у майбутній професійній діяльності. Кількісні показники відповідей методики оцінюються від 7 до 11 балів;

низький рівень сформованості притаманний майбутнім художникам-конструкторам, які не в повній мірі розуміють особливостей професійної діяльності, не завжди усвідомлюють вимоги, які висуваються до дизайнерів, інколи не уявляють перспективи особистісного та професійного зростання у майбутній професійній діяльності. Кількісні показники за методикою коливаються від 1 до 6 балів.

**Методики дослідження рівня сформованості художньої культури
майбутніх художників-конструкторів**

№	Показники художньої культури майбутніх художників-конструкторів	Методики дослідження
Професійний критерій		
1	Мистецький тезаурус	Текстологічний тест із художньої епістемології (авторська модифікація) [18, с. 36]
2	Професійно-зорієнтовані знання	Методика «Професійна готовність» [33, с. 178]
3	Знання основ комп'ютерного проектування	Анкета «Комп'ютерне проектування» [4, с. 12]
Естетичний критерій		
4	Естетичний смак	Тест «Відчуття прекрасного» [19, с. 53-58]
5	Естетична свідомість	Анкета «Естетична свідомість» [31, с. 6]
6	Естетичні здібності	Художньо-експресивний тест [38, с. 85]
Технологічний критерій		
7	Проектні вміння	Творчий конкурс з Композиції (авторська модифікація) [32, с. 4]
8	Дизайнерські вміння	Творчий конкурс з Композиції (авторська модифікація) [32, с. 4]
9	Творчі вміння	Тест «Який ваш творчий потенціал?» [30, с. 44-49]

<i>Дослідження рівня сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів, порівняльний аналіз</i>		
10	Порівняльний аналіз рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів	Метод математично-статистичної обробки даних із використанням комп'ютерної програми SPSS (версія 13.0) [28]
11	Визначення рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів	Метод математично-статистичної обробки даних із використанням комп'ютерної програми SPSS (версія 13.0) [28]

Знання основ комп'ютерного проектування майбутніх художників-конструкторів вивчалися за результатами *анкети «Комп'ютерне проектування»* [4, с. 12]. Методика допомагає визначити рівень знань із основ комп'ютерного проектування. Складається методика з 10 запитань, на які досліджувані мають ґрунтовно відповісти. За кожну ґрунтовну відповідь нараховується 2 бали.

У результаті *обробки* даних було визначено три рівні сформованості знань із основ комп'ютерного проектування у майбутніх художників-конструкторів:

високий рівень сформованості властивий майбутнім художникам-конструкторам, які чітко, ґрунтовно відповіли на всі запропоновані запитання. Кількісні показники відповідей за методикою знаходяться в діапазоні від 14 до 20 балів;

задовільний рівень сформованості був у майбутніх дизайнерів, які не достатньо чітко та ґрунтовно розуміли основи комп'ютерного проектування. Кількісні показники відповідей методики оцінюються від 7 до 13 балів;

низький рівень сформованості притаманний майбутнім художникам-конструкторам, які не в повній мірі розуміють основи комп'ютерного

проектування. Кількісні показники за методикою коливаються від 0 до 6 балів.

Рівень сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів за естетичним критерієм вивчається завдяки дослідженню таких показників: естетичний смак, естетична свідомість, естетичні здібності.

Естетичний смак майбутніх художників-конструкторів визначався за допомогою *теста «Відчуття прекрасного»* [19, с. 55]. Основною метою методики є вивчення рівня розвитку відчуття прекрасного, естетичного смаку. Тест містить 24 запитання, на які необхідно відповісти, так чи ні. *Обробка результатів діагностики* за тестом проводиться відповідно ключа. Отримані дані дозволяють визначити такі рівні естетичного смаку майбутніх художників-конструкторів:

високий рівень сформованості мають майбутні дизайнери, у яких є почуття прекрасного. Кількісні показники за методикою коливаються від 16 і більше балів;

задовільний рівень сформованості характеризують майбутніх художників-конструкторів, які часто віддаються мріям, хоча до прекрасного не байдужі. Кількісні показники оцінюються від 8 до 15 балів;

низький рівень сформованості визначає майбутніх дизайнерів, яких не цікавить краса. Кількісні показники варіюються від 7 і менше балів.

Естетична свідомість у художній діяльності майбутніх художників-конструкторів досліджувалося за *анкетною «Естетична свідомість»* [31, с. 6]. Метою методики є виявлення рівня розвитку естетичної свідомості. Містить методика 10 запитань і по три варіанти відповіді для кожного запитання. *Обробка результатів* методики здійснюється за допомогою підрахунку набраних балів. Після підрахунку загальної суми балів за методикою визначається рівень сформованості естетичної свідомості майбутніх дизайнерів:

високий рівень сформованості мають майбутніх художники-конструктори, які набрали від 75 до 100 балів;

задовільний рівень сформованості характерний для майбутніх дизайнерів, які набрали від 50 до 74 балів;

низький рівень сформованості визначає студентів, які отримали менше 49 балів.

Естетичні здібності майбутніх художників-конструкторів визначалися за допомогою *художньо-експресивного теста* [38, с. 85]. Основною метою методики є визначення рівня естетичних проявів особистості в образотворчій діяльності, рівень розвитку емоційних уявлень. У тесті пропонуються для аналізу твори образотворчого мистецтва. *Обробка* здійснюється таким чином: респонденти мають відповісти на 3 запитання відповідно до кожного твору. Отримані дані дозволяють визначити такі рівні естетичних проявів майбутніх художників-конструкторів:

високий рівень сформованості мають майбутні дизайнери, які точно вловили настрій, переданий на картинах, вільно, повно розповіли про характер образів, висловили оригінальні думки про зовнішній вигляд та внутрішній світ образів. Кількісні показники за методикою коливаються від 6 до 9 балів;

задовільний рівень сформованості характеризують майбутніх художників-конструкторів, які визначають, про що думають образи, їх настрій, проте судження про картини невпевнені, неповні, нерозгорнуті. Кількісні показники оцінюються від 3 до 5 балів;

низький рівень сформованості визначає майбутніх дизайнерів, які плутаються у визначенні настрою образів, спостерігається узагальненість суджень про сприйняття картин, емоційні характеристики односкладові, скупі, невизначені. Кількісні показники варіюються від 0 до 2 балів.

Дослідження рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів за технологічним критерієм визначалися за результатами виконання завдань *творчого конкурсу з композиції* [32, с. 4]. Метою творчого конкурсу було виявлення в учасників відчуття пластики, гармонії, художнього смаку та рівнів практичних умінь виготовляти художні

композиції, застосовуючи інноваційні технології. Завдання творчого конкурсу передбачало створення ескізу логотипу освітньої установи, в якій учасник навчається, застосовуючи комп'ютерні програми Corel Draw та Adobe Photoshop. Оцінюється виконане завдання від 1 до 10 балів за такими критеріями: перспективна побудова, світло, як формоутворюючий засіб, півсвітло, півтінь, тінь власна, тінь падаюча, володіння матеріалом, індивідуальний підхід, володіння програмою Corel Draw, володіння програмою Adobe Photoshop. За результатами оцінювання рівень проектних умінь вивчався за інтегральним критерієм вміння проектувати виготовлення художніх витворів, дизайнерські вміння – за критерієм здатність застосовувати дизайнерські програми під час виготовлення художніх витворів. Рівень сформованості проектних умінь майбутніх художників-конструкторів ранжувався таким чином:

високий рівень сформованості притаманний майбутнім дизайнерам, які відчують закони перспективи форми у просторі, досконало використовують закономірності світла у перспективі, півсвітла, півтіні, тіні, тіні падаючої, майстерно, охайно виконують завдання, авторські підходять до ідей. Кількісні показники за завдання коливаються від 55 до 80 балів;

задовільний рівень сформованості характерний майбутнім художникам-конструкторам, які допустили помилки у побудові форм у просторі, незначні похибки в організації світлотного, півтіньового, власнотіньового зображення, допустили пластичні помилки, роботу виконували автоматично, без індивідуальних особливостей. Кількісні показники за завданням оцінюються від 27 до 54 балів;

низький рівень сформованості визначає майбутніх дизайнерів, які показали відсутність перспективної побудови, світлотності в просторі, тональних відношень у перспективі, відсутність півтіньового зображення, їх матеріал не відповідає зображувальній темі, робота вийшла безликою. Кількісні показники за завданням ранжуються від 1 до 26 балів.

Результати оцінювання за завданнями конкурсу були такими:

високий рівень притаманний майбутнім дизайнерам, які засвідчили досконале володіння програмами Corel Draw та Adobe Photoshop. Кількісні показники за завдання коливаються від 15 до 20 балів;

задовільний рівень характерний майбутнім художникам-конструкторам, які під час виконання завдання використовували довідник програм Corel Draw та Adobe Photoshop або застосовували в якості інформаційних джерел щодо проботи з програмами Інтернет ресурси. Кількісні показники за завданням оцінюються від 8 до 14 балів;

низький рівень був у майбутніх дизайнерів, у яких були відсутні практичні навички володіння програмами Corel Draw та Adobe Photoshop. Кількісні показники за завданням ранжуються від 1 до 7 балів.

Творчі вміння у майбутніх дизайнерів вивчали за тестом «Який ваш творчий потенціал?» [30, с. 46]. Методика допомагала виявити рівні розвитку творчого потенціалу особистості. Методика включає 18 запитань та три варіанти відповідей на кожне запитання. Згідно обробки результатів за відповідь «а» досліджуваний отримує 3 бали, за відповідь «б» – 2 бали за відповідь «в» – 1 бал. Загальна сума балів дозволяє побачити рівень творчих умінь у майбутніх дизайнерів:

високий рівень сформованості притаманний майбутнім фахівцям, які проявили прихильність до творчості, самостійно можуть обґрунтовувати власні неординарні, творчі ідеї. Кількісні показники за методикою оцінюються від 37 до 54 балів;

задовільний рівень сформованості визначає майбутніх художників-конструкторів, які володіють відповідними якостями, що дозволяють творити, проте певні особистісні характеристики гальмують творчий процес. Кількісні показники за методикою варіюють від 19 до 36 балів;

низький рівень сформованості притаманний майбутнім дизайнерам, які недооцінюють себе, свої здібності, в них відсутня віра у свої сили, що призводить до неспроможності виконувати творчі завдання. Кількісні показники знаходяться в діапазоні від 1 до 18 балів.

Згідно з особливостями визначених критеріїв та показників було представлено *рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів*.

Схарактеризуємо їх.

Високий рівень сформованості художньої культури притаманний студентам, які мають широкий мистецький тезаурус (орієнтація в художніх образах, формах, оригінальна емоційна реакція на художні твори різних жанрів, видів мистецтва), демонструють ерудицію в галузі мистецтва, виявляють міцні, глибокі, системні знання щодо специфіки професійної діяльності художника-конструктора (знання з композиції, форми, перспективи, закономірностей образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва). Майбутні художники-конструктори мають відмінний естетичний смак (відчуття гармонії, пластики, експресії, почуття прекрасного), розвинену естетичну свідомість, естетичний світогляд (прагнення здійснювати художньо-професійну діяльність за законами Краси, розуміння етнонаціоментального контексту явищ культури) та естетичні здібності; майбутні художники-конструктори вміло, самостійно вирішують творчі дизайнерські завдання (правильно використовують закономірності світла та кольору у перспективі, відчувають просторовий, колористичний, світлотіньовий та ергономічний контекст художнього проекту), оскільки мають розвинені творчі вміння, демонструють сформовані проектні уміння щодо виготовлення художніх витворів, застосовуючи у художній діяльності комп'ютерні технології різного призначення та рівня складності (Corel Draw, Adobe Photoshop).

Задовільний рівень сформованості художньої культури властивий здебільшого обізнаним у галузі мистецтва студентам, проте, їхні знання щодо специфіки професійної діяльності художника-конструктора є фрагментарними (правильна орієнтація в художніх формах та образах і, водночас, неповна та невпевнена оцінка художніх творів, традиційна «степеотипна» реакція на динаміку образу, відсутність знань щодо способів

інтеграції видів та жанрів мистецтва). Студенти демонструють поверхневу зацікавленість соціокультурним контекстом творчої професійної діяльності, а не в повній мірі сформований естетичний смак та естетичні здібності не дозволяють їм використовувати всю палітру проектних, дизайнерських та творчих умінь у виконанні професійних завдань. Виконуючи дизайнерський проект, майбутні художники-конструктори використовують лише базові інструменти спеціальних комп'ютерних програм у традиційний спосіб.

Низький рівень сформованості художньої культури характерний для студентів, які демонструють лише «нормативну» базову обізнаність із основами художньої професійної діяльності (невпевнена орієнтація в художніх образах, формах, стандартна емоційна реакція на художні твори різних жанрів, видів мистецтва). Відсутність у студентів повноцінних знань щодо специфіки професійної художньої діяльності не дозволяють їм використовувати весь арсенал художньої творчої діяльності (закономірності композиції, форми, перспективи, світлотіні). Мінімальний для професії творчого спрямування естетичний параметр професійної діяльності (естетичний смак, естетичні здібності, естетична свідомість) у майбутніх художників-конструкторів не дозволяє їм здійснювати весь цикл виконання творчого (дизайнерського) проекту. Лише інтуїтивне послуговування різними комп'ютерними програмами дозволяє їм на мінімальному рівні реалізувати свої творчі, дизайнерські та проектні вміння.

У табл. 2.2 представлено дані за рівнями кожної діагностичної методики дослідження художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

Серед основних завдань констатувального етапу експерименту було виявлення показників, які потребують виправлення у процесі формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

Аналіз отриманих даних здійснювався у відповідності з зазначеними критеріями та показниками, враховуючи характеристику рівнів

сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів (високий, задовільний, низький).

Таблиця 2.2

Узагальнена таблиця дослідження рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів

Показники	Методики	Кількісні значення рівнів		
		Високий	Задовільний	Низький
Мистецький тезаурус	Текстологічний тест з художньої епістемології (авторська модифікація) [18, с. 36]	15-20 балів	8-14 балів	1-7 балів
Професійно-зорієнтовані знання	Методика «Професійна готовність» [33, с. 178]	12-17 балів	7-11 балів	1-6 балів
Знання основ комп'ютерного проектування	Анкета «Комп'ютерне проектування» [4, с. 12]	14-20 балів	7-13 балів	0-6 балів
Естетичний смак	Тест «Відчуття прекрасного» [19, с. 53-58]	16 балів і більше	8-15 балів	7 балів і менше
Естетична свідомість	Анкета «Естетична свідомість» [31, с. 6]	75-100 балів	50-74 балів	0-49 балів
Естетичні здібності	Художньо-експресивний тест [38, с. 85]	6-9 балів	3-5 балів	0-2 балів
Проектні уміння	Творчий конкурс з Композиції (авторська модифікація) [32, с. 4]	55-80 балів	27-54 балів	1-26 балів
Дизайнерські уміння	Творчий конкурс з Композиції (авторська модифікація) [32, с. 4]	15-20 балів	8-14 балів	1-7 балів
Творчі уміння	Тест «Який ваш творчий потенціал?» [30, с. 44-49]	37-54 балів	19-36 балів	1-18 балів

Аналіз рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів за показниками кожного критерію дозволив визначити їх абсолютне та відсоткове співвідношення (див. табл. 2.2).

Результати діагностики за трьома показниками за професійним критерієм відображено в таблиці 2.3.

Як бачимо з таблиці 2.3, для більшості майбутніх художників-конструкторів притаманний низький рівень мистецького тезаурусу (76,9% - група № 1, 84,3% - група № 2). У 14,4% студентів групи №1 та 10,8% - групи №2 виявився задовільний рівень мистецького тезаурусу. На високому рівні було 8,7% студентів - майбутніх художників-конструкторів групи №1 та 4,9% - групи №2, що свідчить про те, що потрібно у процесі експериментальної роботи підвищити сформованість за цим показником у студентів.

Дані таблиці 2.3 свідчать про те, що більшість студентів виявили низький рівень професійно-зорієнтованих знань основ композиції, основ ергономіки (76,9% - група № 1 та 81,4 % - група № 2), що має негативний вплив на сформованість художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки. На задовільному рівні було 15,4% студентів групи №1 та 11,8% - групи №2. Лише для 7,7% студентів групи №1 та 6,8% студентів групи №2 притаманний високий рівень сформованості художньої культури.

Низький рівень знань основ комп'ютерного проектування виявили також більшість респондентів (79,8% - група №1, 81,4% - група №2). На задовільному рівні було 13,5% студентів групи №1 та 12,7% студентів групи №2. Майбутніх художників-конструкторів, які знаходяться на високому рівні сформованості художньої культури за цим показником у групі №1 виявилось 6,7%, у групі №2 – 5,9%.

Таблиця 2.3

Рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки за професійним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Група \ Рівні	Високий		Задовільний		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Рівні за показником «мистецький тезаурус»						
№ 1	9	8,7	15	14,4	80	76,9
№ 2	5	4,9	11	10,8	86	84,3
Рівні за показником «професійно-зорієнтовані знання основ композиції, основ ергономіки»						
№ 1	8	7,7	16	15,4	80	76,9
№ 2	7	6,8	12	11,8	83	81,4
Рівні за показником «знання основ комп'ютерного проектування»						
№ 1	7	6,7	14	13,5	83	79,8
№ 2	6	5,9	13	12,7	83	81,4

У таблиці 2.4 наведено отримані результати стосовно естетичного критерію за трьома означеними показниками.

Як видно з таблиці 2.4, більшість студентів (84,6% в групі №1 та 87,3% у групі №2) виявили низький рівень естетичного смаку.

Високий рівень притаманний лише 5,8% респондентів групи №1 та 3,9% - групи №2. Задовільний рівень виявили 9,6% - групи № 1 та 8,8% - групи № 2.

У процесі експериментальної роботи необхідно створити такі умови, які б сприяли підвищенню у студентів рівня сформованості цього показника.

З таблиці 2.4 видно, що розподіл за рівнями естетичної свідомості такий: високий (3,8% у групі №1 та 2,9% у групі №2), задовільний (12,5% у групі №1 та 9,8% у групі №2), низький (83,7% у групі №1 та 87,3% у групі №2).

Важливим показником сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки є рівень естетичних здібностей. Кількісні дані розподілу за рівнями наступні: 4,8% у групі №1 та 4,9% у групі №2 – високий рівень; 9,6% у групі №1 та 10,8% у групі №2 – задовільний рівень; 85,6% у групі №1 та 84,3% у групі №2 – низький рівень.

Таблиця 2.4

Рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки за естетичним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Група	Рівні	Високий		Задовільний		Низький	
		абс.	%	абс.	%	абс.	%
Рівні за показником «естетичний смак»							
	№ 1	6	5,8	10	9,6	88	84,6
	№ 2	4	3,9	9	8,8	89	87,3
Рівні за показником «естетична свідомість»							
	№ 1	4	3,8	13	12,5	87	83,7
	№ 2	3	2,9	10	9,8	89	87,3
Рівні за показником «естетичні здібності»							
	№ 1	5	4,8	10	9,6	89	85,6
	№ 2	5	4,9	11	10,8	86	84,3

У таблиці 2.5 представлено узагальнені результати вищезазначених методик за трьома показниками технологічного критерію.

З таблиці 2.5 видно, що проектні вміння на високому рівні сформовано у 6,7% студентів групи №1 та 7,8% - групи №2. Але, досить багато респондентів було на низькому рівні (77,9% в групі №1 та 80,4% у групі №2). Задовільний рівень виявили 15,4% студентів групи №1, 11,8% - групи №2.

Для більшості студентів притаманний низький рівень дизайнерських умінь (79,8% у групі №1, 77,5% у групі №2), що є явно недостатнім для

майбутніх художників-конструкторів. Задовільний рівень виявили 12,5% студентів групи №1, 13,7% - групи №2. На високому рівні було також 7,7% студентів групи №1, 8,8% - групи №2.

Для майбутніх художників-конструкторів важливим є сформованість творчих умінь. Високий рівень виявили 8,7% студентів групи №1 та 6,9% - групи №2. Задовільний рівень виявили 18,3% студентів групи №1 та 12,7% - групи №2. Значна кількість студентів виявили низький рівень цього вміння (73% студентів групи №1 та 80,4% - групи №2).

Таблиця 2.5

Рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки за технологічним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Група	Рівні		Високий		Задовільний		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Рівні за показником «проектні уміння»								
№ 1	7	6,7	16	15,4	81	77,9		
№ 2	8	7,8	12	11,8	82	80,4		
Рівні за показником «дизайнерські уміння»								
№ 1	8	7,7	13	12,5	83	79,8		
№ 2	9	8,8	14	13,7	79	77,5		
Рівні за показником «творчі уміння»								
№ 1	9	8,7	19	18,3	76	73,0		
№ 2	7	6,9	13	12,7	82	80,4		

Діагностування результатів ступеня прояву показників за трьома критеріями дозволило з'ясувати рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки, що відображено у таблиці 2.6.

З таблиці 2.6 видно, що результати діагностики початкового рівня сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у

процесі професійної підготовки за професійним критерієм засвідчили, що у значної більшості студентів зафіксовано низький рівень (77,9% у групі №1 та 82,3% у групі №2), задовільний рівень – 14,4% в групі №1 та 11,8% у групі №2, високий рівень – 7,7% у групі №1 та 5,9% у групі №2.

Таблиця 2.6

Середньоарифметичні дані рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки на констатувальному етапі експерименту

Група \ Рівні	Високий		Задовільний		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
За професійним критерієм						
№ 1	8	7,7	15	14,4	81	77,9
№ 2	6	8,9	12	11,8	84	82,3
За естетичним критерієм						
№ 1	5	4,8	11	10,6	88	84,6
№ 2	4	3,9	10	9,8	88	86,3
За технологічним критерієм						
№ 1	8	7,7	16	15,4	80	76,9
№ 2	8	7,8	13	12,7	81	79,5

Діагностування результатів ступеня прояву показників за естетичним критерієм дало змогу визначити рівень сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки, що відображено в таблиці 2.6, з якої видно, що більшість студентів виявила низький рівень (84,6% в групі №1 та 86,3% у групі №2), задовільний рівень - 10,6% в групі №1 та 9,8% у групі №2, високий рівень - 4,8% у групі №1 та 3,9% у групі №2.

Результати ступеня прояву показників сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної

підготовки за технологічним критерієм засвідчили, що 76,9 % студентів групи №1 та 79,5% групи №2 виявили низький рівень, 15,4% групи №1 та 12,7% групи №2 – задовільний рівень, а високий –7,7% (група №1), 7,8% (група №2).

Для визначення загального рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки на констатувальному етапі експерименту результати вимірювання рівнів їх сформованості за означеними критеріями було розподілено у такий спосіб: до високого рівня сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки віднесено студентів, у яких за трьома критеріями був наявний високий рівень прояву всіх показників. Аналогічно визначались задовільний, низький рівень, що відображено у таблиці 2.7. та рис. 2.1.

Таблиця 2.7

Загальні рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки на констатувальному етапі експерименту

Група \ Рівні	Високий		Задовільний		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
№ 1	7	6,7	14	13,5	83	79,8
№ 2	6	5,9	12	11,8	84	82,3

Поданий у таблиці 2.7, рис. 2.1 результат, свідчить про те, що 79,8% респондентів групи №1 та 82,3% групи №2 були на низькому рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки. Задовільний рівень притаманний 13,5% респондентів групи №1 та 11,8% групи №2. Високого рівня досягли 6,7% респондентів групи №1 та 5,9% - групи №2.

За критерієм однорідності χ^2 ми визначили збіг початкового стану в групах №1 та №2 студентів стосовно рівня сформованості художньої

культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки. Маємо порядкову шкалу ($L = 3$) з різними рівнями – «високий рівень», «задовільний рівень» та «низький рівень». Характеристикою групи є відсоток студентів, які до неї входять та були залучені до того чи того рівня. Для студентів групи №1 вектор рівнів є $n = (n_1, n_2, n_3)$, де n_k – відсоток студентів, які опинилися на k -му рівні, $k = 1, 2, 3$. Для студентів групи №2 вектор рівнів є $m = (m_1, m_2, m_3)$, де m_k – відсоток студентів, які опинилися на k -му рівні, $k = 1, 2, 3$.

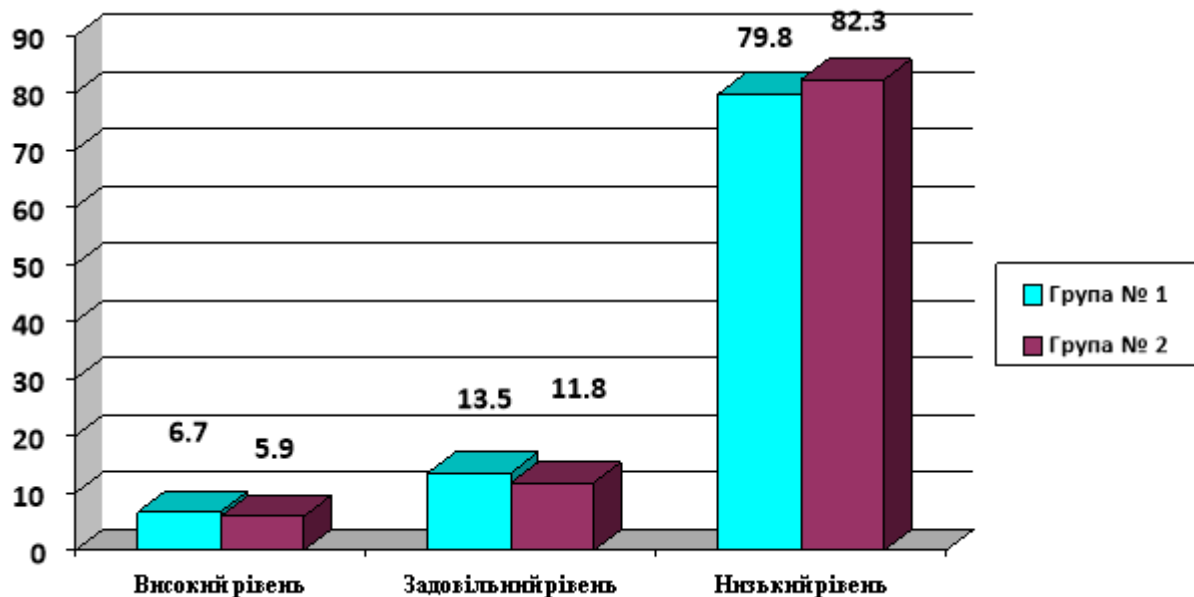


Рис. 2.1. Сформованість рівнів художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки на констатувальному етапі експерименту (%)

Для даних вимірювань у порядковій шкалі, доцільно використовувати критерій однорідності χ^2 , емпіричне значення якого обчислюється за формулою:

$$\chi_{eml}^2 = N \cdot M \cdot \sum_{i=1}^L \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M} \right)^2}{n_i + m_i}.$$

Критичне значення χ^2 для рівня значущості 0,05 при різних градаціях шкали L (в нашому випадку L=3) визначається за статистичною таблицею критичних значень статистичних критеріїв для різних рівнів значущості та різних градацій шкали відношень.

Було обчислено емпіричне значення критерію χ^2 за наведеною формулою для студентів групи №1 та №2 на констатувальному етапі експерименту ($\chi_{eml \kappa}^2 =$), де N = 100, M = 100, L = 3, n= (6,7;13,5;79,8), m=(5,9;11,8; 82,3).

Проміжні розрахунки наведено в додатку Б (таблиця Б.1).

Згідно розрахунку емпіричне значення критерію χ^2 на констатувальному етапі експерименту $\chi_{eml \kappa}^2 = 0,2$. Критичне значення критерію χ^2 для рівня значущості 0,05 ($\chi_{0,05}^2 =$) та розміру градації кількості 3 (згідно вищезазначеної статистичної таблиці) складає 5,99. Отже, емпіричне значення критерію χ^2 порівняння обох груп студентів на констатувальному етапі експерименту менше критичного значення ($0,2 < 5,99$). Тобто, характеристики груп, які порівнюються, щодо рівня сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки, співпадають із рівнем значущості 0,05.

Отже, немає суттєвих відмінностей між студентами двох різних груп, що стало підставою для їх умовного розподілу на експериментальну та контрольну групи. До експериментальної групи (ЕГ) увійшли студенти групи №1, а до контрольної групи (КГ) – студенти групи № 2.

Отже, за результатами констатувального етапу експерименту ми дійшли висновку щодо необхідності здійснення цілеспрямованої роботи з підвищення сформованості художньої культури майбутніх художників-

конструкторів у процесі професійної підготовки у ході формувального експерименту.

2.2. Модель і методика формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки та їх реалізація

З-поміж освітніх закладів України, що здійснюють підготовку молодших спеціалістів дизайнерів найбільш відомі: Брянківський коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка, Вище художнє професійне училище №3 (Івано-Франківськ), Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну, Грицевське вище художнє професійне училище №19, Дніпропетровський коледж технологій і дизайну, Дніпропетровський театрально-художній коледж, Донецьке художнє училище, Житомирський коледж культури і мистецтв ім. Івана Огієнка, Житомирський технологічний коледж, Запорізький електротехнічний коледж Запорізького національного технічного університету та інші.

У деяких вищезазначених закладах спеціальність 5.02020701 «Дизайн», кваліфікація – художник-конструктор (дизайнер), освітній рівень – молодший спеціаліст передбачає підготовку фахівців за спеціалізаціями, наприклад: дизайн одягу, графічний дизайн, дизайн меблів, ландшафтний дизайн.

Дисципліни навчального плану дизайнерів забезпечують: фундаментальну, гуманітарну, соціально-економічну підготовку; професійно-практичну підготовку та необхідні знання, уміння дослідницької і підприємницької роботи у сфері дизайну; формування професійної культури. До базових дисциплін у підготовці молодших спеціалістів-дизайнерів відносяться: основи психології; економічна теорія; основи

правознавства; історія світового мистецтва; основи теорії дизайну; основи креслення і нарисної геометрії; основи інформатики і комп'ютерної техніки; етика ділового спілкування; серед спеціальних дисциплін варто відзначити: основи кольорознавства; основи проектної графіки; основи формоутворення; макетування; реклама; фітодизайн; ландшафтний дизайн.

Проблема формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів пов'язана із розв'язанням суперечностей між теоретичним змістом та практичним міжпредметним характером професійної діяльності художників-конструкторів. Формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки передбачає забезпечення її повноти, цілісності, взаємозв'язку її компонентів. Одним із найефективніших підходів до вирішення окресленої проблеми є моделювання процесу формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

Основи моделювання педагогічних процесів представлені в наукових працях таких дослідників, як: О. Антонов [2], С. Архангельський [3], В. Безпалько [5], С. Вітвицька [8], В. Ягупов [39]. О. Антонов зазначає, що «модель» характеризується як уявно або матеріально-реалізована система, що відображає, відтворює предмет дослідження та дозволяє одержати нову інформацію у ході його вивчення [2, с. 46]. В. Ягупов вважає, що модель – це знакова система, яка дозволяє відтворити дидактичний процес як предмет дослідження, показати в цілісності його структуру, функціонування, зберегти цю цілісність на всіх етапах дослідження [39, с. 4]. На думку В. Докучаєва, модель символізує інформаційний образ реального об'єкта, який відтворює даний об'єкт з певним ступенем точності у формі, відмінній від форми самого об'єкта [9, с. 36].

У дослідженні оптимальною є модель структурно-функціонального типу, яка дозволяє спостерігати динаміку процесу формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів та вивчати досліджуване явище в різних аспектах (див. рис. 2.2).

Модель формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів включає цільовий, методологічний, змістовий, діяльнісний та результативний блоки.

Цільовий блок відображає мету, завдання щодо формування художньої культури майбутніх дизайнерів, вимоги до професійної компетентності майбутніх художників-конструкторів. Оскільки сучасні умови посилюють вимоги до професійної компетентності дизайнерів, художня культура майбутніх фахівців даної галузі виступає як один із показників майстерності, конкуретоспроможності спеціаліста, то основною метою формування є сформувати художню культуру майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки. До важливих завдань формування доцільно віднести: підвищення рівня знань із художньої культури студентів; формування уміння застосовувати одержані знання на практиці; вироблення творчого позитивного ставлення до художніх цінностей; формування здатності зберігати, відтворювати, приумножувати художню культуру; розвиток творчих художніх здібностей, самореалізації, самовираження особистості.

Методологічний блок моделі передбачає особистісний, компетентнісний, культурологічний, аксіологічний, інтегральний підходи до стратегії формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів, а також принципи формування досліджуваного явища. Згідно особистісного підходу (З. Макар, Н. Вересоцька), формування художньої культури майбутніх дизайнерів здійснюється на основі розвитку особистісних характеристик. Компетентнісний підхід (Ю. Срібна, А. Крицька) акцентує на формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців. За культурологічним підходом (А. Терешкун, В. Радкевич), художня культура майбутніх дизайнерів формується з призми творчої самореалізації, всебічного розкриття талантів особистості. Аксіологічний підхід (С. Карпова, Л. Оршанський) передбачає формування художньої культури за рахунок пізнання цінностей творчості, емоційно-почуттєвого

сприймання, переживання. Інтегральний підхід (О. Фурса, С. Шабельник) розглядає процес формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів із позиції єдиного комплексу аспектів професійного становлення майбутніх фахівців. Серед основних принципів формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів виокремлено: методологічні принципи (гуманізація, демократизація, індивідуалізація, диференціація, компетентнісний підхід до проектування змісту професійної підготовки, неперервності, наступності, випереджувального характеру освіти); специфічні принципи (соціальної зумовленості та активності, інтеграції, варіативності, практико-орієнтованості, художньо-професійного самовдосконалення); дидактичні принципи (науковості, наочності, послідовності та системності [23, с. 69][25, с. 54].

Змістовий блок моделі відображує зміст, структуру художньої культури майбутніх художників-конструкторів та методика формування досліджуваного явища у майбутніх дизайнерів.

Аналіз наукових досліджень, присвячених методиці формування художньої культури майбутніх фахівців, таких учених як: О. Аліксійчук [1], Г. Богатирьова [6], О. Буднікова [7], Н. Дударева [10], А. Зайцева [12], С. Карпова [15], Л. Карпович [16], В. Кириленко [17], О. Красовська [20], М. Лазарев [21], Р. Литвак [10], В. Мальцева [24], В. Медведєвських [26], Т. Мітяшкіна [27], Л. Оршанський [29], Б. Тимків [35], А. Уліщенко [36], О. Чистюхіна [37], – дозволив усвідомити, що художня культура, як явище, відіграє важливу роль у професійній діяльності фахівців мистецтва, проблема формування духовного світу, культури, художніх орієнтацій молоді, в тому числі художньої культури майбутніх художників-конструкторів, можливе лише за умови створення спеціальної методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки. З позиції В. Ягупова, методика характеризується як конкретні принципи, форми, засоби використання методів, завдяки яким здійснюється

більш глибоке пізнання різноманітних педагогічних проблем, їх розв'язання [39, с. 7].

Діяльнісний блок моделі формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів характеризує педагогічні умови формування досліджуваного явища в процесі професійної підготовки. Серед основних педагогічних умов формування варто виокремити: 1) залучення майбутніх художників-конструкторів до творчої художньої діяльності професійного спрямування з використанням комп'ютерних технологій; 2) усвідомлення майбутніми художниками-конструкторами необхідності реалізації естетичної складової в майбутній професійній діяльності; 3) забезпечення педагогічної підтримки професійного становлення майбутніх художників-конструкторів.

Результативний блок моделі формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів демонструє ефективність, динаміку сформованості художньої культури майбутніх дизайнерів за допомогою виокремлених критеріїв (професійний, естетичний, технологічний), рівнів сформованості досліджуваного явища (високий, задовільний, низький) та досягнутих зрушень відповідно до поставленої мети. Результативний блок моделі співвідноситься з аналізом, оцінюванням знань, умінь майбутніх дизайнерів щодо художньої культури.

Отже, розроблена модель формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів представляє собою сукупність взаємопов'язаних елементів, що характеризуються цілісністю, динамічністю, взаємозалежністю, та, спираючись на вищезазначене, ґрунтується на представлених нижче положеннях.

Положення перше полягає в тому, що формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів слід розглядати як головну мету. Це положення зумовлює становлення професійних і особистісних властивостей майбутніх художників-конструкторів, що виступають основними індикаторами ефективно організації формування досліджуваного явища.

Друге положення визначає, що компетентнісний підхід у дослідженні сприятиме формуванню художньої культури майбутніх художників-конструкторів, оскільки спрямовує професійну підготовку майбутніх фахівців на розкриття потенційних можливостей майбутніх фахівців, становлення сукупності здібностей, властивостей, що сприяють успішній професійній діяльності.

Сутність третього положення полягає в тому, що модель формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів ґрунтується на принципах, вимогах програмно-методичного забезпечення освітнього процесу з метою вдосконалення професійної підготовки майбутніх дизайнерів, характеризується вибором форми організації професійного становлення в освітньому просторі художньої культури за виокремленими компонентами та виражається в розробленні критеріїв, показників, рівнів сформованості досліджуваного явища.

Четверте положення полягає в тому, що складники моделі формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів включають мету, завдання, методологічний, змістовий ресурси, технологічне забезпечення, організаційні форми, методи, які сприяють формуванню художньої культури у майбутніх дизайнерів.

Положення п'яте полягає в тому, що зміст методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів передбачає відбір науково обґрунтованих, структурованих знань, інтерактивні методи навчання, які забезпечують умови для розитку мотивації, активізації творчої художньої професійної діяльності майбутніх дизайнерів.

Шосте положення ґрунтується на тому, що модель формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів, має передбачати:

- використання традиційних, інтерактивних методів навчання, які сприяють стимулюванню навчально-пізнавальної, художньої діяльності;
- моделювання художньої діяльності в процесі професійної підготовки майбутніх дизайнерів шляхом проектування, розв'язання професійних

творчих завдань, оволодіння змістом курсів мистецького спрямування, що забезпечує перетворення прийомів навчальної діяльності студентів у професійні здатності;

– включення майбутніх художників-конструкторів у професійну художню діяльність, що обумовлює відтворення отриманої художньої культури у практичній професійній діяльності;

– зміст навчання, який визначається рівнем розвитку сучасних інформаційних, педагогічних технологій, відповідає вимогам майбутньої професійної художньої діяльності дизайнерів.

Отже, упровадження в процес професійної підготовки майбутніх художників-конструкторів моделі та методики формування художньої культури майбутніх дизайнерів передбачає врахування сутності кожного складника моделі формування досліджуваного явища, серед яких засновничими є: форми та методи навчання, педагогічні умови формування; принципи навчання, формування; критерії, рівні сформованості художньої культури тощо. Вищепредставлені елементи моделі сприяють формуванню художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

Зазначимо, що методика формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів ґрунтувалася на компетентнісному підході. Саме завдяки компетентнісному підходу (Е. Зеєр [13], І. Зимня [14], В. Ягупов [39]), який спрямовує освітній процес на розкриття потенційних можливостей майбутніх фахівців, становлення сукупності здібностей, властивостей, що сприяють успішній професійній діяльності, методика формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів буде носити системний, міждисциплінарний, діяльнісний характер, включати та поєднувати роботу над розвитком кожного з виокремлених компонентів досліджуваного явища (інтеграційний, індивідуальний, процесуальний).

На нашу думку, процес формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів – це складний процес взаємодії викладача та студентів, який передбачає не лише оволодіння теоретичними знаннями

щодо сутності та специфіки художньої культури, але й становлення важливих умінь, навичок, досвіду застосування елементів художньої культури у практичній діяльності.

У дослідженні для реалізації методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів було застосовано розроблений елективний курс «Основи формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів», навчальні дисципліни «Художня культура», «Культурологія», «Історія мистецтв», «Ергономіка», педагогічний гурток «Творча майстерня художника-конструктора».

Основними завданнями методики є:

- засвоєння на лекційних заняттях елективного курсу «Основи формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів» і навчальних дисциплін «Художня культура», «Культурологія», «Історія мистецтв», «Ергономіка» теоретичних знань щодо художньої культури майбутніх художників-конструкторів, що ґрунтувалися на застосуванні бесіди, полілогу, їх поглиблення на практичних заняттях за допомогою дискусій, круглих столів, прес-конференцій, а також під час самостійної роботи студентів;
- набуття на практичних заняттях естетичної свідомості, естетичного смаку, дизайнерських, проектних і творчих умінь у процесі проведення семінарів-презентацій, рольових ігор, вправ, виконання самостійної творчої роботи тощо;
- удосконалення здобутих знань і сформованих умінь під час проведення творчої позааудиторної роботи в межах педагогічного гуртка «Творча майстерня художника-конструктора».

Розглянемо і схарактеризуємо методику формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у професійній підготовці з комплексним упровадженням визначених педагогічних умов.

Метою формувального етапу експерименту була перевірка дієвості розробленої моделі формування художньої культури майбутніх художників-

конструкторів. Експериментальна робота передбачала впровадження визначених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов, які повинні були сприяти оновленню змісту, а також активізації засобів, форм і методів організації освітнього процесу та позааудиторної діяльності студентів експериментальних груп.

Цілеспрямована робота із формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів здійснювалась зі студентами експериментальної групи впродовж трьох років (1–3 курси).

Експериментальну роботу проведено зі студентами групи № 1 – усього 104 особи. Студенти групи № 2 в кількості 102 особи склали контрольну групу, в якій навчання здійснювалося за традиційною програмою, без суттєвих змін і без цілеспрямованої роботи із формування художньої культури.

Формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів відбувалося в сприятливих педагогічних умовах, які забезпечили формування не лише знань, умінь і навичок студентів, але й оптимізували розвиток мотивації, емоційної сфери особистості, творчих здібностей, особистісних характеристик щодо втілення художньої культури в майбутні художні витвори мистецтва.

На теоретико-інтерпретаційному етапі реалізація педагогічних умов здійснювалась в межах елективного курсу «Основи формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів» і на заняттях таких навчальних дисциплін, як «Художня культура» «Культурологія», «Історія мистецтв», «Ергономіка». З цією метою з викладачами зазначених навчальних дисциплін було проведено попередню роботу з ознайомлення їх з метою формувального експерименту, надано методичні рекомендації щодо формування художньої культури студентів під час викладання фахових дисциплін.

Так, перша лекція елективного курсу «Художня культура: сутність і основні категорії» була присвячена розгляду понять «культура», «художня

культура», «художня творчість», «художні цінності», «художній стиль», «художній твір». Разом зі студентами доходили висновку, що формування художньої культури виховання в неї потреби в спілкуванні з мистецтвом вміння оцінювати є необхідним для будь-якої людини. Наголошували на тому, що художня культура є важливим складником професійної діяльності художників-конструкторів, без якого неможливо здійснювати художньо-творчу діяльність, оскільки художня культура сприяє розвитку і реалізації художньо-творчих здібностей, перенесення їх у майбутню професійну діяльність.

Продовженням лекції стала бесіда «Роль художньої культури у становленні особистості», в ході якої студенти розмірковували над тим, яку людину ми вважаємо культурною? Чи кожна людина повинна володіти художньою культурою? Яку роль художня культура відіграє в професійній діяльності художника-дизайнера?

Майбутні художники-конструктори відзначали, що «культурна людина розуміється на творах мистецтва. Вона обізнана з різними його видами: літературним, образотворчим, музичним, хореографічним, театральним, кіно- і фотомистецтвом тощо. Вона по-іншому сприймає довколишній світ, оскільки дивиться на нього крізь призму прекрасного» (Валентина С.). Її підтримала Катерина Ч., яка наголосила на тому, що «художня культура є необхідною якістю будь-якої людини, оскільки вона впливає на її внутрішній духовний світ, вміння розуміти красу довколишнього світу, а це потрібно всім, незалежно від того, де і ким вони працюють. За її допомогою в людини формуються художні цінності, почуття і смак, розвиваються художні здібності». «Спілкуючись із творами мистецтва, – продовжив Сергій В., – людина змінює свої погляди, стає духовно й емоційно збагаченою, здатною до творчого мистецького діалогу, інтерпретації художніх творів».

Щодо майбутньої професійної діяльності, то студенти одностайно відзначали необхідність її сформованості, оскільки ця професія покликана робити довколишній світ більш прекрасним, нести красу в життя кожної

людини. При цьому, вони наголошували на тому, що сьогодні сучасному суспільству потрібний художник-конструктор, який володіє художнім чуттям, творчим мисленням, натхненням, уміє бачити прекрасне в буденному, досягати виразності в художньо-творчій діяльності, тобто із розвиненою художньою культурою.

У межах самостійної роботи студенти повинні були скласти термінологічний словник, у якому, опрацювавши довідкову філософську, мистецтвознавчу літературу й Інтернет-джерела необхідно було дати визначення понять такі поняття, як «художня культура», «художній метод», «художній напрям», «художній образ», «художній смак», «художній стиль», «художня діяльність», «художня творчість» та інших, що сприяло ознайомленню з мистецтвознавчим тезаурусом. Зазначимо, що майбутнім фахівцям пропонувалося ведення такого термінологічного словника впродовж усіх занять.

Інша лекція «Естетичний складник світогляду художника-конструктора» мала на меті ознайомлення майбутніх фахівців із такими поняттями, як «естетичні знання», «естетична свідомість» «естетичний смак», «естетичний ідеал», «естетичні погляди». Наголошувалося на тому, що естетичні знання збагачують світовідчуття людини, поглиблюють світорозуміння, формують естетичний смак, підвищують культуру сприйняття художніх цінностей, розвивають творчі здібності [11, с. 79]. Студенти доходили висновку, що естетична свідомість є духовним фундаментом особистості, що забезпечує духовну єдність і внутрішній взаємозв'язок різних проявів духовного життя людини, і виявляється в естетичному сприйнятті, почуттях, смаках, поглядах, судженнях, оцінках тощо.

Для проведення круглого столу «Естетичне навколо нас» студентів було розподілено на творчі групи, які отримали завдання підготувати доповідь-презентацію про основні естетичні категорії. Так, одна група розповіла про категорії «прекрасне» і «потворне». Вони зазначили, що

«прекрасне» характеризує явище з погляду досконалості, має надзвичайну важливість для гармонізації внутрішньої сутності людини. Воно асоціюється з чимсь «красивим», «чудовим», «витонченим», «чарівним», «привабливим» і викликає позитивні емоції, приносить втіху. «Потворне» виступає естетичним антиподом «прекрасному» й охоплює деформовані, патологічні явища, що позбавлені внутрішньої цілісності, а тому здатні викликати в людини лише негативні емоції й почуття. Аналогами «потворного» виступають, озлоблення, деградація, хвороба, моральна деградація тощо. Проте студенти зазначали, що зображення «потворного» сприяє розумінню людиною «прекрасного» в довколишньому світі, сприяє формуванню естетичної свідомості, естетичного смаку [11, с. 94].

Інша група - презентувала категорії «трагічне» і «комічне». Вони акцентували на тому, що означені категорії властиві для соціальної сфери людського буття, характеризуючи відносини між людьми, їхні життєві позиції і конфлікти. Так, «трагічне» відображає найгостріші життєві ситуації та обставини, які супроводжуються людськими стражданнями, смертю, невідвратною втратою важливих життєвих цінностей. Трагедія викликає співчуття, жалість, сум. Противагою трагічному виступає «комічне», яке відображає соціально та особистісно важливі протиріччя дійсності, що емоційно переживаються з позицій естетичного ідеалу. Переживання комічного має позитивне емоційне забарвлення, і переважно супроводжується сміхом у різних формах його прояву – від легкої усмішки до гомеричного реготу. Комічне виявляється у різних формах – таких, зокрема, як гумор, сатира, іронія [11, с. 96].

Третя група ознайомила з такими естетичними категоріями, як «піднесене» і «нище». Зокрема вони зазначили, що переживання «піднесеного» виявляється у вигляді захвату або прихованого страху від відчуття небезпеки, наприклад, стосовно об'єктів природи та стихійних явищ (гроза, шторм, північне саяво, лісова пожежа, потужний водоспад, виверження вулкана, високі стрімкі гори, глибокі провалля тощо), а також

стосовно соціальних явищ – виявів сили людського духу, вражаючої жертвовності, надзвичайної самовідданості, нехтування смертельною небезпекою заради захисту важливої життєвої цінності тощо. У мистецтві піднесене виражається переважно через грандіозні, масштабні, монументальні, епічні форми: єгипетські піраміди, середньовічні готичні собори, симфонії Л. Бетховена та Д. Шостаковича, фрески Д. Сікейроса, «Герніка» П. Пікассо тощо.

Категорія «нище» протистоїть категорії «піднесене» і характеризується внутрішнім морально-духовним негативом, злом. Ця категорія позначає явища соціальної дійсності, що містять небезпеку для окремих людей, соціальних груп, народів, людства в цілому (війна, рабство, тиранія, фашизм, тоталітаризм, експлуатація), якість безпринципних людських характерів та антигуманних вчинків (підлість, підступність, зрадливість, жорстокість, невдячність тощо) соціальну, психологічну, психофізіологічну залежність (алкоголізм, наркоманія, розпуста), що руйнують цілісність особистості сприяють її розпаду, нерідко перетворюючи її на твариноподібну істоту. В літературі, театрі, кіно нище втілюється через казкові, міфологічні та реальні образи (баба Яга, Коцій Безсмертний, Гобсек, Нерон, Сальєрі та ін.) [11, с. 105].

Метою наступної лекції виступила актуалізація знань майбутніх художників-конструкторів із жанровим розмаїттям мистецтва. Разом зі студентами доходили висновку, що мистецтво є насамперед діяльністю людини, результатом якої є створення художніх творів, призначених для естетичного сприйняття. До жанрів мистецтва належать живопис, скульптура, архітектура, музика, література, театр, кінематограф, фотографія, хореографія, циркове мистецтво, кожний з яких впливає на духовність людини, формування естетичної свідомості, смаку, світосприйняття і які твори викликають естетичні переживання у глядачів, читачів, слухачів. Акцентувалося, що за формою чуттєвого сприймання людини жанри мистецтва можна розрізнити як: слухові (спрямовані на слухове сприйняття

людини: музика, спів), зорові (сприймаються за допомогою зору: архітектура, скульптура, образотворче мистецтво, фотомистецтво тощо), аудіовізуальні (які сприймаються через зір і слух: театр, кіно, балет, цирк тощо).

Для проведення семінару «Варіативність мистецьких жанрів» студенти готували презентації. Вони добирали художні твори, що характеризували той чи той вид мистецтва, який дістався їм унаслідок жеребкування. За допомогою Інтернет-джерел ними добиралися репродукції картин, світлин, архітектурних споруд, скульптур, демонструвалися уривки симфоній, кінофільмів, театральних і балетних постанов тощо. Під час демонстрації того чи того жанру мистецтва, обговорювалися такі питання: Які відчуття викликала презентація? Що хотів автор твору донести до людини? Які емоції Ви відчували? Якій настрій залишився після перегляду? тощо.

Лекція «Вплив сучасного мистецтва на світосприйняття художника-конструктора» сприяла ознайомленню студентів зі специфічними мистецькими напрямками і течіями, виникнення яких розпочалося у другій половині ХХ століття і які виникають до цього часу. Воно характеризується виразом нових мистецьких альтернатив, пошуком нових образів, нових засобів і матеріалів вираження. Розглядалися такі види сучасного мистецтва, як інсталяція, боді-арт, графіті, реклама, білборди, комп'ютерна графіка тощо.

Закріплення знань відбувалося під час дискусії «Сучасне мистецтво: за і проти». Зазначимо, що запропонована тема викликала не тільки зацікавленість студентів, а й заперечливі думки щодо сучасного мистецтва.

Так, Світлана М. зазначила, що «кожна епоха відрізняється творами мистецтва, в яких відображаються художні цінності того чи того періоду, художні смаки, ставлення до довколишнього світу. Тому і наш час повинен відрізнитись і архітектурою, і музикою, і образотворчим мистецтвом. Сьогодні є можливість створювати щось нове, яке не схоже на те, що було раніше».

Її підтримала Жанна В., яка наголосила на тому, «що немає нічого поганого в тому, що люди, які займаються, наприклад, графіті, розписують будинки чи якісь забори, прикрашаючи їх, приховуючи якісь вади. Або займаючись боді-артом, намагаються виразити своє розуміння прекрасного, до того ж ті люди, яким розписують тіло, самі на це погоджуються, ніхто їх до цього не змушує».

За твердженням Дмитра К., «сучасне мистецтво повинно формувати в довколишніх людей, як і в минулому, естетичну свідомість прищеплювати естетичний смак, натомість часто це не відбувається, оскільки «творці» сучасного мистецтва часто не володіють художньою культурою, вирізняються відсутністю художнього чуття. Це ми спостерігаємо і в графіті, коли бачимо непристойності, відчуваємо просте бажання автора чи авторів «заявити» про себе, не несе художньої цінності. Для того, щоб створювати щось нове в мистецтві, необхідно бути обізнаним із видатними творами минулого».

Марія Д. додала до цього, що «часто сучасне мистецтво, навпроти, негативно впливає на людину, спотворює її смак. Це виявляється в тому, що, наприклад, маючи багато грошей, вона купує дорогі речі, одяг, будує «вичурні» будинки, але виявляє при цьому відсутність смаку, що викликає сміх, непорозуміння і навіть осуд з боку довколишніх людей». Наприкінці заняття студенти дійшли висновку, що сучасне мистецтво повинно розвиватися, проте в його основі все ж таки має бути художня культура, яка покликана не потворити світ, а привносити в нього прекрасне.

Наступна лекція «Творчість як основа професійної діяльності художника-конструктора» була присвячена розгляду понять «творчість», «художня творчість», обговоренню значущості творчості в професійній діяльності художника-дизайнера». Студентами зазначалося, що без творчих здібностей неможливо працювати художником-конструктором. Він повинен творчо підходити до виконання будь-якого завдання, пов'язаного з дизайном, незалежно від того, в якій сфері він працює: чи в будівництві, чи в індустрії

моди, або в будь-якій іншій сфері художньо-творчої діяльності. Фахівець, який використовує у своїй діяльності якісь кліше, відомі всім художні зразки не буде цікавий роботодавцям, він не зможе самореалізуватись у професії і не досягне в ній успіхів. Вони наголошували на тому, що творчість є фундаментом професійної діяльності художника-конструктора, без якого неможливий розвиток його естетичної свідомості, естетичного смаку, естетичних здібностей, проектних і дизайнерських умінь тощо.

Завданням самостійної роботи студентів було написати твір-роздум «Творча людина: яка вона», обговорення яких відбулося на практичному занятті у форматі дискусії. Так, Лідія Ф. зазначила, що «творча людина своїми діями і думками не схожа на інших, тому що вона постійно щось придумує, щось творить». На думку Віталія П., «з творчими людьми подекуди буває складно спілкуватися, оскільки вони «перебувають у своєму світі», не реагують на довколишній світ, бувають неадекватними». З ним не погодилася Наталка Л., яка привела приклади зі свого життя, зазначивши, що вона вважає творчою людиною свою подругу, яка постійно щось вигадує, творить, дуже гарно малює і при цьому вона дуже любить спілкуватися і її постійно оточують друзі. Таким чином студенти доходили висновку, що не можна однозначно схарактеризувати творчих людей, вони різні, по-різному поведуться, по-різному виявляють свою творчість, але вони є неординарними, інакше дивляться на світ і можуть це виразити засобами мистецтва.

Лекція «Вплив медіа-засобів на формування художньої культури особистості» мала на меті з'ясування стану обізнаності студентів із сучасними медіа-засобами та їх ролі у формуванні художньої культури особистості, у тому числі й майбутнього художника-конструктора. Розглядалися поняття «технообраз», «віртуальна реальність», «віртуальні артефакти», «художня комунікація», «аудіовізуальна культура»; визначалися естетичні аспекти Інтернету, сутність художньої віртуальної реальності як

засобу розширення сфери естетичної свідомості особистості та бачення картини світу, особливості художньої комунікації в Інтернет-просторі тощо.

Закріплення отриманих на лекції знань здійснювалося під час круглого столу «Віртуальна реальність у мистецтві». Завчасно студентам було запропоновано для обговорення такі питання: Які засоби віртуального мистецтва Ви знаєте? Які можливості використання Інтернет-середовища у формуванні художньої культури? Які недоліки і переваги віртуального світу?

Майбутніми фахівцями відзначалося, що віртуальність сьогодні все більше входить у життя людини. Постійно розробляються різноманітні відеоігри, рекламні відеокліпи, віртуальні ярмарки тощо. Важливими засобами у формуванні художньої культури виступають віртуальні музеї, картинні галереї, Інтернет-бібліотеки, які надають можливість ознайомитись з видатними художніми творами видатних митців минулого і сучасності в галузі архітектури, скульптури, образотворчого мистецтва, переглянути кіношедеври, відвідати різноманітні музичні фестивалі, знайти необхідну інформацію, перевірити свої знання за допомогою онлайн тестів тощо.

На думку студентів, перевагою віртуальної дійсності є і те, що, використовуючи різноманітні Інтернет-програми, людина може випробувати свої художні здібності: створити відеоролик в графічному редакторі або мультфільм, розробити віртуальну листівку власний веб-сайт, написати музику на електронному синтезаторі, написати й обговорити на чатах літературний твір тощо. Проте існує й небезпека в тому, що людина може стати «інтернет-залежно», відірватися від реальної дійсності, перестати помічати прекрасне в довколишньому світі.

У межах самостійної роботи студенти писали есе «Моя майбутня професія», «Творчість у моєму житті», твір-роздум «Мій естетичний ідеал», складала кросворди з художньої культури, інтерпретували вислови видатних митців про мистецтво. Для інтерпретації було запропоновано такі вислови, як:

– Архітектура – музика, застигла в камені (М. Гоголь).

- Гарний живопис – це вже музика (Б. Мікеланджело).
- Гарно вимовлене слово – це музика (К. Станіславський).
- Для мене краса диво з див. Тільки дурні люди не судять по зовнішності. Істинне таїнство життя не в невидимому, а у видимому (Оскар Уайльд).
- Естетика костюма, кімнати, сходів, верстату має аж ніяк не менше значення, ніж естетика поведінки (А. Макаренко).
- Живопис – це німа поезія, а поезія – це сліпий живопис (Леонардо да Вінчі).
- Жодна зовнішня краса не може бути повною, якщо вона не оживлена внутрішньою красою. Краса душі розливається подібно чарівному світлу по тілесній красі (В. Гюго).
- Краса врятує світ (Ф. Достоевський).
- Музика повинна висікати полум'я з людських сердець (Л. Бетховен).
- Стиль – одяг думок (Фінт Честерфілд).
- Таємниці мистецтва найкраще пізнаються потай. Краса, як і мудрість, любить відокремлене покоління (Оскар Уайльд).
- У прекрасному – правда, в правді – краса (Самюель Джонсон).
- У характері, у манерах, у стилі, в усьому найпрекрасніше – це простота (Г. Лонгфелло).

Паралельно з викладанням елективного курсу «Основи формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів» поглиблення теоретичних знань здійснювалося в межах навчальних дисциплін «Художня культура», «Культурологія», «Історія мистецтв», «Ергономіка».

Так, заняття з навчальної дисципліни «Художня культура» було доповнено темою «Соціальні інститути художньої культури», викладання якої здійснювалось у форматі лекції-бесіди. Разом зі студентами обговорювалися такі поняття, як «соціальний інститут», «професійні та самодіяльні художники», «художня критика», «мистецтвознавці», «споживачі мистецтва». У ході обговорення доходили висновку, що професійна підготовка майбутніх художників, у тому числі й художників-конструкторів, відбувається в художніх закладах освіти: коледжах, закладах

вищої освіти. Надалі вони можуть працювати в організаціях, завданням яких є створення та тиражування творів художньої культури, наприклад, у творчих спілках, фірмах звукозапису, книжкових видавництвах, кіностудіях. Самодіяльними художниками, на їхню думку, є ті, які не здобували спеціальної освіти, проте мали можливість навчатися в художній школі чи студії, або мають природний художній талант і потужний творчий потенціал.

До соціальних інститутів, за визначенням студентів, належать також соціальні інститути, в яких зберігаються продукти художньої діяльності, і завданням яких є їх розповсюдження: засоби масової інформації, театри і кінотеатри, музеї, бібліотеки, концертні організації, які можуть відвідувати споживачі мистецтва – глядачі, слухачі, читачі – відповідно до своїх інтересів.

У межах навчальної дисципліни «Культурологія» було проведено семінар-презентацію «Полікультурний образ світу», епіграфом до якого виступив вислів Геракліта: «Розбіжності зближують, різноманітність породжує найпрекраснішу гармонію». Студентів було розподілено на команди, завданням яких було розробити презентації, в яких вони мали представити жанрове розмаїття (архітектура, образотворче, музичне, театральне, кіно-, фото-, балетне, літературне мистецтво) мистецтва Арабомусульманського, Африканського, Індійського, Далекосхідного, Латиноамериканського, Європейського та Північноамериканського культурних регіонів. У ході семінару-презентації студенти відзначали схожість і розбіжності в художній культурі означених культурних регіонів, розмірковували над чинниками, що впливали на її становлення тощо.

Інше заняття «Полікультурна Україна» було присвячене розгляду культурних особливостей етнічних регіонів (мова, традиції, обряди, різні види мистецтва і народна творчість тощо) України.

На заняттях з навчальної дисципліни «Історія мистецтв» було проведено прес-конференцію «Філософи про естетичну свідомість», у якій взяли участь видатні філософи (Сократ, Платон, Арістотель, І. Кант,

Г. Гегель, Р. Декарт), у працях яких висловлено роздуми про естетичну свідомість і її значення у становленні особистості. Інші студенти склали глядацьку аудиторію, які ставили запитання «філософам», уточнюючи їхні погляди чи ставлення до проблеми «естетичного» в житті людини.

У межах навчальної дисципліни «Ергономіка» проводився круглий стіл «Значення ергономіки в життєвому просторі особистості». Під час заняття студенти розмірковували над питанням: Чому в сучасних умовах є дотримання ергономічних вимог до організації життєвого простору людини є важливим? Яким чином ергономіка впливає на побутове і професійне життя людини? Які особливості потрібно враховувати, створюючи дизайн приміщення, побутового обладнання, форми одягу тощо?

У такий спосіб на теоретико-інтерпретаційному етапі експериментальної методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів було зреалізовано всі педагогічні умови, оскільки впродовж як лекційних, так і практичних занять, а також під час виконання самостійної роботи студентами усвідомлювалася необхідність реалізації естетичного складника в майбутній професійній діяльності (перша педагогічна умова), вони залучалися до творчої художньої діяльності професійного спрямування з використанням комп'ютерних технологій (друга педагогічна умова), отримували консультації викладачів щодо підготовки до занять і виконання індивідуальних занять у межах самостійної роботи (третья педагогічна умова).

На практико-зорієнтованому етапі відбувалося відпрацювання практичних умінь і навичок майбутніх художників-конструкторів на заняттях елективного курсу «Основи формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів» і навчальних дисциплін «Художня культура», «Культурологія», «Історія мистецтв», «Ергономіка».

Так, у межах елективного курсу проводилися творчі вправи, рольові ігри, спрямовані на розвиток естетичного смаку, естетичних здібностей,

дизайнерських і творчих умінь студентів, що були визначені показниками сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

З метою розвитку естетичної свідомості, естетичного смаку, естетичних здібностей студентам пропонувалися творчі вправи і завдання: «Відгадай мелодію», «Жива картинна галерея», «Подорожуючи містами світу», «Колаж», «Збери пазл», «Експертиза твору», «Ілюстрація», «Монолог», «Комікси». Наведемо приклади деяких творчих вправ і завдань.

Вправа «Збери пазл»

Мета: розвиток естетичного смаку, естетичних здібностей.

Матеріали: репродукції картин, пазли.

Хід гри:

В аудиторії на дошці вивішувалися репродукції всесвітньо відомих художніх творів: «Народження Венери» (Сандро Боттічеллі), «Дівчина з перлинною сережкою» (Ян Вермеєр), «Створення Адама» (Мікеланджело), «Таємна вечеря», «Мона Ліза» (Леонардо да Вінчі). Студентів було розподілено на п'ять творчих команд, кожна з яких отримала репродукції означених картин, кожна з яких розрізана на 50 пазлів. Завданням команд було якнайшвидше зібрати репродукцію, написати її назву і зазначити автора. Під час збору пазлів панувала весела атмосфера, студенти із задоволенням виконували завдання. Під час обговорення вони відзначили, що було складно працювати тільки через те, що кожний із них намагався скласти найбільшу частину репродукції, подекуди виникали суперечки, до якої саме частини «картини» потрібно віднести той чи той пазл. Також труднощі виникли й під час виголошення автора чи назви картини. Хоча вони всі відомі, але одразу згадати назви і авторів, наприклад «Створення Адама» Мікеланджело або «Дівчина з перлинною сережкою» Яна Вермеєра, студенти не змогли.

Вправа «Колаж»

Мета: розвиток естетичного смаку, естетичних здібностей, проектних, дизайнерських і творчих умінь.

Обладнання: комп'ютери, наявність мережі Інтернету, проектор.

Хід вправи:

На початку заняття студентів повідомили про те, що «колаж» (від фр. collage – наклеювання, аплікація; в англ. – комбінація різнорідних елементів) – це прийом в образотворчому мистецтві, який полягає у створенні живописних або графічних творів шляхом наклеювання на яку-небудь основу предметів і матеріалів, що відрізняються від основи за кольором і фактурою. Поєднання різнорідних матеріалів у колажі дозволяє досягти ефекту несподіванки й емоційної насиченості твору [23, с. 124]. Творчі команди завчасно отримали завдання підготувати колаж за певною тематикою: «Підводне царство», «Гірська країна», «Місто в пустелі», «Помешкання Богів Олімпу», «Космічна країна». Вони повинні були віднайти в Інтернеті необхідні для виконання завдання пейзажі, скульптури, архітектурні споруди або намалювати їх за допомогою графічного планшету, використовуючи програми «Photoshop», «Corel Draw» та інші створити щось незвичне, якого насправді не існує. До того ж їм було запропоновано дібрати музику, яка відповідатиме їхньому творінню, підсилювати емоції глядачів. Наприкінці заняття було обрано найкращий, за визначенням студентів, колаж.

Для розвитку естетичного смаку, естетичних здібностей і творчих умінь майбутніх художників-дизайнерів проводилися творчі вправи: «Намалюй настрій», «Діалог з картиною», «Розмова з портретом», «Застигла мить», «Пори року», «Опис навпаки», «Художній календар», «Космічний дорожній знак», «Фантастична тварина», «Мозаїка», «Реставрація картини».

До проведення заняття «Застигла мить», студенти повинні були в межах створених творчих груп обрати для себе напрям мистецтва (музика, архітектура, скульптура, образотворче, театральне, кіно-, фото- мистецтво) і розповісти про найбільш видатних його представників. Майбутні художники-дизайнери добирали за допомогою Інтернет джерел цікаві факти з життя митців, демонстрували їхні твори, уривки із фільмів, спогадів сучасників тощо.

На іншому занятті майбутнім художникам-конструкторам було запропоновано намалювати композицію з чотирьох «картин», що виникали в їхній уяві під час прослуховування музичного твору Антоніо Вівальді «Пори року». На початку заняття студенти слухали твір, робили нотатки щодо настрою, почуттів, асоціацій, що виникали в них під час звучання музики. Надалі їм надавалася година для відтворення цих асоціацій. Наприкінці заняття роботи студентів демонструвалися в аудиторії і кожний бажаючий мав змогу розповісти про свої почуття, відповідаючи на такі запитання: Чи сподобався твір Антоніо Вівальді? Чому? Які почуття викликала у Вас музика? Чи залишалися ці почуття однаковими впродовж звучання твору? Які асоціації виникали? Так, деякі з них зазначали, що музика чудово передає відтінки природи, зі зміною кожної пори року змінювався їхній настрій: від світлого й радісного до сумного, тривожного. Інші наголошували, що в них виникала асоціація з життям людини: від дитинства (весна) – до старості (зима). Під час обговорення всі студенти відзначали, що така музика не може нікого залишити байдужим, змушує замислитися над плинністю життя тощо.

Метою творчого конкурсу «Художній календар» було розвиток естетичного смаку, естетичних здібностей, дизайнерських і творчих умінь. Студентам було запропоновано, об'єднавшись у творчі команди, розробити дизайн «Художнього календаря», обравши для себе певний жанр мистецтва. Так, було представлено «календарі», присвячені видатним акторам, художникам, скульптурам, кінофільмам, літературним героям, письменникам. Під час презентації календарів майбутні художники-конструктори обґрунтовували, чому саме той чи той жанр мистецтва вони обрали для «календаря», з якими порами року асоціюються в них представлені образи, повідомляли цікаві факти з біографії своїх героїв або історії виникнення твору.

На іншому занятті проводилася творча вправа «Мозаїка».

Мета вправи: розвиток творчої уяви, фантазії, естетичного смаку, творчих і дизайнерських умінь.

Матеріали: набір розрізаного кольорового картону, проектор.

Хід заняття:

Студентам, які були розподілені на творчі команди, було запропоновано скласти мозаїку придуманої картини, використовуючи будь-який сюжет. Для цього їм надавалися різноманітні геометричні фігури (коло, трикутники, прямокутники, овали тощо), вирізані з картону різного кольору. Їхнім завданням було придумати історію і відтворити мозаїку її завершення. По закінченню роботи кожна команда презентувала складену мозаїку на проекторі. Інші студенти повинні були відгадати, що саме зображено. Надалі «автори» мозаїки розповідали свою історію. Глядачі оцінювали, чи збіглися їхні уявлення, чи змогли «автори» відтворити свій задум, які почуття викликає презентована мозаїка, наскільки вдало дібрано кольори тощо.

З метою розвитку дизайнерських умінь студентів пропонувалися творчі конкурси: «Презентація фірми», «Реклама», «У світі моди», «Паркова скульптура», «Незвичайний ландшафт» тощо.

Конкурс «У світі моди»

Мета: розвиток естетичного смаку, естетичних здібностей, проектних, дизайнерських і творчих умінь.

Хід заняття:

Завчасно, за тиждень, майбутні художники-конструктори отримали завдання розробити одяг для показу розробленої ними «колекції» на подіумі у «Будинку високої моди». Обмежень у виборі матеріалу для розробки дизайну одягу не було. Студенти повинні були продумати образ «моделі», одяг, який вона буде демонструвати, дібрати відповідні зачіску й аксесуари, музику, під яких вона буде виходити тощо. Зазначимо, що «показ» виявився дуже цікавим. Студенти ретельно підготувалися до заняття і підготували дуже цікаві моделі, виявивши неабияку фантазію й естетичний смак. Вражала різноманітність матеріалів, з яких було вироблено одяг. Так, одна з

команд виготувала плаття з повітряних кульок різного кольору і різної форми та розміру, інша – «пошила» одяг із пакетів для сміття, застосовуючи в якості кріплення деталей та аксесуарів кольорову проволочку, ще одна команда зробила дизайн із кришечок з-під напоїв. Під час обговорення студенти відзначали, що найбільші труднощі викликав саме вибір дизайнерського стилю, оскільки вони намагалися розробити одяг, який буде привабливим, незвичним і водночас не вульгарним. Вони отримали задоволення від такого творчого завдання, їм було дуже цікаво і весело працювати, хоча й виникали певні суперечки у виборі матеріалу, розробки одягу, доборі відповідних аксесуарів.

Завданням для проведення конкурсу «Презентація фірми» стала розробка іміджу фірми. Студенти повинні були придумати, чим саме буде займатися їхня «фірма», розробити логотип, продумати обстановку офісу фірми, розробити форму для співробітників, або окремі деталі, які будуть відрізняти її співробітників, зробити рекламу продукції. Підготовка і проведення такого заняття сприяло розвитку естетичного смаку студентів, а також проектних, дизайнерських і творчих умінь.

Крім занять елективного курсу «Основи формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів», поглиблення знань студентів щодо варіативності художньої діяльності і розвиток виокремлених умінь здійснювалося під час занять навчальних дисциплін.

Так, у межах навчальної дисципліни «Художня культура» було проведено заняття «Сучасне візуальне мистецтво», для проведення якого творчі команди готували інформацію й добирали презентації з прикладами сучасного вуличного мистецтва, найбільш відомими творами фотомитців, незвичними скульптурами.

Наприклад, одна з творчих команд розповіла про види сучасного вуличного мистецтва й навела приклади: графіті (розпис будинків, прогонів на поверхах, ліфтів, вбиралень тощо), боді арт (мистецтво прикрашати тіло,

до якого належать макіяж, татуювання, пірсінг, менді і, власне, бодіпейнтінг (мистецтво розпису тіла), мурали (картини на стінах).

Інша команда ознайомила із творами найбільш відомих фотохудожників, зокрема таких, як: Ансель Адамс, Брассаї, Анрі-Картєс Брессон, Джеррі Гіоніс, Брайан Даффі, Роберт Капа, Юсуф Карш, Грегорі Колберт, Доротея Ланж, Анна-Лу «Енні» Лейбовіц, Джеррі Уелсман та ін.

Третя команда презентувала 10 незвичайних будівельних споруд у світі: танцюючий будинок (Прага, Чехія), кубічні будинки (Роттердам, Нідерланди), готель Hang Nga (Далат, В'єтнам), Центральна бібліотека (Канзас-Сіті, США), «Лісова спіраль» (Дармштадт, Німеччина), «Кривий будинок» (Сопот, Польща), будинок-корзина (Ньюарк, США), Палац Фердінан Шевальє, або Ідеальний палац (Отрив, Франція).

Четверта команда ознайомила зі скульптурами-ілюзіями, які викликають здивування у глядачів через незрозумілість того, як можна досягти ефекту, який вони створюють. Ці скульптури встановлені в різноманітних куточках світу і приваблюють туристів: «Сила Природи» (Лоренцо Куїнн, Великобританія, США, Монако і Сінгапур), «Висока нота» (Олександр Лідаговський, Черкаси, Україна), «Рівновага» (Олександр Лідаговський, Київ, Україна), «Балансуюча людина» (Ніколя Лаваренн, Франція), «Апельндорські діви» (Елізабет Штинстра, Нідерланди), «Візьми мою блискавку, але не чіпай мій грім» (Алекс Чіннек, Великобританія), «Скульптура гігантського немовляти» (Марк Квінн, Сінгапур), «Літаючі діаманти» (Ніл Доусон, Австралія), «Балансуюча скульптура» (Джерзі Кедзіора, Флорида, США), «Сходи в небо» (Девід МакКракен, Австралія).

На заняттях з навчальної дисципліни «Культурологія» проведено рольову гру «Знімальний майданчик», «Фестиваль культур».

Так, під час рольової гри «Знімальний майданчик», в межах «знімальної групи» студенти розподілялися по ролях: головний режисер, сценаристи, актори, оператори, художники-декоратори, художники-костюмери, художники-гримери, актори, композитори тощо. Їхнім завданням

було «зняти фільм» у найбільш відомому стилі (вестерн, бойовик, комедія, мелодрама тощо) однієї з країн (США, Франція, Україна, Мексика, Японія, Індія), яка їм дісталася шляхом жеребкування. Наприкінці заняття вони повинні презентували глядачам «трейлер», який анонсував прокат фільму.

Під час проведення «Фестивалю» творчі команди представляли «День країни», яку вони обирали самостійно, знайомлячи глядачів з найбільш видатними діячами мистецтва і їхніми творами, танками, обрядами, традиціями тощо

У межах навчальної дисципліни «Історія мистецтв» – віртуальні екскурсії «Сім чудес світу», «Сім чудес України», всесвітньо відомими музеями мистецтв тощо.

Також було проведено інтелектуальну гру «Розумники і розумниці».

Мета: поглиблення знань щодо мистецького тезаурусу, жанрів мистецтва.

Матеріал: репродукції відомих картин, фрагменти кінофільмів, уривки з літературних, музичних, хореографічних творів, світлини із зображенням скульптур, архітектурних споруд тощо.

Хід заняття:

Кожна команда виставляла одного представника, який повинен був представляти її в конкурсі. Було обрано такі номінації: «Картини», «Скульптури», «Симфонії», «Естрада», «Література», «Кіно», «Балет», «Архітектура». Кожен гравець обирав номінації і відповідав на запитання. Команда мала право протягом хвилини надати йому допомогу.

На заняттях з навчальної дисципліни «Ергономіка» студенти виконували навчально-дослідні завдання: «Обкладинка книжки», «Ілюстрація літературного твору», створення творчих композицій «Мій світ», «Уявний світ», «Місто майбутнього».

У такий спосіб на заняттях елективного курсу «Основи формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів» і навчальних

дисциплін «Художня культура» «Культурологія», «Історія мистецтв», «Ергономіка» реалізовувалися всі педагогічні умови.

Третій – індивідуально-творчий етап передбачав залучення студентів до педагогічного гуртка «Творча майстерня художника-конструктора», заняття якого проводились у позанавчальний час у форматі тренінгу творчості. У межах гуртка здійснювалися екскурсії видатними місцями міста, відвідування художніх музеїв, театрів, проведення позааудиторних заходів «Музичний калейдоскоп», «Мистецький брейн-ринг», творчих вправ, конкурсів, вікторин, розгадування кросвордів, ребусів, шарад, захист проектів, організовувалися виставки студентських робіт тощо.

Під час проведення тренінгових занять викладач виконував роль тренера, який допомагав студентам усвідомити суть завдання, знайти способи його розв'язання, розвивати власну активність, навчити працювати в команді. Студенти виконували вправи, які передбачали прояв їхніх естетичних здібностей, розвиток творчої уяви, фантазії.

Так, метою вправи «Намалюй творчість» було усвідомлення студентами сутності творчості. Учасники сідали в коло, в центрі якого лежали аркуші паперу, фарби, фломастери. Їм пропонувалося намалювати власне розуміння творчості. По завершенні вправи кожний з учасників розповідав про свій малюнок, як він розуміє, що таке «творчість», наводили приклади людей, які на їхню думку, найбільше відповідають їхньому уявленню про творчість. Інші учасники ставили уточнювальні деталі. Наприкінці заняття проводилося обговорення сутності творчості, її значення в житті людини в цілому й професії художника-конструктора зокрема.

Вправа «Божевільний архітектор» [22, С. 201].

Мета: розвиток творчих умінь, творчого мислення.

Матеріали: папір, простий олівець, кольорові олівці або фарби, пензлі.

Хід вправи: Інструкція: «Давайте намалюємо будинок. Але перед тим як приступити до цього завдання, оберіть 10 будь-яких слів. Уявіть, що вам, як архітекторові, замовили проект будинку, але замовник виставив 10

обов'язкових вимог. Це і є обрані слова. Тут може бути що завгодно, наприклад, «апельсин» – дах вашого будинку може бути помаранчевим, «тарілка» – зробіть круглі вікна у ванній тощо. Малюючи на папері, одночасно уявляйте, як це могло б виглядати в реальному житті».

По завершенню вправи студенти демонстрували свої малюнки і розповідали про них історію.

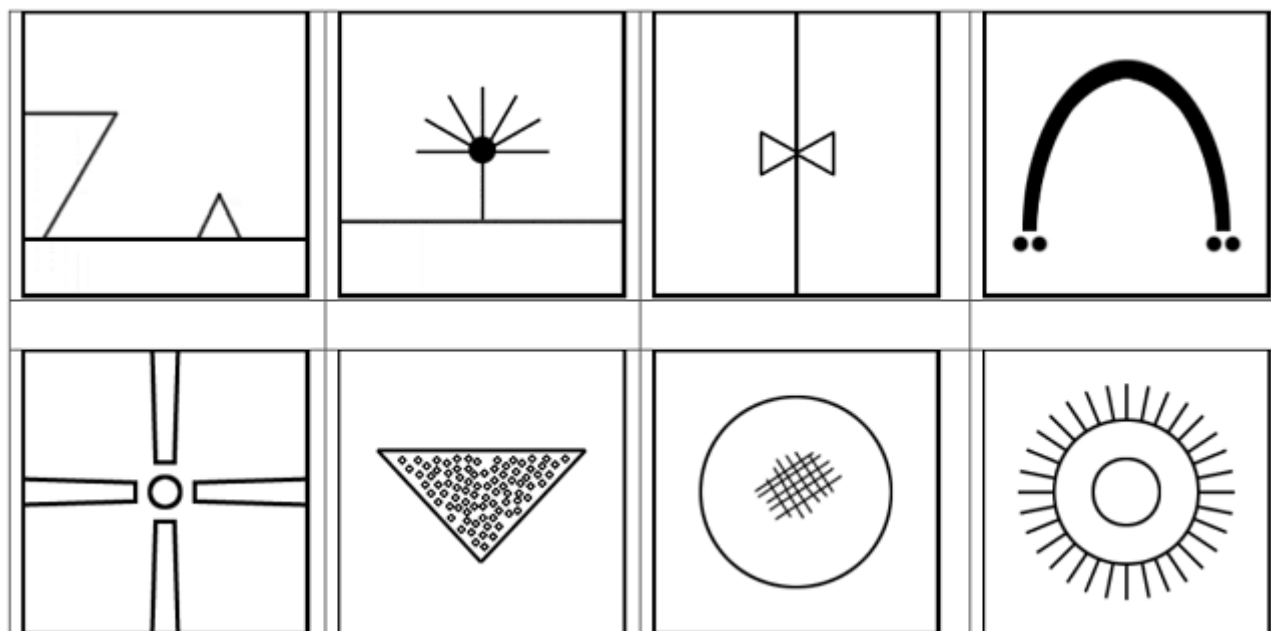
Вправа «Загадкові «друдли» [22, С. 199].

Мета: розвиток творчого мислення, уяви та креативності.

Матеріал: заздалегідь підготовлені малюнки «Друдли»

Хід вправи:

На початку вправи студентам надавалась така інформація: друдл (або англійською droodles) – це цікавий винахід американського автора-гумориста Роджера Прайса і креативного продюсера Леонарда Стерна, запропонований ними в 1950-х роках. Назва droodle є комбінацією трьох слів «doodle» (каракулі), «drawing» (малюнок) і «riddle» (загадка). Суть винаходу полягає в тому, що людині пропонується описати зображення, яка має множинні значення.



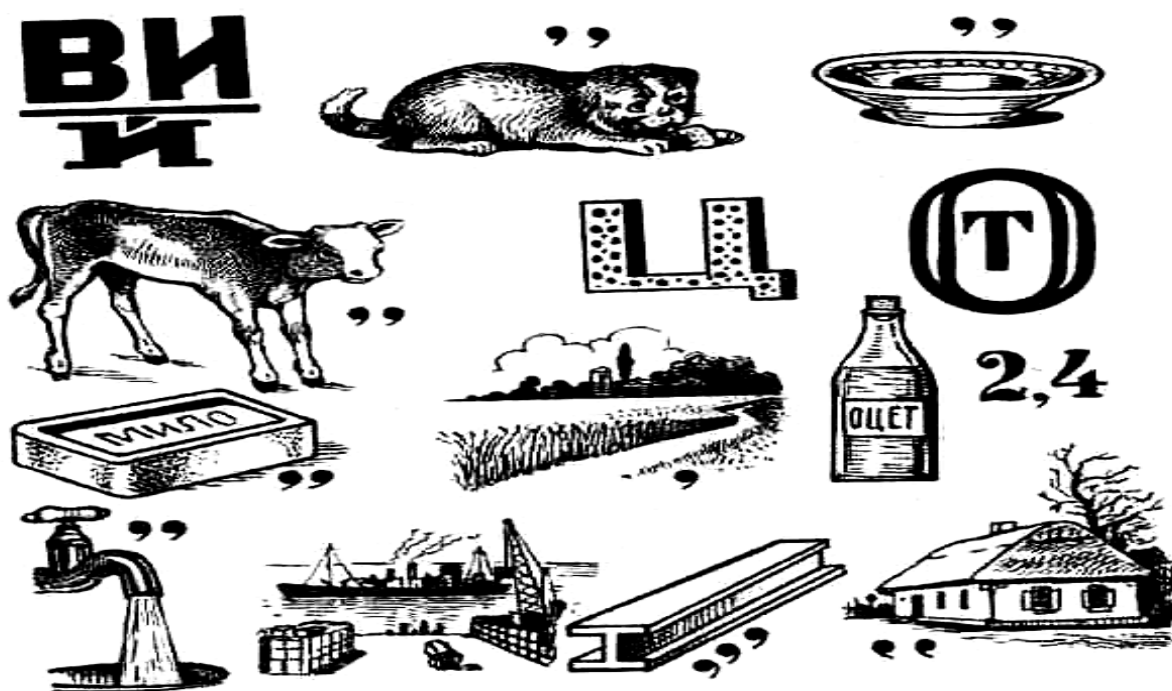
Завдання студентів полягало в тому, щоб, дивлячись на малюнки, запропонувати максимальну кількість можливих варіантів зображення.

По закінченні вправи обиралися студенти, які назвали найбільшу кількість цікавих і незвичних варіантів зображення.

Вправа «Відгадай ребус»

Мета: розвиток кмітливості, творчої уяви.

Хід заняття: Студентам пропонувалося розгадати ребус, внаслідок чого вони повинні були прочитати вислів народного художника І. Грабаря про значення одного з жанрів живопису.



«Найвище мистецтво – мистецтво портрета» (І. Грабарь)

Також у межах педагогічного гуртка було проведено позанавчальний захід «Музичний калейдоскоп», метою якого було поглиблення знань студентів із сучасними видами музичного мистецтва.

Завчасно кожна з творчих груп отримала завдання дібрати інформацію про сучасні музичні течії та різновиди їх стилів: поп музика (диско, транс, хаус, техно, фанк, нова хвиля), рок (хард-рок, поп-рок, фолк-рок, панк-рок, психоделічний рок, хеві метал, треш), хіп-хоп (фанк, джаз, реггі, соул, ритм-н-блюз, реп). Студенти розповідали про історію виникнення музичного

жанру, демонстрували уривки з найбільш відомих творів, презентували світлини популярних їх виконавців.

Наприкінці заняття було проведено гру «Відгадай мелодію», основним завданням якої було вгадати уривок пісні або композиції, що звучала, назвати відповідний музичний стиль і виконавця.

Інший захід «Мистецький брейн-ринг» передбачав змагання студентів у прояві знань щодо творів мистецтва. Було обрано дві команди гравців, основним завданням яких було правильно, повно і швидко відповісти на запитання ведучого, які стосувалися різноманітних жанрів мистецтва. Брейн-ринг передбачав проведення 3 турів: «Вірю – не вірю», «Архітектура», «Жанри мистецтва».

Значна увага на заняттях педагогічного гуртка приділялася проектній діяльності майбутніх художників-конструкторів. Студенти об'єднувалися в мікрогрупи по 2-3 особи й обирали тему проекту. Наприклад, це були проекти, пов'язані з побутом людини («Спальня», «Робочий кабінет», «Ігрова кімната», «Гостинна», «Їдальня», «Кухня» тощо) або з місцями відпочинку («Кафе», «Пляж», «Дача», «Мій сад», «Парк розваг» тощо).

Надалі вони визначали, які люди будуть мешкати в будинку, приміщення якого розроблялися, ураховуючи їх темперамент, стиль життя, місце роботи, вподобання тощо. В Інтернет мережі розглядали пропоновані дизайнерські роботи предметів побуту (столи, стільці, крісла, дивани, шафи, акваріуми, вази, світильники тощо), які можна було взяти за основу.

Під час другого етапу – розробки проекту, студенти визначалися з формою приміщення, матеріал, з яких буде вироблено дизайнерські вироби, продумували освітлення, колір стін, які твори художнього або ужитково-прикладного мистецтва будуть використовуватися. Потім виготовлявся комп'ютерний проект дизайн-проекта.

На останньому етапі – відбувався захист проекту, під час якого студенти мали прорекламувати свій проект-дизайн, зазначивши його переваги. Журі (викладачі коледжу) і студенти глядачі повинні були оцінити

представлений проект, його оригінальність, зручність, вартість і т. ін. У такий спосіб майбутні художники-конструктори проходили всі етапи виконання художньо-конструкторського проекту, закріплюючи необхідні знання та вміння, формуючи важливі якості майбутнього дизайнера.

Крім виконання групових проектів, кожний студент представляв індивідуальний проект у вигляді реферату-доповіді, яку готував самостійно («Храми Індії», «Храми Далекого Сходу (Китай, Корея, Японія)», «Паркова архітектура Версалю», «Ландшафт японського саду» та ін.), або віртуальну екскурсію по відомих художніх музеях світу і України. Презентували свої проекти студенти на заняттях педагогічного гуртка, під час обговорення яких відповідали на запитання інших студентів.

2.3. Результати прикінцевого етапу експерименту з формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки та їх аналіз

Результати наукових розвідок проблеми дослідження художньої культури майбутніх художників-конструкторів дозволили з'ясувати, що ефективним підходом до формування художньої культури майбутніх дизайнерів є застосування моделі та методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі їх професійної підготовки, які, на нашу думку, забезпечують процес вивчення та формування досліджуваного явища, базуючись на компетентнісному підході, охоплює всі його складові та відповідає цілям та змісту професійної освіти.

Для перевірки результативності формувального експерименту, підведення його підсумків, проведення контрольного зрізу було використано різноманітні методи педагогічного дослідження, що й на констатувальному етапі експерименту.

Зміни рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки на

прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи визначено за ступенем прояву всіх показників професійного, естетичного, технологічного критеріїв.

За показником «мистецький тезаурус» отримано такі дані: у 15,4% студентів ЕГ та 5,9% студентів КГ цей показник проявився на високому рівні. В 66,3% студентів ЕГ та 17,6% - КГ виявлено задовільний рівень. Низький рівень виявлено у 18,3% студентів ЕГ та 76,5% - КГ.

За показником «професійно-зорієнтовані знання основ композиції, основ ергономіки» результати розподілено наступним чином: високий рівень виявило 15,4% респондентів ЕГ та 7,8% - КГ. Задовільний рівень у 67,3% в ЕГ та 18,6% у КГ. 17,3% студентів у ЕГ та 73,6% у КГ виявили низький рівень цих знань.

Зміни відбулися за показником «знання основ комп'ютерного проектування», а саме: на високому рівні опинилось 12,5% студентів ЕГ та 6,9% – КГ. На задовільному рівні стало 62,5% та 22,5% студентів відповідно ЕГ та КГ, у яких на недостатньому рівні розвинуто ці знання. Низький рівень виявлено у 25 % студентів ЕГ та 70,6% – КГ, у яких сформовані ці знання.

Аналіз результатів ступеня прояву показників за професійним критерієм сприяв з'ясуванню рівня сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки на прикінцевому етапі формувального експерименту, що представлено в таблиці 2.8.

За показником «естетичний смак» діагностовано такий результат: на високому рівні було 12,5% студентів ЕГ та 4,9% – КГ; на задовільному– у 55,8% студентів ЕГ та 15,7% - КГ; на низькому рівні у 31,7% студентів ЕГ та 79,4% – КГ.

У 8,7% респондентів ЕГ та 3,9% - КГ зафіксовано високий рівень прояву за показником «естетична свідомість». На задовільному рівні стало 63,5% респондентів ЕГ та 16,7% – КГ, а також на низькому рівні – 27,8% студентів ЕГ та 79,4% - КГ.

За показником «естетичні здібності» зафіксовано в 10,6% студентів ЕГ та 5,9% - КГ високий рівень. 56,7% студентів ЕГ та 20,6% – КГ були на задовільному рівні. 32,7% студентів ЕГ та 73,5% – КГ виявили низький рівень.

Отримані результати ступеня прояву показників за естетичним критерієм, дозволили визначити рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки, що відображено у таблиці 2.8.

Розподіл респондентів за ступенем прояву художньої культури за показником «проектні вміння» виявився таким: високий рівень – 14,4% - ЕГ та 8,8% - КГ; задовільний рівень – 68,3% - ЕГ та 16,7% - КГ; низький рівень – 17,3% - ЕГ та 74,5% - КГ.

За показником «дизайнерські вміння» було отримано такі результати: високий рівень – 16,3% - ЕГ та 9,8% - КГ; задовільний рівень – 60,6% - ЕГ та 18,6% - КГ; низький рівень – 23,1% - ЕГ та 71,6% - КГ.

Розподіл студентів за рівнями за показником «творчі вміння» виявився таким: високий рівень - 15,4% - ЕГ та 7,8% - КГ; задовільний рівень - 70,2% - ЕГ та 20,6% - КГ; низький рівень - 14,4% - ЕГ та 71,6% - КГ.

За результатами ступеня прояву показників за технологічним критерієм було визначено рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки, що представлено у таблиці 2.8.

З таблиці 2.8 видно, що для більшості респондентів ЕГ за професійним критерієм притаманний задовільний рівень (65,4%). Низький рівень виявило 20,2% студентів, а високий – 14,4%. Дані у КГ виявились іншими: високий рівень – 6,9%, задовільний – 19,6%, низький – 73,5%.

За естетичним критерієм 58,6% майбутніх художників-конструкторів в ЕГ виявили задовільний рівень сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки (в КГ – 17,6%).

Низький рівень у 30,8% студентів ЕГ (в КГ – 77,5%), а високий рівень у 10,6% студентів ЕГ (в КГ – 4,9%).

За технологічним критерієм отримано такі дані: 15,4% студентів ЕГ високого рівня (в КГ – 8,8%), 66,3% студентів ЕГ задовільного рівня (в КГ – 18,6%), 18,3% студентів ЕГ низького рівня (в КГ – 72,6%).

Таблиця 2.8

Середньоарифметичні дані рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи

Рівень Група	Високий		Задовільний		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
За професійним критерієм						
ЕГ	15	14,4	68	65,4	21	20,2
КГ	7	6,9	20	19,6	75	73,5
За естетичним критерієм						
ЕГ	11	10,6	61	58,6	32	30,8
КГ	5	4,9	18	17,6	79	77,5
За технологічним критерієм						
ЕГ	16	15,4	69	66,3	19	18,3
КГ	9	8,8	19	18,6	74	72,6

Отриманий результат свідчить про результативність експериментальної роботи із формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки.

У таблиці 2.9, рис. 2.3 подано загальні дані рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи.

Таблиця 2.9

Загальні рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи

Рівень Група	Високий		Задовільний		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
ЕГ	14	13,5	66	63,5	24	23,0
КГ	7	6,9	19	18,6	76	74,5

Представлений у таблиці 2.9 та рисунку 2.3 результат, дозволив дійти висновку, що в ЕГ зафіксовано 13,5% студентів із високим рівнем сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки (у КГ - 6,9%); 63,5% студентів ЕГ, які виявили задовільний рівень (у КГ – 18,6%). Низький рівень сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки залишився у 23% студентів ЕГ (у КГ - 74,5%).

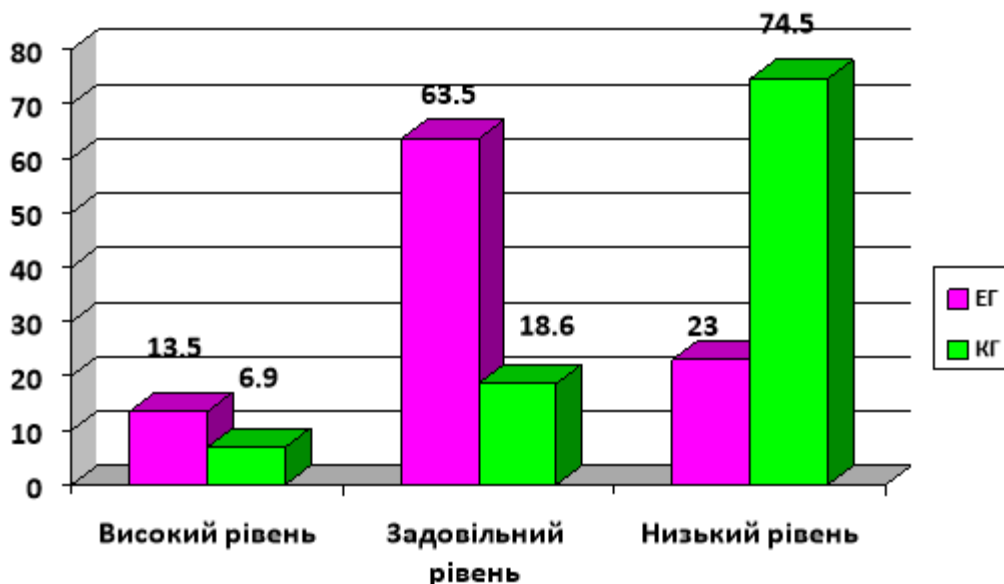


Рис. 2.3. Сформованість художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи (%)

На підставі аналізу отриманих даних вже за трьома критеріями можемо ще раз переконатися в тому, що апробація моделі формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки дала позитивні результати.

З таблиць 2.7, 2.9 видно, що показники рівнів сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки на констатувальному та прикінцевому етапах дослідно-експериментальної роботи значно підвищилися в ЕГ. У КГ показники майже змінилися незначно. Так, на 6,8% збільшилася кількість респондентів ЕГ із високим рівнем (у КГ на 1%); на 50% - з задовільним рівнем (у КГ – на 6,8%); на 56,8% зменшився показник низького рівня в ЕГ (у КГ – на 7,8%).

Представимо математичну обробку одержаних результатів формувального експерименту. Метою опрацювання його результатів за допомогою статистичних методів було встановлення розбіжності кінцевого стану рівня сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки (після проведення експериментальної роботи) експериментальної та контрольної груп.

Розрахунок емпіричного значення χ^2 на прикінцевому етапі формувального експерименту ($\chi_{емп\ \phi}^2 =$) здійснювався за такою же формулою та алгоритмом, як і на констатувальному етапі.

$$\chi_{емп\ \phi}^2 = N \cdot M \cdot \sum_{i=1}^L \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M} \right)^2}{n_i + m_i},$$

де $N = 100$, $M = 100$, $L = 3$, $n=(13,5;63,5;23)$, $m=(6,9;18,6;74,5)$.

Проміжні розрахунки наведено в додатку Б (таблиця Б.2).

Емпіричне значення критерію χ^2 на прикінцевому етапі формувального експерименту $\chi_{емп\ \phi}^2 = 53,89$. Тобто, емпіричне значення

критерію χ^2 порівняння експериментальної та контрольної групи на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи більше за критичне значення ($53,89 > 5,99$). Таким чином, достовірність розбіжностей характеристик контрольної та експериментальної груп стосовно рівня сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки після формувального експерименту складає 95%.

Щоб бути більш впевненими, що саме за рахунок проведеного експерименту виникла позитивна динаміка в рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки в експериментальній групі студентів, додатково визначено емпіричне значення критерію χ^2 порівняння експериментальної групи на констатувальному етапі та після проведення формувального експерименту (прикінцевому етапі). Емпіричне значення критерію χ^2 такого порівняння згідно розрахунку, що представлено в додатку Б (таблиця Б.3) складає 66,14, що є більше за критичне значення критерію χ^2 ($66,14 > 5,99$). Таким чином, з ймовірністю 95% можна стверджувати, що в результаті формувального експерименту відбулися позитивні зміни в рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки в експериментальній групі.

Також було визначено емпіричне значення критерію χ^2 порівняння контрольної групи на констатувальному етапі та прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи. Емпіричне значення критерію χ^2 такого порівняння у контрольній групі складає 1,99, що є менше за критичне значення $\chi_{0,05}^2 = 5,99$ ($1,99 < 5,99$) (розрахунки представлено в таблиці Б.4 додатку Б). Отже, в контрольній групі за період проведення формувального експерименту не відбулися значні зміни в рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної

підготовки, тому що не проводилась цілеспрямована експериментальна робота з досліджуваної теми.

Отже, з дев'яносто п'яти відсотковою ймовірністю можна стверджувати, що зміни, які відбулися в рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки експериментальної групи є достовірні, статистично значущі та відбулися внаслідок апробації відповідної моделі.

Висновки до другого розділу

В результаті проведення констатувального етапу експерименту було виявлено недостатній рівень сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів та її складових. Установлено, що більша половина студентів досягли низького рівня сформованості художньої культури за професійним критерієм, майже десята частина респондентів показала – задовільний рівень і лише десята частина опитаних – високий рівень. За естетичним критерієм, було показано високий рівень сформованості художньої культури, його досягла найменша частина досліджуваних, задовільний рівень демонструвався у десятої частини респондентів і низький рівень – у значної кількості студентів. Стосовно рівня сформованості художньої культури майбутніх дизайнерів за технологічним критерієм виявлено, що десята частина досліджуваних мають високий рівень, більша половина респондентів – низький рівень і десята частина студентів мають задовільний рівень сформованості.

Результати формувального та контрольного етапів експерименту довели, що розроблена модель та методика формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів стала дієвою передумовою становлення досліджуваного явища. Результати апробації моделі та методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів підтвердили їх високу результативність. Після формувального експерименту у студентів експериментальної групи виявлено позитивну динаміку рівнів сформованості

художньої культури та її складових. Установлено статистично значущі відмінності між результатами першого та другого зрізів, які відображають зниження кількості студентів із низьким і підвищення кількості досліджуваних із високим рівнями сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів. У контрольній групі статистично значущих відмінностей у рівнях сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів до та після формувального експерименту зафіксовано не було.

Результати дослідження засвідчили, що впровадження запропонованої моделі та методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у межах формувального експерименту позитивно вплинуло на підвищення рівня сформованості художньої культури майбутніх дизайнерів.

Список використаних джерел до другого розділу

1. Аліксійчук О. С. Використання активних форм і методів навчання на уроках світової художньої культури / О. С. Аліксійчук // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. – Кам'янець-Подільський : ПП Д. Г. Зволейко. – 2011. – Вип. 7. – С. 232–237.
2. Антонова О. Є. Базові знання з педагогіки: становлення, розвиток, технологія формування : монографія / О. Є. Антонова. – Житомир : ЖДПУ, 2003. – 208 с.
3. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе и его закономерные основы и методы : учеб.-метод. пособие / С. И. Архангельский. – М. : Высшая школа, 1980. – 368 с.
4. Белоус И.А. Основы компьютерного проектирования и моделирования радиоэлектронных систем. Учебная программа / И.А. Белоус. – Владивосток, 2014. – 15 с.
5. Беспалько В. П. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов / В. П. Беспалько, Ю. Г. Татур. – М. : Высш. шк., 1989. – 141 с.
6. Богатирьова Г. А. Формування художньої культури майбутніх учителів праці засобами народного мистецтва : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Г. А. Богатирьова. – Кривий Ріг, 2007. – 326 с.
7. Будникова О. В. Развитие художественной культуры студентов в процессе профессиональной подготовки : на примере изучения дисциплин дизайнерского цикла : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / О. В. Будникова. – Курск, 2006. – 224 с.
8. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 384 с.
9. Докучаєва В. В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі : монографія / В. В. Докучаєва. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 304 с.

10. Дударева Н. В. Проблемы формирования художественной культуры личности в современном социально- культурном пространстве / Н. В. Дударева, Р. А. Литвак // Вестник культуры и искусств. – 2015. – № 1 (41). – С. 139-144.
11. Эстетика : навч. посіб. / Л. В. Анучина, О. К. Бурова, О. В. Уманець, О. В. Шило; за ред. Л. В. Анучиної, О. В. Уманець. – Х. : Право, 2010. – 232 с.
12. Зайцева А. В. Закономірності формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики / А. В. Зайцева // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2015. – Вип. 18. – С. 97-101.
13. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход / Э. Ф. Зеер // Образование и наука. – 2004. – № 3 (27). – С. 44–49.
14. Зимняя И. А. Компетентность человека – новое качество результата образования / И. А. Зимняя // Проблемы качества образования. Кн. 2. Компетентность человека – новое качество результата образования : Материалы XIII Всероссийского совещания. – М., Уфа, 2003. – С. 4–15.
15. Карпова С. Н. Компоненти, критерії оцінки, показники та рівні сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів / С. Н. Карпова // Науковий огляд. – 2014. – Т. 2. – № 1-2. – С. 64-70.
16. Карпович Л. И. Формирование художественной культуры у старшеклассников в дополнительном образовании / Л. И. Карпович // В мире науки и искусства : вопросы филологии искусствоведения и культурологи : сб. ст. по матер. XLVIII междунар. науч.-практ. конф. – Новосибирск, 2015. – № 5 (48). – С. 29-37.
17. Кириленко В. Г. Формування художньо-естетичної культури старшокласників на уроках української та зарубіжної літератури і в позаурочний час / В. Г. Кириленко, М. О. Голубєва, І. В. Рябець // Наукові записки НаУКМА. – 2009. – Т. 97 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 31-35.

18. Кондрацька Л. А. Художня епістемологія. Підручник для магістрантів і студентів мистецько-педагогічних факультетів / Л. А. Кондрацька. – Тернопіль : ТНПУ, 2012. – 330 с.

19. Корінна Л. В. Роль учителя у формуванні етичних і естетичних почуттів як формотворчих чинників особистості / Л. В. Корінна, А. Л. Лознюк, І.В.Бобровницька // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2013. – №2. – С. 53-58.

20. Красовська О. О. Інноваційні технології формування художньої культури майбутнього педагога / О. О. Красовська // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 24. – С. 85-87.

21. Лазарев М. А. Формирование художественной культуры в профессиональном становлении современного педагога. Монография / М. А. Лазарев. – Москва : МАО; Даугавпилс : ДУ, 2016. – 180 с.

22. Мазницька С. С. Використання ігор та вправ для розвитку творчих здібностей дітей : методичні рекомендації / С. С. Мазницька // Трудове навчання в школі. – 2016. – №13/14. – С. 18–21.

23. Макар З. Ю. Формування професійних вмінь молодших спеціалістів-дизайнерів у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / З. Ю. Макар. – Вінниця, 2015. – 256 с.

24. Мальцева В. А. Формирование художественной культуры студентов в ходе учебной практики / В. А. Мальцева // Вестник ТвГУ. Серия : Педагогика и психология. – 2012. – № 3. – С. 199-206.

25. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. / Л. М. Масол. – Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. – 178 с.

26. Медведевских В. С. Народное декоративно-прикладное искусство как средство формирования художественной культуры студентов педагогического колледжа : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. С. Медведевских. – Оренбург, 2002. – 174 с.

27. Мітяшкіна Т. Ю. Питання формування національної художньої культури майбутніх інженерів-педагогів засобами мистецтва (декоративної символіки) / Т. Ю. Мітяшкіна // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2007. – № 18-19. – С. 339-345.

28. Наследов А. Д. Компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках / А. Д. Наследов. – СПб. : Питер, 2007. – 416 с.

29. Оршанський Л. Формування художньої культури особистості вчителя у контексті глобалізації / Л. Оршанський, Г. Долиновська // Молодь і ринок. – 2010. – № 6. – С. 22-26

30. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : навч. посіб. / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : Каравела, 2008. – 336 с.

31. Попович Н.В. Естетичне виховання особистості в сучасних умовах. Доповідь [Електрон. ресурс] / Н. В. Попович. – Свалява, 2012. – 10 с. – Режим доступу : <http://pedagogi.org/estetichne-vihovannya-osobistosti-v-suchasnih-umovah.html>

32. Програма творчого конкурсу з композиції / В. Г. Чуприна, О. В. Чепелюк, Ю. Г. Степанян, В. І. Ткачук. – Херсон, 2014. – 7 с.

33. Професійне самовизначення учня у контексті профільної та допрофільної освіти (для практичних психологів та соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів). Методичні рекомендації / упор. Л. Боженко, Г. Гамаль, М. Кваша, М. Чорна. – Львів, 2010. – 204 с.

34. Семиченко В. А. Опыт системно-структурного моделирования сложных объектов в психолого-педагогических исследованиях / В. А. Семиченко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія. – Зб. Статей : Вип.5. – К. : Пед.преса, 2003. – С. 253-266.

35. Тимків Б. М. Формування художньої культури студентів на заняттях з декоративно-прикладного мистецтва фахівців / Б. М. Тимків // Українська академія мистецтва : Дослідницькі та наук.-метод.праці. – 1995. – Вип. 2. – С.60-63.

36. Уліщенко А. Б. Методика викладання художньої культури в загальноосвітніх навчальних закладах: сучасні пріоритети / А. Б. Уліщенко // Культура України : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харк. держ. акад. культури ; за заг. ред. В. М. Шейка. – Х. : ХДАК, 2012. – 298 с. – Вип. 38. – С. 40-48.

37. Чистюхина Е. В. Формирование художественной культуры обучающейся молодежи в деятельности досуговых центров вузов : монография / Е. В. Чистюхина. – Орел, 2016. – 120 с.

38. Школяр Л.В. Музыкальное образование в школе: Учеб. пособие для студентов муз. фак. и отд. высш. и сред. пед. учеб. заведений. / Л. В. Школяр, В. А. Школяр, Е. Д. Критская. – М. : Академия, 2001 – 123 с.

39. Ягупов В. В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В. В. Ягупов, В. І. Свистун // Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – 2007. – Том 71. – С. 3–8.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів у професійній підготовці, що дозволило обґрунтувати й побудувати модель та експериментальну методику забезпечення цього процесу, визначити й експериментально перевірити педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів.

1 Встановлено, що важливу роль у сучасних швидкозмінюваних реаліях відіграють фахівці культурно-мистецької професії – художники-конструктори (дизайнери), які, виконуючи художньо-творчу діяльність, вирішують низку естетичних, функційних, технолого-економічних, експлуатаційних завдань формотворення, закладають підґрунтя естетичного ставлення людини до світу, що сприяє досягненню цілісності та гармонійності розвитку особистості. Синтез наукової, художньої та технічної діяльності художників-конструкторів генерує новоутворення – проект або дизайн, як художнє проектування, у якому забезпечується єднання наукових знань, інженерно-технічного мислення, художньо-образної уяви, що спрямоване на формотворення предметного довкілля. Поняття «художня культура» уточнено як сукупність процесів і явищ духовно-практичної діяльності людини, яка створює, розповсюджує, опановує твори мистецтва; художня культура має поліфункційний, культуротворчий характер, який зумовлений її впливом на особистість; маркерами художньої культури є: креативність, діалогове мислення, полікультурні орієнтації, прагнення до освоєння соціокультурного досвіду, синтез художнього та нехудожнього, локального й універсального, класичного та некласичного, інноваційного і традиційного. Художня культура майбутніх художників-конструкторів – це багатогранне динамічне особистісно-професійне утворення, що відображає здатність фахівця-дизайнера гармонійно та конструктивно перетворювати дійсність за естетичними законами; здатність ініціювати трансформацію абстрактних творчих інтенцій у предмети довколишнього світу; готовність до

реалізації художником-конструктором творчого потенціалу у професійній діяльності.

2. У структурі художньої культури майбутніх художників-конструкторів виокремлено інтеграційний, індивідуальний і процесуальний компоненти, які діагностувалися професійним, естетичним і технологічним критеріями з відповідними показниками: за професійним критерієм: мистецький тезаурус, професійно-зорієнтовані знання, знання основ комп'ютерного проектування; за естетичним критерієм: естетичний смак, естетична свідомість, естетичні здібності); за технологічним критерієм: проектні вміння, дизайнерські вміння, творчі вміння). Відповідно до критеріїв та їх показників, подано якісні характеристики рівнів означеного феномена (високий, задовільний, низький).

3. Визначено педагогічні умови формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів: залучення майбутніх художників-конструкторів до творчої художньої діяльності професійного спрямування з використанням комп'ютерних технологій; усвідомлення майбутніми художниками-конструкторами необхідності реалізації естетичного складника в майбутній професійній діяльності; забезпечення педагогічної підтримки професійного становлення майбутніх художників-конструкторів.

4. На формувальному етапі експерименту побудовано й апробовано модель та методику формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів, що містить мету, етапи, педагогічні умови, форми, методи і засоби їх реалізації, компоненти і кінцевий результат. На теоретико-інтерпретаційному етапі реалізація педагогічних умов переважно здійснювалася в межах елективного курсу «Основи формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів» і на заняттях таких навчальних дисциплін, як «Художня культура» «Культурологія», «Історія мистецтва», «Ергономіка». На практико-зорієнтованому етапі відбувалося відпрацювання практичних умінь і навичок майбутніх художників-конструкторів. З цією метою, переважно в межах роботи гуртка, студентам

пропонувалися творчі вправи і завдання: «Відгадай мелодію», «Жива картинна галерея», «Подорожуючи містами світу», «Колаж», «Збери пазл», «Експертиза твору», «Ілюстрація», «Монолог», «Комікси». творчі вправи: «Намалюй настрій», «Діалог з картиною», «Розмова з портретом», «Застигла мить», «Пори року», «Опис навпаки», «Художній календар», «Космічний дорожній знак», «Фантастична тварина», «Мозаїка», «Реставрація картини». З метою розвитку дизайнерських умінь студентів пропонувалися творчі конкурси: «Презентація фірми», «Реклама», «У світі моди», «Паркова скульптура», «Незвичайний ландшафт» тощо. Третій – індивідуально-творчий етап передбачав залучення студентів до педагогічного гуртка «Творча майстерня художника-конструктора», заняття якого проводились у позанавчальний час у форматі тренінгу творчості.

Встановлено, що реалізація моделі й експериментальної методики формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів з поетапним упровадженням визначених педагогічних умов сприяла позитивним змінам у рівнях прояву зазначеного феномена у студентів експериментальної групи порівняно з контрольною. Так, художня культура на високому рівні характерна для 13,5% майбутніх художників-конструкторів ЕГ (було 6,7%) та 6,9% – КГ (було 5,9%), на задовільному рівні зафіксовано 63,5% студентів ЕГ (було 13,5%) і 18,6% – КГ (було 11,8%), низький рівень засвідчили 23% майбутніх студентів ЕГ (було 79,8 %) та 74,5% – КГ (було 82,3%).

Проведене дослідження не висвітлює всіх аспектів проблеми формування художньої культури майбутніх художників-конструкторів. Перспективу подальших наукових досліджень убачаємо в розвитку професійної компетентності магістрів-дизайнерів з урахуванням потенціалу художньої культури.

ДОДАТКИ


Додаток А

**Методики діагностування показників сформованості художньої
культури майбутніх художників-дизайнерів
Текстологічний тест з художньої епістемології
(авторська модифікація)**

(Кондрацька Л.А. Художня епістемологія. Підручник для магістрантів і студентів мистецько-педагогічних факультетів.— Тернопіль: ТНПУ, 2012.— 330 с.)

Мета: визначити рівень художніх знань, художнього розуміння реального світу речей і явищ.

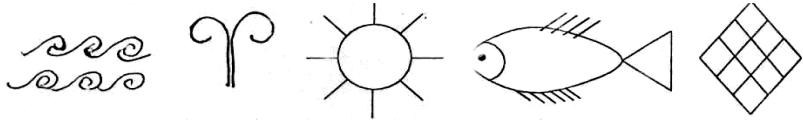
Тестові завдання:

1. У поданому сакральному ряду підкресліть язичницькі символи праукраїнців:
 - а) сорок клинців;
 - б) неопалима купина;
 - в) ступа;
 - г) човен;
 - д) хрест.
2. Вкажіть походження сакрального знаку тризуб (тригвер):
 - а) трипільська художня культура;
 - б) шумеро-аккадська художня культура;
 - в) арійсько-мітраїстська художня культура;
 - г) християнська художня культура.
3. Звідки походить  жовто-синій прямокутник:
 - а) єгипетська художня культура;
 - б) трипільська художня культура;
 - в) антична художня культура;

г) арійсько-мітраїстська художня культура;

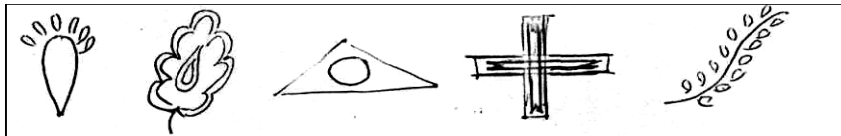
4. Підкресліть символ, що сприяє багатому врожаю:

а б в г д



5. Визначте символ попередження:

а б в г д



6. Художня епістема якого стилю характеризує ситуацію втечі художника (артиста) від банальної реальності:

- а) сюрреалізму;
- б) абсурдизму;
- в) поп-арту;
- г) романтизму;
- д) ренесансу.

7. Визначте напрям сучасного мистецтва, який виражає невербальну мову тіла «живих картин»:

- а) ленд-арт;
- б) арт-повера;
- в) хай-тек;
- г) боді-арт;
- д) поп-арт.

Обробка та інтерпретація результатів:

За кожну правильну відповідь, що співпадає з ключем, нараховується 3 бали.

Загальна сума отриманих балів дозволяє диференціювати рівні художніх знань досліджуваних: високий рівень – 15-21 балів; середній рівень – 8-14 балів; низький рівень – 1-7 балів.

Ключ

1	2	3	4	5	6	7
б	а	в	а	а	а	г

Методика «Професійна готовність»

Професійне самовизначення учня у контексті профільної та допрофільної освіти (для практичних психологів та соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів). Методичні рекомендації / упор. Боженко Лідія, Гамаль Галина; Кваша Мирослава, Кручок Катерина, Лантух Валентина, Пуцан Ірина, Скляр Галина, Чорна Мирослава. – Львів. В-во НМЦО, 2010 р. – 204 с.

Інструкція. «Вам пропонується перелік тверджень щодо особливостей ваших уявлень про майбутню професію. Якщо ви погоджуєтесь з тим, що написано в твердженні, то в бланку відповідей поставте «+», не погоджуєтесь – знак «-». Довго не роздумуйте над відповіддю – важливою є ваша перша реакція. Відповісти потрібно на всі запитання. Будьте відвертими».

Запитання

1. Я належу до тих людей, які вибирають не конкретну професію, а рівень освіти.
2. Я не приймаю важливих рішень миттєво.
3. Коли мені потрібно відважитись на важливу справу, я дуже ретельно оцінюю свої здібності.
4. Я знаю, в яких умовах буду працювати.
5. Я аналізую своє минуле.
6. Я важко переносю невдачі у житті.
7. Я знаю обов'язки, котрі буду виконувати на роботі.
8. Мене обов'язково будуть поважати за мої знання та досвід.
9. Я шукаю в минулому причини того, що зі мною відбувається сьогодні.
10. Мені не подобається, що пошук улюбленої справи вимагає багато зусиль.
11. Усі мої дії підпорядковані певній меті.

12. Я маю звичку думати про те, що зі мною відбувалось раніше.
13. На мою думку, детальна обізнаність в майбутній роботі не гарантує від розчарування.
14. Я докладу усіх зусиль, щоб мати високі знання і навички хоча би в одній галузі (практичній або теоретичній).
15. Для мене стало звичкою аналізувати важливі події мого життя.
16. Я нічого не роблю без причини.
17. Мене цілком задовільняє моя пасивність.
18. Я задумуюсь про те, що мене очікує в майбутньому.
19. Я надаю перевагу спокійній, маловідповідальній роботі.
20. Я належу до тих людей, що чинять необдумано.
21. Я буду змінювати місце праці до того часу, поки не знайду те, що мені потрібно.
22. Навіть перша велика невдача може вивести мене з рівноваги.
23. Я не задумуюсь про своє майбутнє.
24. Я не виберу роботу, що вимагає великої віддачі.
25. Я знаю самого себе.
26. Я буду досягати поставленого мною завдання, навіть якщо це викличе незадоволення рідних і близьких.
27. З якнайбільшої кількості пізнаних мною професій, мені легше буде зробити вибір.
28. Мені не подобається бути самостійним.
29. Я не збираюся заздалегідь планувати рівень освіти, який би хотів отримати.
30. Мене лякають ситуації, в котрих я повинен сам приймати рішення.
31. Я не шкодую часу на обдумування варіантів складних математичних задач.
32. Коли у мене виникають невдачі, я починаю думати, що ні на що не здатен.

33. Я не уявляю себе працівником, що вирішує виробничі та особисті проблеми, пов'язані з виробництвом.
34. Я сумніваюсь, що зміг би виконати виробничі завдання без допомоги керівника.
35. Мені важко дізнатись про перспективи, які дає та чи інша професія.
36. Я вважаю, що в основі інтуїції лежать знання.
37. Читання довідників про професії мені нічого не дає.
38. У мене немає стійких поглядів на моє професійне майбутнє.
39. У моєму житті мало успіхів.
40. Я прагну цілеспрямовано дізнаватись, про професії, навчальні заклади, місця праці.
41. Я сильно хвилююсь, про те чи зможу здолати труднощі, а, можливо, і невдачі в своїй професійній діяльності.
42. Я визнаю тільки обдуманий ризик.
43. Багато моїх планів не здійснюється через невпевненість у собі.
44. Я належу до тих людей, що живуть сьогоднішнім..
45. Я з дитинства звик доводити розпочату справу до кінця.
46. Я боюсь робити важливі кроки в своєму житті.
47. Я знаю, що мені цікаво.
48. Бувало, що я будував образ «ідеальної професії» без конкретної назви.
49. Коли я іду на компроміс, у мене погіршується настрій.
50. Я готовий докласти багато зусиль, щоб досягнути того, що мені потрібно.
51. Я знаю, чого я досягну в житті.
52. Я можу назвати професії, які цікавили мене в дитинстві.
53. Я мало задумуюсь про своє життя.
54. Я не можу визначити свого ставлення до того, що мені необхідно приймати рішення.
55. Оцінюючи професії, я надаю емоціям велику роль.
56. Коли я що-небудь дуже захочу, то подолаю усі перепони.
57. У мене немає певних вимог до майбутнього.

58. Під час прийняття рішень я довіряю інтуїції.
59. Мені не подобається, коли від мене вимагають ініціативи та активності.
60. Я знаю, що у мене є такі риси характеру, які просто необхідні для моєї професії.
61. Я – листок, якого несе течія.
62. Коли я думаю про те, що мені потрібно вибирати професію і місце праці (навчання), то у мене псується настрій.
63. Під час вибору із двох або декількох можливостей, я вибираю ту, яка зовнішньо більш приваблива.
64. Своєю поведінкою тепер я будую фундамент для майбутнього.
65. Коли щось завадить отримати обрану професію, я легко зміню її на іншу.
66. Я ніколи не задумувався, за якими законами збудований світ професій.
67. Я вважаю, що люди, які багато досягли в житті, знали, чому вони чинять так, а не інакше.
68. Практичні заняття (в гуртках, секціях) дуже допомогли мені в розумінні світу професій.
69. Я важко уживаюся з іншими людьми.
70. Я свідомо прагну до досягнення обраної мети.
71. Будь-яка порада, подана мені зі сторони, може похитнути мій вибір професії.
72. Я знаю, що для мене в житті важливо.
73. Я не довіряю тому, що написано в книгах про професії.
74. Я планую своє життя хоча би на тиждень вперед.
75. Я не знаю, чому я вибрав саме цю професію.
76. Кращий спосіб познайомитись з професією – поговорити з тим, хто за нею працює.
77. Мені не подобається, коли багато думають про майбутнє.
78. У навчальному закладі я отримаю всі необхідні знання і більше ніколи вчитися не буду.

79. Я знаю галузь, у якій досягну вищих успіхів, ніж в інших.
80. Заздалегідь відомих способів вивчення світу професій не існує.
81. Мені не подобається, коли багато розмірковують про те, ким бути.
82. Мені складно спланувати своє життя, навіть на тиждень вперед.
83. Я вважаю, що в суспільстві всі рівні за становищем.
84. Більшість відомостей про професії я сприймаю як непотрібні.
85. Фактично я вибираю навчальний заклад, не думаючи, де я буду працювати після його закінчення.
86. Мене не хвилює, чи будуть поважати мене на роботі як професіонала.
87. У своїх вчинках я опираюсь на перевірену інформацію (відомості).
88. Усе, що зі мною стається, - справа випадку.
89. Мені не хочеться брати на себе відповідальність за вибір професії.
90. У важливих рішеннях я не іду на компроміси.
91. Я не довіряю рекламі професій.
92. Я не розумію причин багатьох моїх вчинків.
93. Моя самооцінка співпадає з тією, як оцінюють мене друзі.
94. Я не розумію самого себе.
95. Я починаю нервувати, коли задумуюсь про те, що мене очікує.
96. Мій досвід доводить, що від аналізу своїх думок і переживань користі мало.
97. Я не знаю, як здійснити свій професійний вибір.
98. Я можу відмовитись багато від чого, зараз цінного для мене, заради перспективних професійних цілей.
99. Я уявляю, яким я буду через 10 років.

Ключ

Автономність (А)

Номер 8 14 19 24 30 34 45 50 53 57 61 65 71 75 78 83 86 92 94 96

Знак + + - - - - + + - - - - - - - - - -

Проінформованість (І)

Номер 1 4 7 13 21 27 35 37 40 48 66 68 73 76 80 84 91

Знак + + + - + + - - + + - + - - - - -

Прийняття рішення (Р)

Номер 2 3 11 16 20 25 31 36 42 47 51 56 58 63 67 72 79 87 90 93

Знак + + + + - + + + + + + - - + + + + + +

Планування (П)

Номер 5 9 12 15 18 23 29 38 44 52 60 64 70 74 82 85 88 97 98 99

Знак + + + + + - - - - + + + + + - - - - + +

Емоційне ставлення (Е)

Номер 6 10 17 22 26 28 32 33 39 41 43 46 49 54 55 59 62 69 77 81 89 95

Знак - - - - + - - - - - - - - - - - - - - -

Анкета «Комп'ютерне проектування»

Белоус И.А. Основы компьютерного проектирования и моделирования радиоэлектронных систем. Учебная программа / И.А. Белоус. – Владивосток, 2014. – 15 с.

Метою методики є дослідження рівня знань із основ комп'ютерного проектування.

Інструкція: Прочитайте запитання та дайте відповіді на них у стислій формі.

1. Назвіть і охарактеризуйте основні етапи проектування.
2. Які переваги комп'ютерного проектування?
3. Якими властивостями характеризується алгоритмічний процес?
4. Наведіть загальну схему процесу структурного проектування.
5. Викласти сутність функціонального моделювання.
6. Які способи моделювання інерційних нелінійних елементів ви знаєте.
7. Зобразіть типові структури функціональних схем і назвіть загальні підходи до їх моделювання.
8. Що розуміється під схемотехнічним моделюванням?
9. Перерахуйте основні процедури формування макромоделей.

10. Розкажіть про форми подання макромоделей в програмах схемотехнічного проектування.

Опрацювання результаті:

За кожену ґрунтовну вірну відповідь нараховується 2 бали. За неповну відповідь нараховується 1 бал. За відсутність відповіді – 0 балів. Результати підсумовуємо.

Інтерпертація результатів:

0-6 балів – низький рівень знань із основ комп'ютерного проектування,

7-13 – середній рівень знань із основ комп'ютерного проектування,

14-20 – високий рівень знань із основ комп'ютерного проектування.

Тест «Відчуття прекрасного»

Корінна Л. В. Роль учителя у формуванні етичних і естетичних почуттів як формотворчих чинників особистості / Л. В. Корінна, А. Л. Лознюк, І.В.Бобровницька // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2013. – №2. – С. 53-58.

Мета тесту: визначити рівень розвитку відчуття прекрасного, естетичного смаку.

Інструкція: Вам пропонується 24 запитання. Кожне з них підтвердіть відповіддю «так» у разі згоди чи «ні», якщо ви його не поділяєте.

Запитання:

1. Чи є різниця між словами «тон» і «нюанс»?
2. Чи можете ви жити у незатишній сірій кімнаті і не помічати цього?
3. Ви любите малювати?
4. Одягаючись, ви спираєтесь не на моду, а на власний смак?
5. Чи говорять вам щось такі імена: Мане, Ван Дейк, Хосе де Рібера, Фальконе?
6. У вас дуже поганий характер?
7. Намагаєтесь ви одягатися в одній кольоровій гамі?
8. Чи любите ви відвідувати музеї?

9. Чи зупинитесь ви на шляху, щоб помилуватися заходом сонця?
10. Ви любите креслити геометричні фігури?
11. Чи часто ви відвідуєте художні салони?
12. Чи схильні ви довго блукати по вулицях?
13. Чи любите ви самотність?
14. Вам здається нісенітницею, коли хтось починає декламувати вірші?
15. Чи слухаєте ви музику лише заради задоволення?
16. Надовго запам'ятовуєте ви гарні пейзажі?
17. Вам здаються дуже гарними морські камінці?
18. Чи любите ви нові зустрічі та знайомства?
19. Вам подобається читати вірші вголос?
20. Чи не було у вас бажання розмалювати картину на стіні своєї кімнати?
21. Чи часто ви змінюєте зачіску?
22. Чи переставляєте ви меблі у себе вдома?
23. Ви пробували колись складати пісеньки?
24. Чи пишете ви вірші?

Обробка результатів:

Необхідно порахувати один бал за кожную відповідь «так» на питання 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24 і відповідь «ні» на питання 2, 6, 10, 14, 15, 18.

Інтерпретація результатів:

Більше 16 балів: можна стверджувати: у вас є почуття прекрасного, що властиво для артистичної натури.

8–16 балів: з часом ви віддаєтесь мріям, та хоч прекрасне для вас і не байдуже, ви швидше раціоналіст. Ви завжди намагаєтесь поєднати приємне з корисним.

Менше 4 балів: таку людину, як ви, не зупинить краса сходу чи заходу сонця. Задумайтесь!

Анкета «Естетична свідомість»

Попович Н.В. Естетичне виховання особистості в сучасних умовах. Доповідь / Н. В. Попович. – Свалява, 2012. – 10 с. – Режим доступу : <http://pedagogi.org/estetichne-vihovannya-osobistosti-v-suchasnih-umovah.html>

Мета методики: виявлення рівня розвитку естетичної свідомості особистості.

Інструкція: На кожне із запропонованих 10 запитань наведено три варіанти відповідей: а, б, в. Оберіть одну із запропонованих варіантів відповідей і запишіть букву, що її позначає.

Запитання:

1. Чи звертаєш ти під час прогулянки увагу на красу природи?
 - а) так, звертаю;
 - б) іноді помічаю;
 - в) ніколи.
2. Чи подобається тобі читати описи пейзажів у книжках?
 - а) подобається;
 - б) дивлячись який опис;
 - в) ні, зажди їх пропускаю.
3. Чи належить література до твоїх улюблених навчальних предметів?
 - а) так;
 - б) не знаю;
 - в) ні, я взагалі не люблю читати.
4. Чи писав ти коли-небудь вірші?
 - а) так, я часто пишу вірші;
 - б) пробував, але не дуже виходить;
 - в) ні, ніколи.
5. Чи є в тебе улюблені письменники і поети?
 - а) звісно, є;
 - б) коли добре подумати, можна назвати;

в) не замислювався, напевно, немає.

6. Як ти оцінюєш своє знання у сфері класичної музики?

а) мені відомо багатьох композиторів, і люблю їх твори;

б) щось знаю, але не дуже добре в цьому розбираюсь;

в) я взагалі не цікавлюся класичної музикою.

7. Чи любиш ти малювати і чи добре ти малюєш?

а) люблю, малюю добре;

б) люблю, але хотілося б вміти малювати краще;

в) ні, малювання не для мене.

8. Чи відвідуєш ти який-небудь гурток, факультатив, пов'язані з мистецтвом, музичну чи художню школу?

а) відвідую;

б) ні, проте не вельми хочу;

в) не відвідую і хочу.

9. Чи подобається тобі ходити у театр і дивитися різноманітні спектаклі?

а) дуже подобається;

б) залежить від спектаклю;

в) ні, не подобається.

10. Чи знаєш ти різні напрями у мистецтві, чи віддаєш перевагу якомусь напрямку чи конкретному художнику?

а) так, досить багато знаю, маю улюблених художників;

б) мені подобаються деякі роботи художників, але не дуже у цьому розбираюсь;

в) я не цікавлюсь мистецтвом.

Обробка результатів:

За кожну відповідь "а" - 10 балів, "б" - 5 балів, "в" - 0 балів.

Інтерпретація результатів:

Кількість набраних балів від 75 до 100 свідчить про дуже високий рівень розвитку естетичної свідомості особистості. 50 - 70 балів - свідчить про те, що розвиток естетичної свідомості особистості не високий, але вона

має хороший потенціал подальшого розвитку. Кількість балів менш 50 є тривожною ознакою того, що необхідно приділяти більше уваги естетичному вихованню особистості.

Художньо-експресивний тест

Школяр Л.В. Музыкальное образование в школе: Учеб. пособие для студентов муз. фак. и отд. высш. и сред. пед. учеб. заведений. / Л. В. Школяр, В. А. Школяр, Е. Д. Критская - М.: Академия, 2001 – 123с.

Мета: визначення рівня естетичних проявів особистості в образотворчій діяльності, рівень розвитку емоційних уявлень.

Респондентам пропонуються репродукції творів образотворчого мистецтва, на яких зображені діти:

- Серов В.А. Дівчинка з персиками.
- Ренуар О. Дівчинка, що читає.
- Серов В.А. Портрет Мікі Морозова.

На всіх портретах за допомогою зображення експресивних ознак (міміка, пантоміміка) і специфічних засобів живопису (колір, лінія, композиція) відображені різні емоційні стани героїв.

Учасники мають розглянути репродукції картин і розповісти (усно) про дітей, зображених на картинах, відповідаючи на наступні запитання:

- 1) «Про що думають ці діти»?
- 2) «Які вони за характером»?
- 3) «Який у них настрій»?

Обробка результатів:

Рівень розвитку естетичних проявів особистості оцінюється за трибальною системою:

3 бали - високий рівень – особистість точно вловив настрій, переданий на картині, вільно і повно розповідає про характер цих дітей, домислює подальші їх дії, висловлює оригінальні думки про зовнішній вигляд та внутрішній світ дітей;

2 бали - середній рівень - особистість визначає, про що думають ці діти, їх настрої, проте судження про картини невпевнені, неповні, нерозгорнуті;

1 бал - низький рівень - особистість плутається у визначенні настроїв дітей, спостерігається узагальненість суджень про сприйняття їм картин, емоційні характеристики односкладові, скупі, невизначені.

Інтерпертація результатів:

6-9 балів – високий рівень естетичних проявів особистості,

3-5 балів – середній рівень естетичних проявів особистості,

0-2 балів – низький рівень естетичних проявів особистості.

Творчий конкурс з Композиції

(авторська модифікація)

Програма творчого конкурсу з композиції / В. Г. Чуприна, О. В. Чепелюк, Ю. Г. Степанян, В. І. Ткачук. – Херсон, 2014. – 7 с.

Мета: виявлення в учасників відчуття пластики, гармонії, художнього смаку та рівня практичних умінь виготовляти художні композиції, застосовуючи інноваційні технології.

У творчому конкурсі учасник має показати вміння створювати з різноманітних елементів за допомогою інноваційних технологій, засобів, закономірностей гармонічну цілісну композицію, творчий образ художнього витвору, що розкриває певний образ і стиль.

Завдання: виконати на форматі А-4 ескіз логотипу освітньої установи, в якій навчається учасник, застосовуючи Corel Draw та Adobe Photoshop .

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТВОРЧОГО КОНКУРСУ «КОМПОЗИЦІЯ»

Оцінка складається з таких компонентів:

1. Перспективна побудова (0-10)

8-10 балів - відчуття законів перспективи форм у просторі;

4-7 балів - недоліки в побудові;

0-3 балів - відсутність перспективної побудови.

2. Світло, як формоутворюючий засіб (0-10)

8-10 балів - наявність закономірностей світла у перспективі;

4-7 балів - незначні похибки в організації світлотного зображення;

0-3 балів - відсутність поняття світлотності в просторі.

3. Півсвітло, як формоутворюючий засіб (0-10)

8-10 балів - наявність закономірностей півсвітла у перспективі;

4-7 балів - незначні похибки в організації вітлотного зображення;

0-3 балів - відсутність тональних відношень у перспективі.

4. Півтінь, як формоутворюючий засіб (0 - 10)

8-10 балів - наявність закономірностей півтіні у перспективі;

4-7 балів - незначні похибки в організації півтіньового зображення;

0-3 балів - відсутність півтіньового зображення у перспективі.

5. Тінь власна, як формоутворюючий засіб (0 - 10)

8-10 балів - наявність закономірностей власної тіні у перспективі;

4-7 балів - незначні похибки в організації власнотіньового зображення;

0-3 балів - відсутність зображення власної тіні у перспективі.

6. Тінь падаюча, як формоутворюючий засіб (0 - 10)

8-10 балів - наявність закономірностей падаючої тіні у перспективі;

4-7 балів - незначні похибки в організації зображення з тінню, що падає;

0-3 балів - відсутність зображення падаючої тіні у перспективі.

7. Володіння матеріалом (0 - 10)

8-10 балів - майстерність, охайність, уміння самоорганізуватися;

4-7 балів - пластичні помилки;

0-3 балів - не відповідність матеріалу і зображувальній темі.

8. Індивідуальний підхід (0 - 10)

8-10 балів - ефектність, новаторство, авторство, використання часового масштабу;

4-7 балів - робота виконана автоматично, без індивідуальних особливостей

0-3 балів - робота безлика.

9. Володіння програмою Corel Draw (0-10)

8-10 балів – досконале володіння;

4-7 балів – володіння програмою за допомогою довідника програми та Інтернет ресурсів;

0-3 балів – практична відсутність навичок володіння програмою.

10. Володіння програмою Adobe Photoshop (0-10)

8-10 балів – досконале володіння;

4-7 балів – володіння програмою за допомогою довідника програми та Інтернет ресурсів;

0-3 балів – практична відсутність навичок володіння програмою.

Оцінювання діяльності учасника здійснюється за двома шкалами:

- вміння проектувати виготовлення художніх витвори: 1-8 критерії (від 1 до 80 балів);
- здатність застосовувати дизайнерські програми під час виготовлення художніх витворів: 9-10 критерії (від 1 до 20 балів)

За виконання творчого завдання підсумовується загальна сума балів за 10 критеріями та нараховується від 1 до 100 балів.

Тест «Який ваш творчий потенціал?»

(Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : навч. посіб. / Л. Г. Подоляк В. І. Юрченко. – К. : Каравела, 2008. – 336 с.)

Мета: визначення рівня розвитку творчого потенціалу особистості при підготовці до інтерпретації художніх творів.

Інструкція: На кожне із запропонованих 18 запитань наведено три варіанти відповідей: а, б, в. Оберіть одну із запропонованих варіантів відповідей і запишіть букву, що її позначає.

Запитання:

1. Чи вважаєте ви, що світ навколо вас можна змінити на найкраще?

- А) так;
- Б) ні, він і так в міру гарний;
- В) так, але тільки дещо.

2. Чи думаєте ви, що самі можете брати участь у значних змінах навколишнього світу?

А) так, у більшості випадків;

Б) ні;

В) так, у деякій мірі.

3. Чи вважаєте ви, що деякі ваші ідеї принесли б значний прогрес у тій сфері діяльності, де ви працюєте?

А) так;

Б) так, за сприятливих умов;

В) лише в деякій мірі.

4. Чи вважаєте ви, що майбутньому будете відігравати значно більшу роль і зможете щось принципово змінити?

А) так,напевно;

Б) це малоймовірно;

В) можливо.

5. Коли вирішуєте щось зробити, чи думаєте ви, що здійснити своє починання?

А) так;

Б) часто думаєте, що не зможете;

В) так,часто.

6. Чи виникає у вас бажання розпочати справу,якої абсолютно не знаєте?

А) так, невідоме мене цікавить;

Б) невідоме мене не цікавить;

В) усе залежить від суті цієї справи.

7. Вам доводиться займатися незнайомою справою. Чи виникає у вас бажання досягти в ній досконалості?

А) так;

Б) задовольняєтесь тим, чого встигли досягти;

В) так, але тільки якщо вам це подобається.

8. Якщо справа, яку ви не знаєте, вам подобається, чи бажаєте ви знати про неї все?

- А) так;
- Б) ні, ви бажаєте навчатися лише основному;
- В) ні, ви бажаєте лише задовольнити свою цікавість.

9. Якщо вам не вдалося щось зробити, то:

- А) якийсь час наполягаєте на своєму, наперекір здоровому глузду;
- Б) покинете цю справу, оскільки розумієте, що вона нереальна;
- В) продовжуєте справу, навіть коли стає зрозуміло, що це неможливо.

10. На вашу думку, професію треба вибирати, виходячи зі:

- А) своїх можливостей, майбутніх перспектив для себе;
- Б) стабільності, значимості, важливості професії, потреб у ній;
- В) переваг, які вона забезпечить.

11. Подорожуючи, могли б ви легко орієнтуватися на маршруті, по якому уже пройшли?

- А) так;
- Б) ні, боїтесь збитись із дороги;
- В) так, але тільки там, де місцевість вам сподобалась і запам'яталась.

12. Одразу після якоїсь бесіди чи зможете ви згадати все, про що говорилося?

- А) так без труднощів;
- Б) усього згадати не зможете;
- В) запам'ятовуєте лише те, що вас цікавить.

13. Коли ви чуєте якесь незнайоме слово незнайомою мовою, то можете повторите його по складах, без помилок, навіть не знаючи його значення?

- А) так, без труднощів;
- Б) так, якщо це слово легко запам'ятати;
- В) зможете повторити, але не зовсім правильно.

14. У вільний час ви частіше за все:

- А) залишаєтесь на одинці подумати;
- Б) знаходитеся у компанії;

В) вам байдуже, будете ви в компанії чи наодинці.

15. Ви займаєтесь якоюсь справою, вирішуєте її закінчити лише тоді, як:

А) справа закінчена і здається вам виконаного гарно;

Б) ви більш-менш задоволені;

В) вам ще не все вдалось зробити.

16. Коли ви наодинці:

А) любляете мріяти про якісь, можливо навіть абстрактні, речі;

Б) за будь-яку ціну намагаєтесь знайти собі конкретне заняття;

В) іноді мрієте про речі, пов'язані з вашою роботою.

17. Якщо вас захоплює якась ідея, ви будете мріяти про неї:

А) незалежно від того, де і з ким ви знаходитесь;

Б) ви можете робити це лише наодинці;

В) тільки там, де не дуже шумно.

18. Коли ви відстоюєте якусь ідею:

А) можете відмовитись від неї, якщо почуєте переконливі аргументи ваших опонентів;

Б) залишитесь при своїй думці, які аргументи ви не вислухали;

В) змінити думку, якщо опір буде занадто сильним.

Обробка та інтерпретація результатів:

Підрахуйте бали, які ви набрали, таким чином: за відповідь «А» - 3 бали; за відповідь «Б» - 1 бал; за відповідь «В» - 2 бали.

Питання 1, 6, 7, 8 визначають межу вашої допитливості: питання 2, 3, 4, 5 – віру в себе; питання 9 і 15 – постійність; питання 10 – амбіційність; питання 12 і 13 – слухову пам'ять; питання 11 – здорову пам'ять; питання 14 – ваше прагнення бути незалежним; питання 16, 17 – уміння абстрагувати; питання 18 – ступінь зосередженості. Ці здібності становлять основні якості творчого потенціалу. Загальна сума балів показує рівень вашого творчого потенціалу.

23 і менше балів. Ваш творчий потенціал, на жаль, не великий. Можливо, ви недооцінили себе, свої здібності. Відсутність віри у свої сили

може привести вас до думки, що ви взагалі не спроможні до творчості. Не думайте про це і таким чином вирішити проблему.

Від 24 до 48 балів. У вас цілком нормальний творчий потенціал. Ви володієте тими якостями, які дозволяють вам творити, але у вас є і проблеми, які гальмують процес творчості. У будь-якому разі ваш творчий потенціал дозволяє вам творчо проявити себе, якщо ви, звичайно, цього забажаєте.

49 і більше балів. У вас звичайний творчий потенціал, який надає вам багатий вибір можливостей. Якщо ви на ділі зможете застосувати ваші здібності, то вам доступні будь-які різноманітні форми творчості.

Додаток В

Порівняння експериментальної та контрольної групи на різних етапах експерименту

Таблиця

Розрахунок критерію χ^2 на констатувальному етапі експерименту

Рівень сформованості	Кількість по групі №1 (%)	Кількість по групі №2 (%)	$\frac{n_i}{N}$	$\frac{m_i}{M}$	$\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}$	$\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2$	$n_i + m_i$	$\frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2}{n_i + m_i}$
	n_i	m_i						
Високий	6,7	5,9	0,067	0,059	0,008	0,000064	12,6	0,000005
Задовільний	13,5	11,8	0,135	0,118	0,017	0,000289	25,3	0,0000114
Низький	79,8	82,3	0,798	0,823	-0,025	0,000625	162,1	0,0000038
Σ	100,0	100,0						0,0000202

$\chi_{емп\ к}^2 = 100 \cdot 100 \cdot 0,0000202 = 0,2$, отже $\chi_{емп\ к}^2 = 0,2 < \chi_{0,05}^2 = 5,99$, що свідчить про збіг характеристик груп, що порівнюються, із рівнем значущості 0,05.

Розрахунок критерію χ^2 для ЕГ та КГ на прикінцевому етапі експерименту

Рівень сформованості	Кількість по ЕГ (%)	Кількість по КГ (%)	$\frac{n_i}{N}$	$\frac{m_i}{M}$	$\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}$	$\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2$	$n_i + m_i$	$\frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2}{n_i + m_i}$
	n_i	m_i						
Високий	13,5	6,9	0,135	0,069	0,066	0,004356	20,4	0,0002135
Задовільний	63,5	18,6	0,635	0,186	0,449	0,201601	82,1	0,0024555
Низький	23,0	74,5	0,23	0,745	-0,515	0,265225	97,5	0,0027202
Σ	100,0	100,0						0,0053892

$\chi_{емт\ \phi}^2 = 100 \cdot 100 \cdot 0,0053892 = 53,89$, отже $\chi_{емт\ \phi}^2 = 53,89 > \chi_{0,05}^2 = 5,99$, що свідчить про розбіжність характеристик контрольної та експериментальної групи після формувального експерименту з ймовірністю 95%.

Розрахунок критерію χ^2 для ЕГ на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту

Рівень сформованості	Кількість по ЕГ на початку експерименту (%)	Кількість по ЕГ на кінець експерименту (%)	$\frac{n_i}{N}$	$\frac{m_i}{M}$	$\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}$	$\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2$	$n_i + m_i$	$\frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2}{n_i + m_i}$
	n_i	m_i						
Високий	6,7	13,5	0,067	0,135	-0,068	0,004624	20,2	0,0002289
Задовільний	13,5	63,5	0,135	0,635	-0,5	0,25	77,0	0,0032467
Низький	79,8	23,0	0,798	0,23	0,568	0,322624	102,8	0,0031383
Σ	100,0	100,0						0,0066139

$\chi^2 = 100 \times 100 \times 0,0066139 = 66,14$, що є значно більше за критичне значення $= 5,99$, а тому можемо стверджувати, що у процесі формувального експерименту рівень сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки в експериментальній групі студентів значно підвищився.

Таблиця

Розрахунок критерію χ^2 для КГ на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту

Рівень сформованості	Кількість по КГ на початку експерименту (%)	Кількість по КГ на кінець експерименту (%)	$\frac{n_i}{N}$	$\frac{m_i}{M}$	$\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}$	$\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2$	$n_i + m_i$	$\frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2}{n_i + m_i}$
	n_i	m_i						
Високий	5,9	6,9	0,059	0,069	-0,01	0,0001	12,8	0,0000078
Задовільний	11,8	18,6	0,118	0,186	-0,068	0,004624	30,4	0,0001521
Низький	82,3	74,5	0,823	0,745	0,078	0,006084	156,8	0,0000388
Σ	100,0	100,0						0,0001987

$\chi^2 = 100 \times 100 \times 0,0001987 = 1,99$, що є менше ніж критичне значення цього показника $\chi^2_{0,05} = 5,99$, що в свою чергу свідчить про те, що у контрольній групі не виникло значних змін в рівні сформованості художньої культури майбутніх художників-конструкторів у процесі професійної підготовки за період експерименту.